Clár na nÁbhar

Réamhrá an Taoisigh ... 5
Réamhrá an An tAire Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige ... 6
Caibidil 1 – Comhthéacs ... 8
Buntaca do Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann ... 9
Aghaidh a thabhairt ar chuimsiú sóisialta agus bochtaineacht leanaí in Éirinn ... 10
Treochlár um Chuimsiú Sóisialta ... 10
Éire Óg ... 12
Na Chéad 5 ... 13
Bealaí chun Oibre ... 14
Oifig an Chláir um Bhochtaineacht agus Folláine Leanaí ... 15
Guthanna leanaí agus daoine óga a chloisteáil ... 16
Hub na nÓg ... 17
Comhairle na nÓg ... 17
Tionól Náisiúnta na nÓg ... 17
Caibidil 2 – Spriocghrúpaí ... 18
Bochtaineacht leanaí in Éirinn le himeacht ama ... 18
Conas a chuirtear leanaí in Éirinn i gcomparáid leis an Aontas Eorpach i gcoitinne? ... 20
Rátaí bochtaineachta agus eisiamh sóisialta ... 21
Cúram leanaí foirmiúil ... 21
Oideachas ... 22
Cothú ... 22
Sláinte ... 22
Tithíocht ... 23
Grúpaí áirithe ... 24
Leanaí gan dídean nó leanaí atá faoi dhrochdhíothacht tithíochta ... 24
Leanaí faoi mhíchumas ... 25
Leanaí a bhfuil fadhbanna meabhairshláinte acu ... 26
Leanaí a bhfuil cúlra imirceach nó mionlach eitneach acu ... 27
Leanaí i gcúram malartach, go háirithe institiúideach ... 29
Leanaí agus daoine óga LGBTI+ ... 30
Caibidil 3 – Rolladh amach seirbhísí ... 32
3.1 – Oideachas agus cúram na luath-óige ... 32
Bacainní airgeadais agus neamhairgeadais ... 32
Tús Cothrom ... 35

Oideachas cuimsitheach 36
Scileanna a Chothú 37
Iompar 38
3.2. Oideachas agus gníomhaíochtaí scoilbhunaithe 38
Rochtain ar oideachas 38
Bacainní airgeadais agus neamhairgeadais ar oideachas 39
Rannpháirtíocht leanúnach san oideachas 40
Tacaíochtaí riachtanas breise 42
Ábhair oideachais 43
Rochtain ar ghníomhaíochtaí scoilbhunaithe 44
3.3 Béile sláintiúil gach lá scoile 45
Clár Béilí Scoile 45
Scoileanna DEIS 46
3.4. Cúram Sláinte 47
Brath agus cóireáil luath 47
Rochtain oftailmeolaíochta 48
Rochtain ar shláinte bhéil 48
Cláir Vacsaínaithe 48
Cothú sláinte agus cosc galar 49
Gníomhaíocht fhisiciúil 49
Pobail faoi mhíbhuntáiste 49
Anás míosta 50
3.5. Cothú sláintiúil 50
Taighde bochtaineachta bia 51
Caighdeáin Chothúcháin do Bhéilí Scoile 51
Eolas cothúcháin 52
Éire Shláintiúil 53
3.6. Tithíocht leordhóthanach 54
Tithíocht do Chách 54
Cóiríocht do dhaoine gan dídean 54
Cosc a chur ar easpa dídine 55
Tithíocht shóisialta 57
Cóiríocht don lucht siúil 57
3.7 – Gníomhartha Ábhartha Eile 58
Pleananna Bochtaineachta Leanaí Ceantair Áitiúil 58
Cód Sábháilteachta ar Líne 58

Feasacht a ardú ar sheirbhísí atá clúdaithe ag an Ráthaíocht Eorpach do Leanaí 59

Caibidil 4 - Táscairí, spriocanna agus monatóireacht 59

Spriocanna uileghabhálacha 59

Creat Monatóireachta an AE a fhorbairt 59

Tacar Táscairí Leanaí agus Daoine Óga 59

Ag Fás Aníos in Éirinn (GUI) 60

Staid Leanaí an Náisiúin 60

Creat Monatóireachta Éire Óg 61

Caibidil 5 - Cúrsaí Airgeadais 61

Oideachas agus Cúram Luath-Óige 62

Infheistíocht bhliantúil i gcúram leanaí 62

Oideachas agus gníomhaíochtaí scoilbhunaithe 63

Béile sláintiúil gach lá scoile 64

Cúram Sláinte 64

Cothú sláintiúil 65

Tithíocht leordhóthanach 65

Bochtaineacht leanaí 65

Tionchar na hinfheistíochta in aistrithe sóisialta agus i gcúram leanaí ar bhochtaineacht leanaí ... 67

Tionchar bearta costais mhaireachtála ar bhochtaineacht leanaí in 2023 68

Buiséad 2024 69

Ról boilscithe 69

Buiséadú leanaí 70

Tacaíocht ioncaim 71

Íocaíocht Idirnáisiúnta um Chosaint Leanaí 72

Caibidil 6 - Ceachtanna foghlamtha agus forbairt bhreise 72

Taighde agus sonraí 72

Comhordú 74

Ag cinntiú go bhfuil leanaí agus daoine óga i gcroílár na cinnteoireachta 76

Caibidil 7 – Conclúidí 77

Aguisín: Liosta de bheartais, de straitéisí agus de chláir a thacaíonn le Plean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Leanaí na hEorpa 78

Beartais agus Straitéisí Uileghabhálacha 78

Beartais agus Straitéisí san Oideachas 78

Beartais agus Straitéisí sna Luathbhlianta 78

Beartais agus Straitéisí i Sláinte agus Cothú 78

Beartais agus Straitéisí i dTithíocht 79

Beartais agus Straitéisí i dTacaíocht Ioncaim 79
Cláir Uileghabhálacha 79
Cláir san Oideachas 79
Cláir sna Luathbhlianta 80
Cláir i Sláinte agus Cothú 80
Cláir sa Tithíocht 80
Cláir i dTacaíocht Ioncaim 80

Réamhrá an Taoisigh

Is é seo an chéad tuarascáil de chuid na hÉireann ar ár dturas chun an *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí* a chur chun feidhme. Glacadh leis an *Ráthaíocht* le linn tréimhse dhúshlánach inár stair; bhíomar ag teacht amach as paindéim Covid-19, agus i gcomhthéacs an chogaidh san Úcráin, bhí a lán daoine ag teacht chuig ár gcladaí agus cosaint shealadach á lorg acu. In Éirinn agus ar fud AE, is mó seans go bhfuil leanaí seachas daoine fásta ag maireachtáil i mbochtaineacht, ach tá a fhios againn gur féidir linn difríocht a dhéanamh trí chinntí cearta a ghlacadh.

Is éard a léirítear sa tuarascáil sin ná go gcabhróidh comhoibriú níos láidre ar fud an Rialtais linn ár bhfís a bhaint amach, fís d'Éirinn mar thír is fearr san Eoraip lena bheith ina leanbh. Ní féidir linn saolta a athrú ó bhonn ach i gcás ina gcuirimid gach blúire den mheascán mearaí le chéile. Tá deis dúinn sa *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí* aird a dhíriú ar na riachtanais is tábhachtaí do leanaí agus na dálaí a sholáthar ina bhfuil deis ag gach leanbh barr a c(h)umais a bhaint amach.

Cé gur páirt thábhachtach í an *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí* dár bhfreagairt níos leithne ar bhochtaineacht agus ar fholláine leanaí, bhunaigh an Rialtas Oifig Chláir um Bochtaineacht Leanaí agus Folláine chomh maith. Agus é i Roinn an Taoisigh i lár an rialtais, comhoibríonn an Oifig sin agus éascaíonn sí freagairt uilerialtais ar bhochtaineacht leanaí agus ar eisiamh sóisialta.

Tá an Oifig Chláir dírithe ar thosaíocht a thabhairt do ghníomhaíocht sna réimsí a mbeidh an tionchar is mó acu le haghaidh leanaí atá faoi thionchar na bochtaineachta. Cuimsíonn An Clár tosaigh 2.5 bliana, *Ó Bhochtaineacht go Lánchumas: Plean Cláir um Fholláine Leanaí 2023-2025* roinnt mhór de na príomhbhearta a cuireadh béim orthu faoin *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí*. Áirítear leo sin rochtain ar luathfhoghlaim agus ar chúram leanaí a fheabhsú; easpa dídine teaghlach a chosc agus a mhaolú; agus costas an oideachais a laghdú.

Mar a nochtar sa tuarascáil sin tá dul chun cinn suntasach déanta againn chun a chinntiú go bhfuil rochtain ar na seirbhísí atá ag teastáil uathu ag leanaí i mbaol bochtaineachta agus eisiamh sóisialta. Laghdaíomar costas an chúraim leanaí; mhéadaíomar cúram Dochtúra Ghinearálta (DG) atá saor in aisce do thuilleadh leanaí; chinntíomar leabhair scoile atá saor in aisce do dhaltaí suas go dtí an teastas sóisearach; táimid ag leathnú amach an Clár Béilí Scoile; agus le blianta beaga anuas tá tacaíocht tugtha againn do theaghlaigh maidir le brúnna den ghéarchéim costais maireachtála atá ag dul i méid a bhainistiú. Léirítear inár sonraí is déanaí go bhfuilimid ag dul sa treo ceart agus tá an ráta riosca bochtaineachta (14.3%) agus an ráta bochtaineachta seasta (4.8%) do leanaí in 2004, níos ísle anois

ná mar a bhí ag aon am eile ó thosaíomar á thomhas. Is dul chun cinn suntasach é sin ach tá níos mó le déanamh ar ndóigh.

Tá an Rialtas tiomanta lena chinntiú go bhfuil an tús is fearr is féidir sa saol a sholáthar do gach leanbh. Ní mór dúinn obair le chéile chun a chinntiú go bhfuil gach leanbh sásta agus sláintiúil agus go bhfuil deis ag gach leanbh barr a c(h)umais a bhaint amach. Tá príomhpháirt ag cur chun feidhme na *Ráthaíochta Eorpaí do Leanaí* chun deireadh a chur le bochtaineacht leanaí, agus léirítear leis na tacaíochtaí agus leis na gníomhaíochtaí sa tuarascáil sin cé chomh mór is atá ár dtiomantas do leanaí agus dá dteaghlaigh.

Simon Harris, T.D.
An Taoiseach

Réamhrá an An tAire Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige

Tá áthas orm an chéad tuarascáil de chuid na hÉireann chuig an gCoimisiún Eorpach ar ár ndul chun cinn ar chur chun feidhme an *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí*, a fhoilsiú. Is deis thráthúil í seo chun machnamh a dhéanamh ar an dul chun cinn a rinneadh maidir le cur chun feidhme an *Ráthaíochta* agus chun na príomhréimsí a bhfuil aird athnuaite ag teastáil uathu a bhreithniú de réir mar a leanaimid ag troid in aghaidh eisiamh sóisialta do leanaí in Éirinn.

I mí na Samhna 2023, d'fhoilsigh mo Roinn *Éire Óg: An Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus do Dhaoine Óga 2023-2028*. Sa chreat beartais sin tugtar cur chun feidhme an *Ráthaíochta* agus príomhstraitéisí eile le chéile atá dírithe ar chearta leanaí agus daoine óga. Breithnítear in *Éire Óg* gníomhaíochtaí i gcomhthéacs níos leithne na sochaí, chomh maith le saincheisteanna trasnacha, ar féidir leo cabhrú le soláthar seirbhíse a fheabhsú sna réimsí nach gcumhdaítear sa *Ráthaíochta* go sainráite. Tá sé mar aidhm ag an timpeallacht chumasúcháin in *Éire Óg* breithniú na leanaí agus na ndaoine óga a leabú mar phríomhchuid den chinnteoireacht ar fud an rialtais, rud a neartóidh a thuilleadh cur chun feidhme na Ráthaíochta sna blianta atá le teacht. Spreagfaidh na struchtúir rialachais atá á mbunú faoi láthair cur chun feidhme beartais agus comhordóidh siad é agus cinnteoidh siad fóram le haghaidh páirtithe leasmhara sa tsochaí sibhialta agus le haghaidh leanaí agus daoine óga féin chun rannpháirtíocht a dhéanamh leis an gcur chun feidhme sin.

Is é an cuspóir atá ag an *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí* ná eisiamh sóisialta a chosc agus troid ina choinne agus aghaidh a thabhairt ar mhíbhuntáiste in óige. Táim meáite ar a chinntiú go bhfuil an tús is fearr is féidir sa saol ag gach leanbh in Éirinn. Chun é sin a bhaint amach, ní mór dúinn gach rud is féidir a dhéanamh, chun a chinntiú go bhfuil rochtain ar phríomhsheirbhísí agus tacaíochtaí ar fáil do gach leanbh, lena n-áirítear leanaí atá i mbaol bochtaineachta nó eisiamh sóisialta, agus chun fáinní fí míbhuntáiste ó ghlúin go glúin a bhriseadh.

Tá tionchar buan an mhíbhuntáiste sna blianta tosaigh le feiceáil sna fáinní fí bochtaineachta agus eisiaimh shóisialta ó ghlúin go glúin. Tá a fhios againn go bhfuil ról tábhachtach ag luathfhoghlaim agus cúram ar ardcháilíocht agus seirbhísí cúraim leanaí ar aois scoile maidir le forbairt leanaí agus le cabhrú le fáinní fí idirghlúine a bhriseadh. Agus é sin á chur san áireamh, dearadh *Tús Cothrom*, múnla mór nua tacaíochtaí arna maoiniú ag an Rialtas chun a chinntiú gur féidir le leanaí atá faoi mhíbhuntáiste rochtain a fháil ar luathfhoghlaim agus ar chúram leanaí agus páirt fhóinteach a ghlacadh iontu. Leagann sé sin béim ar an tábhacht lena chinntiú gur féidir le leanaí ó gach cúlra, agus go háirithe leanaí atá faoi mhíbhuntáiste, rochtain a fháil ar luathfhoghlaim agus ar sheirbhísí cúraim leanaí agus páirt a ghlacadh iontu.

Tá feabhas ag teacht ar an ráta riosca bochtaineachta nó an ráta eisiaimh shóisialta go seasta. Tá tionchair dhearfacha ag forbairtí san oideachas agus in Oideachas agus Cúram na Luath-Óige. Cé go bhfuil fáilte roimh sin, tá tuilleadh oibre le déanamh fós. Ní mór dúinn ár n-iarrachtaí a neartú chun rochtain ar phríomhsheirbhísí a chinntiú, agus chun saol na leanaí sin atá ag maireachtáil i mbochtaineacht sheasta a fheabhsú.

Le comhoibriú trasrialtais atá leanúnach, láidir agus marthanach, táim fíormhuiníneach gur féidir linn cur leis an rath atá bainteach amach go dtí seo agus fís Éire Óg a fhíorú, fís d'Éirinn mar thír ina bhfuil lánmheas ar chearta na leanaí agus iad á bhfíorú.

Roderic O'Gorman T.D.
An tAire Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige

Caibidil 1 – Comhthéacs

Féachann an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*[1] le heisiamh sóisialta a chosc agus a chomhrac trí rochtain a ráthú do leanaí a bhfuil gá acu le raon de phríomhsheirbhísí. Iarrann sé ar na Ballstáit ráthaíocht a thabhairt do leanaí i ngátar[2]:

a) rochtain éifeachtach agus saor in aisce ar Oideachas agus Cúram Luath-Óige ardchaighdeáin, ar oideachas agus ar ghníomhaíochtaí scoilbhunaithe, ar bhéile sláintiúil amháin ar a laghad gach lá scoile, agus ar chúram sláinte; agus
b) rochtain éifeachtach ar chothú sláintiúil agus ar thithíocht leordhóthanach.

Tá sé mar aidhm ag an *Ráthaíocht* chomh maith, chomhdheiseanna a chur chun cinn do leanaí atá i mbaol bochtaineachta nó eisiamh sóisialta agus deireadh a chur le míbhuntáistí atá tar éis imeacht ó ghlúin go glúin. In 2020, bhí beagnach 18 milliún leanbh san AE ina gcónaí i dteaghlaigh a bhí i mbaol bochtaineachta nó eisiamh sóisialta[3]. Mar a thagraítear dó sa *Ráthaíocht*, moltar sa *Phlean Gníomhaíochta Cholún Eorpach na gCeart Sóisialta*[4] sprioc don AE líon na ndaoine atá i mbaol na bochtaineachta nó an chuimsithe shóisialta a laghdú faoi 15 milliún ar a laghad faoi 2030 (a mbeadh 5 mhilliún díobh ar a laghad ina leanaí).

Tugann an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* treoir do thíortha ar straitéisí comhtháite chun dul i ngleic le bochtaineacht leanaí agus chun folláine leanaí a chur chun cinn. Téann sé níos faide ná beartais leasa agus margadh saothair chun rochtain ar sheirbhísí ardchaighdeáin agus rannpháirtíocht ghníomhach na leanaí féin a chur chun cinn. Leagann sé béim freisin ar an tábhacht a bhaineann le beartas comhtháthaithe an AE chun athchóiriú a spreagadh.

---

[1] *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*, An Coimisiún Eorpach, 2021. Ar fáil ag:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0137&qid=1647980233530.
[2] Sainmhínítear leanaí i ngátar sa Ráthaíocht Eorpach do Leanaí mar dhaoine faoi bhun 18 mbliana d'aois atá i mbaol bochtaineachta nó eisiamh sóisialta. Tagraíonn sé seo do leanaí a bhfuil cónaí orthu i dteaghlaigh atá i mbaol bochtaineachta, a fhulaingíonn díothacht thromchúiseach ábhartha agus shóisialta, nó a bhfuil déine oibre an-íseal acu.
[3] "leanaí atá i mbaol bochtaineachta nó eisiaimh sóisialta", Eurostat, 2023. Ar fáil ag:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion#Key_findings.
[4] *Plean Gníomhaíochta Cholún Eorpach na gCeart Sóisialta*, An Coimisiún Eorpach, 2021. Ar fáil ag:https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/.

Aithnítear i *bPlean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*[5] roinnt bacainní ríthábhachtacha ar rochtain ar sheirbhísí agus ar thacaíochtaí do leanaí agus do theaghlaigh. Déantar na bacainní ríthábhachtacha seo a bhriseadh síos ansin i roinnt gníomhartha intomhaiste, a bhfuil sé mar aidhm acu le chéile feabhsuithe suntasacha a achtú i saol na leanaí atá ag fulaingt ó eisiamh sóisialta. Is éard atá i gceist le cur chun feidhme éifeachtach na *Ráthaíochta Eorpaí do Leanaí* ná ionchur gníomhach ó go leor ranna agus gníomhaireachtaí rialtais, ag obair le chéile chun aghaidh a thabhairt ar na bacainní sin.

Éire Óg: tacóidh *an Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus Daoine Óga 2023-2028*[6], a seoladh i mí na Samhna 2023, le cur chun feidhme na *Ráthaíochta Eorpaí do Leanaí*, agus áiritheoidh sé go mbeidh sé comhoibríoch, comhtháite agus go mbeidh tionchar aige. Déanfar cur i bhfeidhm agus monatóireacht an *Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta* a ionchorprú i struchtúir rialachais agus mhonatóireachta an chreata beartais, faoi scáth leanaí agus óige níos leithne. Fágfaidh sé sin go bhféadfar na gníomhartha seo a mheas sa chomhthéacs sóisialta níos leithne freisin, agus féadfaidh sé cabhrú le feabhas a chur ar sheachadadh seirbhísí i réimsí nach bhfuil clúdaithe go sainráite ag an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*. Beidh rannpháirtíocht na bpáirtithe leasmhara, lena n-áirítear an tsochaí shibhialta, mar chuid lárnach de rialachas agus de chur i bhfeidhm *Éire Óg*.

Cé go bhfuil seasamh Chomhordaitheoir Ráthaíochta Eorpaí do Leanaí na hÉireann laistigh den Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige in Éirinn, is straitéis tras-rannach é an *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta*. Déanfar an fhreagairt tras-rialtais ar an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* a neartú tuilleadh trí Chlár maidir le Bochtaineacht Leanaí agus Dea-bhail Leanaí a bhunú le déanaí i Roinn an Taoisigh.

Buntaca do Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann

Tá raon leathan de ghnéithe ábhartha de bheartais, de straitéisí agus de chláir reatha atá ag feidhmiú i ranna rialtais mar bhonn agus mar thaca ag *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*, gach ceann acu lena shraith athróg, cuspóirí agus anailíse féin. Is féidir sonraí fúthu seo a fháil ar shuíomhanna gréasáin na ranna ábhartha, agus ar www.gov.ie, an príomhthairseach do ranna rialtais. Is iad seo a leanas na príomhranna rialtais a bhfuil baint acu leis

[5] *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2022. Ar fáil ag:https://www.gov.ie/en/publication/95dcc-irelands-eu-child-guarantee-national-action-plan/.
[6] *Éire Óg: an Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus Daoine Óga 2023-2028*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/80ac4-young-ireland-the-national-policy-framework-for-children-and-young-people-0-24-2023-2028/?n=@.

an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* a chur i bhfeidhm: an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige; an Roinn Sláinte; an Roinn Oideachais; an Roinn Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil; an Roinn Coimirce Sóisialaí; agus Roinn an Taoisigh.

Aghaidh a thabhairt ar chuimsiú sóisialta agus bochtaineacht leanaí in Éirinn

Ó 1997, tá straitéisí náisiúnta leantacha curtha i bhfeidhm ag Éirinn a dhíríonn ar bhochtaineacht agus eisiamh sóisialta a laghdú. Pleananna tras-rialtais a bhí sna pleananna seo, agus roghnaíodh gníomhartha dá n-acmhainneacht torthaí feabhsaithe a bhaint amach do dhaoine atá ag maireachtáil i mbochtaineacht agus/nó atá faoi eisiamh sóisialta, lena n-áirítear leanaí agus teaghlaigh. Aithnítear sa chur chuige uile-rialtais cé chomh casta agus iltoiseach atá an bhochtaineacht agus an eisiaimh sóisialta, agus go bhfuil gá le raon idirghabhálacha, lena n-áirítear: tacaíochtaí ioncaim; rochtain fheabhsaithe ar sheirbhísí inacmhainne; agus bearta chun tacú le rochtain ar fhostaíocht dea-cháilíochta ar phá mhaith.

Maidir leis seo, bíonn tionchar i gcónaí ar bhochtaineacht leanaí ag cláir, ag beartais agus ag freagraí a fhéachann le seirbhísí agus maoiniú in Éirinn a fheabhsú agus a leathnú. Tá cuid de na meicníochtaí trína bhféachann Rialtas na hÉireann le dul i ngleic le bochtaineacht leanaí agus eisiamh sóisialta leagtha amach thíos.

Treochlár um Chuimsiú Sóisialta

Is é an *Treochlár um Chuimsiú Sóisialta 2020-2025:* [7]Uaillmhian, Spriocanna, Tiomantais straitéis náisiúnta na hÉireann maidir le laghdú na bochtaineachta agus cuimsiú sóisialta feabhsaithe. Is straitéis uile-rialtais í a chuimsíonn tréimhse ama cúig bliana agus foilsíodh athbhreithniú meántéarmach in 2023. Tá sé mar aidhm ag an *Treochlár* an céatadán den daonra atá i mbochtaineacht chomhsheasmhach in Éirinn a laghdú go 2% nó níos lú agus Éire a shuíomh sna cúig thír is fearr san AE faoi roinnt príomhbhearta um chuimsiú sóisialta. Féachann an *Treochlár* lena chinntiú go bhfuil cuimsiú sóisialta ag croílár an bheartais phoiblí ar fud na ranna agus na seirbhísí rialtais go léir. Ina leith seo, leagann an *Treochlár* béim ar an tábhacht a bhaineann le tacaíochtaí ioncaim agus rochtain ar sheirbhísí, go háirithe ar sheirbhísí riachtanacha bunúsacha mar thithíocht, sláinte agus oideachas, chun aghaidh a thabhairt ar bhochtaineacht agus eisiamh sóisialta. Tá sé seo ar aon dul leis na príomh-mholtaí atá sa *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*.

[7] *Treochlár um Chuimsiú Sóisialta 2020-2025: Uaillmhian, Spriocanna, Tiomantais*, an Roinn Coimirce Sóisialaí, 2020. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/ca8bf-roadmap-for-social-inclusion-2020-2025/.

I bhfianaise na n-athruithe suntasacha sa chomhthéacs ó foilsíodh an *Treochlár*, cuireadh 12 ghealltanas breise leis mar thoradh ar an *Athbhreithniú Meántéarma ar an Treochlár*, agus rinneadh nuashonrú ar 17 ngealltanas reatha. D'athdhearbhaigh an *tAthbhreithniú Meántéarma* tiomantas díriú ar sheachadadh gealltanas maidir le soláthar tithíochta sóisialta, bearta chun bochtaineacht fuinnimh agus bochtaineacht bia a laghdú, agus cur i bhfeidhm Sláintecare[8] agus seirbhísí cúram sláinte eile, i measc gealltanas eile.

I bhFeabhra 2024[9], foilsíodh an *Tríú Tuarascáil ar Dhul Chun Cinn ar an Treochlár um Chuimsiú Sóisialta*, agus an cárta tuairisce a théann leis ina leagtar amach an dul chun cinn maidir le gach ceann de thiomantais an *Treochláir* don tréimhse Iúil 2022 go Meitheamh 2023 a bhaint amach. Ag deireadh 2023, bhí 48 de na 81 gealltanas *Treochláir* bainte amach go hiomlán nó bainte amach le seachadadh leanúnach, le trí ghealltanas eile ar siúl ar an sceideal le seachadadh leanúnach, agus seachadadh ar 30 gealltanas ar siúl.

Geallann an *Treochlár* sprioc náisiúnta nua bochtaineachta leanaí a leagan síos. Gheall an *tAthbhreithniú Meántéarma ar an Treochlár um Chuimsiú Sóisialta* a foilsíodh i mí an Mheithimh 2023 go ndéanfaí comhairliúchán poiblí mar chuid den phróiseas seo. Seoladh an comhairliúchán poiblí an 20 Samhain 2023, agus ba é an 19 Eanáir 2024 an dáta deiridh, agus leagtar amach thíos roinnt aiseolais ón bpróiseas seo:

- Bhí na haighneachtaí den tuairim go ginearálta gur táscaire láidir agus tábhachtach é an beart comhsheasmhach bochtaineachta chun dul chun cinn ar bhochtaineacht leanaí a rianú. Mheas formhór na bhfreagróirí gurbh é seo an beart ba éifeachtaí do sprioc náisiúnta bochtaineachta leanaí.
- Ba é an comhdhearcadh foriomlán ná an sprioc a shocrú ar bhonn ráta agus dearbhuimhir a thaifeadadh mar chuid den sprioc.
- Téama a tháinig chun solais arís agus arís eile ag na freagróirí maidir le fo-spriocanna ab ea táscairí a bhí nasctha le grúpaí éagsúla i mbaol. Tarraingíodh aird ar na nithe seo a leanas go léir; tuismitheoirí aonair, teaghlaigh gan phost agus iad siúd i dtithíocht shóisialta ar cíos, leanaí faoi mhíchumas agus leanaí a bhfuil cónaí orthu go fadtéarmach i gcóiríocht shealadach, leanaí faoi chúram agus leanaí a bhfuil aithne acu ar an gcóras cúraim, chomh maith leis an

[8] *Sláintecare*, an Roinn Sláinte, 2024. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/campaigns/slaintecare-implementation-strategy/.
[9] *An Tríú Tuarascáil ar Dhul Chun Cinn ar an Treochlár um Chuimsiú Sóisialta agus an Tríú Cárta Tuairisce ar an Treochlár um Chuimsiú Sóisialta*, an Roinn Coimirce Sóisialaí, 2024. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/ca8bf-roadmap-for-social-inclusion-2020-2025/.

tábhacht a bhaineann le sonraí a fháil maidir le grúpaí leanaí atá eisiata ó shuirbhé an tSuirbhé ar Ioncam agus Dálaí Maireachtála (SILC), lena n-áirítear leanaí gan dídean.

- Tharraing freagróirí aird freisin ar shaincheisteanna a mheasann siad go bhfuil tábhacht ar leith leo chun dul i ngleic le bochtaineacht leanaí, lena n-áirítear: liúntas um chostas míchumais a thabhairt isteach; rochtain leordhóthanach ar sheirbhísí; tionchar na n-aistrithe airgid ar theaghlaigh ar ioncam íseal; soláthar tithíochta sóisialta; easpa dídine; bearta don earnáil Luathbhlianta agus Aois Scoile; oideachas; bochtaineacht bia agus íocaíocht nua tacaíochta ioncaim do leanaí.

Cuirfidh forbairt sprice náisiúnta nua bochtaineachta leanaí isteach sa chur chuige uile-rialtais níos leithne chun aghaidh a thabhairt ar bhochtaineacht leanaí, lena n-áirítear bunú Oifig an Chláir um Bhochtaineacht agus Folláine Leanaí i Roinn an Taoisigh, agus foilsiú *Éire Óg* ag an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige. Táthar ag súil go socrófar an sprioc nua in 2024.

Éire Óg

Éire Óg: seoladh *an Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus Daoine Óga 2023-2028*, ar an 21 Samhain 2023. Déanann an creat seo an méid seo a leanas:

- leagann sé amach saincheisteanna reatha a mbíonn tionchar acu ar leanaí agus ar dhaoine óga, arna n-aithint acu, mar atá léirithe ag Sraith Táscairí Leanaí agus Daoine Óga agus mar atá aibhsithe ag Coiste na NA um Chearta an Linbh;
- leagann sé amach obair chun timpeallacht a chruthú lena chinntiú go bhfuil leanaí agus daoine óga mar chuid lárnach de chlár oibre gach duine;
- fógraíonn sé Cláir Spotsolas[10] chun díriú ar na dúshláin is suntasaí do leanaí agus do dhaoine óga, le hacmhainní ar fud an rialtais;
- athbhunaíonn sé struchtúir rialachais ina n-oibreoidh an Stát le comhpháirtithe na sochaí sibhialta chun ceannaireacht agus spreagadh athnuaite a sholáthar chun gealltanais bheartais nua agus atá ann cheana a bhaint amach;
- aithníonn sé na réimsí tosaíochta óna dteastaíonn gníomhaíocht chomhordaithe ar fud an rialtais; agus
- aithníonn sé roinnt gníomhartha comhlántacha le dul i ngleic le fadhbanna a aithníodh agus an creat seo á fhorbairt.

[10] Is iad na Cláir Spotsolas reatha faoi *Éire Óg* ná Bochtaineacht agus Folláine Leanaí; Meabhairshláinte agus Folláine Leanaí agus Óige; agus Seirbhísí Míchumais.

I mí Feabhra 2022, chuir Éire a *Cúigiú agus a Séú Tuarascáil Stáit faoi bhráid Choiste na NA um Chearta an Linbh*[11]. I mí Eanáir 2023, d'fhreastail an tAire Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige agus toscaireacht oifigeach ó ranna ábhartha, ar Choiste Éisteachta sa Ghinéiv chun athbhreithniú a dhéanamh ar an dul chun cinn atá déanta ar chearta leanaí in Éirinn. Foilsíodh *Tuairimí Deiridh*[12] an Choiste i mí Feabhra 2023 agus thug siad sin eolas d'fhorbairt *Éire Óg*, mar aon le comhairliúchán poiblí, comhairliúcháin le leanaí agus daoine óga, agus comhairliúcháin spriocdhírithe leis an tsochaí shibhialta. Corpraíodh *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* in *Éire Óg* agus é á chur i bhfeidhm.

Foilsíodh *Éire Óg* in éineacht le Sraith Táscairí Leanaí agus Daoine Óga (LDÓ)[13], ar bailiúchán cuimsitheach táscairí é a bhaineann le saol leanaí agus daoine óga in Éirinn. D'fhorbair an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige an tsraith táscairí seo faoi chreat beartais náisiúnta na hÉireann do leanaí agus daoine óga [14]roimhe seo agus leanfar ag úsáid chun dul chun cinn a rianú ar fud gach ceann de na torthaí náisiúnta atá leagtha amach in *Éire Óg*. Ba léiriú maith é an dul chun cinn maidir leis na torthaí seo go bhfuil ag éirí go maith le leanaí agus daoine óga in Éirinn: go bhfuil siad gníomhach agus sláintiúil; go bhfuil siad ag gnóthú i bhfoghlaim agus i bhforbairt, sábháilte agus cosanta ó dhochar; go bhfuil slándáil agus deis eacnamaíoch acu; go bhfuil siad ceangailte, go bhfuil meas orthu agus go gcuireann siad lena ndomhan.

Na Chéad 5

Na *Chéad 5:* Leagtar amach i *Straitéis Uile-Rialtais do Naíonáin, Leanaí Óga agus a dTeaghlaigh 2019-2028*[15] conas córas tacaíochtaí agus seirbhísí comhtháite, trasearnála agus ardchaighdeáin a fhorbairt – córas éifeachtach luath-óige – a chuideoidh le gach naíonán agus leanbh óg in Éirinn eispéiris

[11] *An Cúigiú agus an Séú Tuarascáil Stáit Thréimhsiúil de chuid na hÉireann faoi bhráid Choiste na NA um Chearta an Linbh*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/220136/d2f2ea1b-28af-44f9-8d19-53f707e5abc6.pdf#page=null.

[12] *Breithnithe deiridh ar an gcúigiú agus an séú tuairisc thréimhsiúil le chéile ó Éirinn*, Coiste na NA um Chearta an Linbh, 2023. Ar fáil ag: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=2600&Lang=en.

[13] "Sraith Táscairí Leanaí agus Daoine Óga", An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/03f4b-children-and-young-peoples-indicator-set.

[14] Roimhe seo tugadh an tSraith Táscairí Torthaí Níos Fearr, Todhchaí Níos Gile ar Shraith Táscairí na Leanaí agus na nDaoine Óga, arna forbairt faoin gcreat beartais náisiúnta roimhe seo, *Torthaí Níos Fearr, Todhchaí Níos Gile 2014-2020*.

[15] *Na Chéad 5: Straitéis Uile-Rialtais do Naíonáin, Leanaí Óga agus a dTeaghlaigh 2019-2028*, Rialtas na hÉireann, 2019. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/campaigns/5d81e-about-first5/?referrer=https://first5.gov.ie/.

dhearfacha luatha a bheith acu. Míníonn an straitéis cén fáth a bhfuil gá leis an gcóras seo, cén chuma ar cheart dó, agus níos tábhachtaí fós, na gníomhartha riachtanacha.

Díríonn an straitéis ar naíonáin agus ar leanaí óga, agus ar cad a dhéanann an difríocht is mó dóibh. Ón uair a rugadh iad, is daoine aonair gníomhacha, inniúla agus cruthaitheacha iad leanaí óga agus baill den tsochaí, a bhfuil a sainspéiseanna, a n-eispéiris, a ndúshláin agus a ndearcadh sainiúil féin acu. Is céim uathúil den saol í an luath-óige chun cearta leanaí a bhaint amach, mar atá leagtha amach i *gCoinbhinsiún na Náisiún Aontaithe um Chearta an Linbh (CNACL)*[16]. Mar sin féin, tá leanaí go háirithe i mbaol sárú ar a gcearta, agus do bhochtaineacht, leithcheal, cliseadh teaghlaigh agus aimhréidh eile. Leagtar amach sa straitéis *Na Chéad 5* roinnt gníomhartha tábhachtacha chun cabhrú leis na cearta seo a bhaint amach, agus torthaí níos fearr a bhaint amach do leanaí.

Is príomhchóras é uilíochas forásach, a thairgeann tacaíochtaí agus seirbhísí do gach leanbh ag leibhéal uilíoch, le soláthar breise do leanaí a bhfuil riachtanais bhreise nó dúshláin bhreise acu, lena chinntiú go mbaineann gach leanbh, leanbh óg agus a dteaghlaigh leas as. Tá sé seo mar bhunús le straitéis na *Chéad 5*. Tugann sé tosaíocht do neartú seirbhísí agus tacaíochtaí do chách (mar shampla i seirbhísí tuismitheoireachta, LFC agus seirbhísí sláinte), folaíonn sé bearta ar leith do leanaí agus teaghlaigh a bhfuil tacaíocht bhreise de dhíth orthu, agus cinntíonn sé go bhfuil seirbhísí agus idirghabhálacha comhréireach le leibhéal an mhíbhuntáiste.

Bealaí chun Oibre

Is é *Bealaí Chun Oibre 2021-2025*[17] straitéis náisiúnta seirbhísí fostaíochta an rialtais. Is straitéis uile-rialtais í a chuimsíonn tréimhse ama ceithre bliana. Is í aidhm lárnach na straitéise ná an dífhostaíocht a laghdú, go háirithe dífhostaíocht fhadtéarmach, dífhostaíocht i measc na n-óg agus dífhostaíocht i measc grúpaí faoi mhíbhuntáiste amhail tuismitheoirí aonair agus daoine faoi mhíchumas.

Cé go bhfuil an straitéis dírithe ar dhaoine fásta, feabhsaíonn fostaíocht le pá maith, torthaí do thuismitheoirí, as a dtagann torthaí feabhsaithe do leanaí. Tugtar faoi deara i dtuarascáil na hInstitiúide Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, *Headline Poverty Target Reduction in Ireland and*

[16] *An Coinbhinsiún um Chearta an Linbh*, Na Náisiúin Aontaithe, 1989. Ar fáil ag: https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text.

[17] *Bealaí chun Oibre 2021-2025*, an Roinn Coimirce Sóisialaí, 2021. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/1feaf-pathways-to-work-2021/#:~:text=Pathways%20to%20Work%20Strategy%202021%20-%202025%201,-%20Leaving%20No%20One%20Behind%20...%20More%20items

the Role of Work and Social Welfare[18], go bhfuil príomhstádas eacnamaíoch an chinn teaghlaigh ina thuar láidir ar dhóchúlacht na bochtaineachta. I gcomparáid le teaghlaigh ina bhfuil an ceann teaghlaigh ag obair, is dóichí go mbeidh an leibhéal bochtaineachta is airde ag daoine atá ina gcónaí i dteaghlaigh ina bhfuil an ceann dífhostaithe.

Díríonn *Bealaí chun Oibre* ar dheiseanna a mhéadú do dhaoine atá ag lorg oibre trí líon na n-áiteanna oiliúna agus breisoideachais a mhéadú, cur le líon na n-áiteanna socrúcháin oibre agus fóirdheontas fostaíochta, agus trí acmhainn na Seirbhíse Fostaíochta Poiblí a mhéadú. Ina theannta sin, áirítear sa straitéis tiomantais shonracha chun torthaí mhargadh an tsaothair a fheabhsú do dhaoine a bhfuil bacainní níos airde acu ar fhostaíocht. Mar shampla, spreagfaidh agus tacóidh clár nua 'filleadh ar ais' daoine a d'fhág an lucht saothair agus atá lasmuigh den fhórsa saothair le tamall anuas, chun dul i mbun fostaíochta.

Tugann *Tuarascáil ar Dhul Chun Cinn Bealaí chun Oibre 2022*[19] aird ar thírdhreach geilleagrach athraithe ó foilsíodh an straitéis, le roinnt dúshlán nua, lena n-áirítear brúnna boilscithe atá ag ardú, méaduithe ar phraghsanna fuinnimh a mbíonn tionchar acu ar theaghlaigh agus ar ghnóthaí, agus margadh saothair ag dul i méid. Tá gá le monatóireacht leanúnach ar threochtaí sa mhargadh saothair agus eacnamaíoch chun aidhmeanna *Bealaí chun Oibre* a bhaint amach.

Oifig an Chláir um Bhochtaineacht agus Folláine Leanaí

Bhunaigh an Taoiseach Oifig an Chláir um Bhochtaineacht agus Folláine Leanaí in Earrach 2023 chun gníomhaíochtaí an rialtais a chomhordú a laghdaíonn bochtaineacht leanaí agus a chothaíonn folláine leanaí. Agus Oifig na gClár á bunú, is é uaillmhian an Taoisigh tosaíocht a thabhairt do ghníomhaíocht sna réimsí a mbeidh an tionchar is mó acu. An Clár tosaigh 2.5 bliana, *Ó Bhochtaineacht go Lánchumas:* Díríonn *Clár-Phlean um Fholláine Leanaí 2023-2025*[20] ar sé réimse:

- Tacaíocht ioncaim agus easpa fostaíochta;
- Luathfhoghlaim agus Cúram Leanaí;
- Costas an oideachais a laghdú;

[18] *Headline Poverty Target Reduction in Ireland and the Role of Work and Social Welfare*, An Institiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, 2022. Ar fáil ag: https://www.esri.ie/publications/headline-poverty-target-reduction-in-ireland-and-the-role-of-work-and-social-welfare.
[19] *Tuarascáil ar Dhul Chun Cinn Bealaí chun Oibre*, Comhairle Chomhairleach an Mhargaidh Saothair, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/950eb-pathways-to-work-progress-report-july-2021-june-2022/.
[20] *Ó Bhochtaineacht go Lánchumas: Clár-Phlean um Fholláine Leanaí 2023-2025*, Roinn an Taoisigh, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/573a7-the-child-poverty-and-well-being-programme-office-programme-plan/.

- Teaghlaigh gan dídean;
- Tacaíocht teaghlaigh agus tuismitheoirí, sláinte agus folláine a chomhdhlúthú agus a chomhtháthú; agus
- Rannpháirtíocht i gcultúr, sna healaíona agus sa spórt a fheabhsú do leanaí agus daoine óga a bhfuil tionchar ag bochtaineacht orthu.

Chomh maith le cur chun feidhme na ngealltanas ar na sé réimse fócais a bhrú chun cinn, tabharfaidh Oifig an Chláir faoi thionscnaimh straitéiseacha a bheidh dírithe ar éifeachtúlacht freagraí tras-rialtais a fheabhsú. Áirítear leis seo obair chun fócas sonrach ar bhochtaineacht leanaí a chinntiú sa bhuiséad bliantúil.

Guthanna leanaí agus daoine óga a chloisteáil

Is ceannaire domhanda í Éire maidir le cleachtais rannpháirtíochta, agus í ar an gcéad tír san Eoraip le straitéis rannpháirtíochta tiomnaithe do leanaí agus do dhaoine óga, an *Straitéis Náisiúnta do Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga sa Chinnteoireacht* do na blianta 2015 – 2020[21]. Rinne an straitéis scrúdú ar na dúshláin atá ann i saol leanaí agus daoine óga, agus dhírigh sí ar a rannpháirtíocht sa chinnteoireacht a chumasú. Foilsíodh doiciméad comharba, *Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga sa Chinnteoireacht: Plean Gníomhaíochta* 2024–2028, an 12 Aibreán 2024. Tógann an *Plean Gníomhaíochta* ar uaillmhian agus ar éachtaí na chéad *Straitéis Náisiúnta do Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga sa Chinnteoireacht* agus tá sé mar aidhm aige cuimsiú leanaí agus daoine óga sa chinnteoireacht ag gach leibhéal a chur chun cinn tuilleadh – sa bhaile, ar scoil, ina bpobail agus ag an leibhéal náisiúnta.

Beidh sé mar thoradh ar fheidhmiú rathúil an *Phlean Gníomhaíochta* seo, sa ghearrthéarma, go mbainfear leas as tuairimí leanaí agus daoine óga chun eolas a thabhairt do bheartas, do sheirbhísí, do reachtaíocht agus do thaighde a bhaineann lena saolta. Lorgófar a dtuairimí freisin agus meastóireacht agus monatóireacht á déanamh ar sheirbhísí agus ar bheartais ábhartha.

Tiomáinfidh an plean gníomhaíochta rannpháirtíochta seo forbairt leanúnach ar struchtúir agus ar chleachtais rannpháirtíochta, ag leibhéal áitiúil, náisiúnta agus idirnáisiúnta, i measc eagraíochtaí, earnálacha, cleachtóirí agus ranna agus gníomhaireachtaí rialtais. Trí na gníomhartha seo a chur i

[21] *Straitéis Náisiúnta do Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga sa Chinnteoireacht*2015-2020, An Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige, 2015. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/9128db-national-strategy-on-children-and-young-peoples-participation-in-dec/.

bhfeidhm, agus trí úsáid a bhaint as agus trí fheabhsú na n-acmhainní agus tacaíochtaí atá ann cheana féin, leanfaidh RLCMLO ag cruthú agus ag stiúradh rannpháirtíochta leanaí agus daoine óga sa chinnteoireacht ar fud an rialtais agus go hidirnáisiúnta.

Tá struchtúir agus meicníochtaí rannpháirtíochta forbartha ag Éirinn lena chinntiú go gcloistear guthanna leanaí agus daoine óga sa chinnteoireacht, agus tá sí tiomanta do leanaí agus daoine óga nach gcloistear go minic a chur san áireamh i struchtúir agus i dtionscnaimh rannpháirtíochta. Soláthraíonn Aonad Rannpháirtíochta tiomanta an gealltanas seo.

Bunaíodh an Oifig Náisiúnta Rannpháirtíochta (ONR) sa bhliain 2021 laistigh den Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige chun seirbhísí rannpháirtíochta óige a sholáthar faoi threoir Aonad Rannpháirtíochta na Roinne. Déanann an ONR bainistiú agus comhordú ar ghníomhaíochtaí na nithe seo a leanas: Comhairle na nÓg, Dáil na nÓg, Feidhmeannas Náisiúnta Chomhairle na nÓg, Tionól Náisiúnta Óige na hÉireann agus tionscnaimh agus struchtúir rannpháirtíochta óige eile a bhaineann leo faoi mhaoirseacht agus faoi rialachas an Aonaid Rannpháirtíochta atá i gceannas ar bheartas do rannpháirtíocht leanaí agus óige sa chinnteoireacht.

Hub na nÓg

Bunaíodh Hub na nÓg mar ionad náisiúnta sármhaitheasa agus comhordaithe, chun tacú le ranna rialtais, le gníomhaireachtaí stáit agus le heagraíochtaí neamhrialtasacha guth a thabhairt do leanaí agus do dhaoine óga sa chinnteoireacht ar shaincheisteanna a théann i bhfeidhm ar a saol, agus fócas ar leith orthu siúd nach gcloistear go minic.

Comhairle na nÓg

Is comhairlí leanaí agus óige sna 31 údarás áitiúil sa tír iad Comhairle na nÓg, a thugann deis do leanaí agus do dhaoine óga a bheith páirteach i bhforbairt seirbhísí agus beartas áitiúla. Tá Comhairle na nÓg deartha le cur ar chumas daoine óga guth a bheith acu ar na seirbhísí, na beartais agus na saincheisteanna a théann i bhfeidhm orthu ina gceantar áitiúil. Toghtar ionadaí amháin ó gach ceann de 31 Chomhairle na nÓg ar Fheidhmeannas Náisiúnta Chomhairle na nÓg, a leanann moltaí ó Dháil na nÓg chun athruithe a dhéanamh do dhaoine óga sna réimsí sin. Tá téarma oifige dhá bhliain ag an bhFeidhmeannas Náisiúnta agus tagann sé le chéile uair sa mhí.

Tionól Náisiúnta na nÓg

Bunaíodh Tionól Náisiúnta Óige na hÉireann chun feidhmiú mar fhóram comhairleach óige ar ábhair spéise náisiúnta. Tá ról suntasach ag Tionól Náisiúnta na nÓg maidir le glór na ndaoine óga a chuimsiú

maidir le beartas poiblí a chur i bhfeidhm agus bearta don rialtas a chur in ord tosaíochta. Tugann an Tionól na nÓg deis do dhaoine óga moltaí a dhéanamh go díreach don rialtas chun eolas a chur ar fáil do bheartas poiblí.

Caibidil 2 – Spriocghrúpaí

Bochtaineacht leanaí in Éirinn le himeacht ama

Léiríonn an Suirbhé ar Ioncam agus Dálaí Maireachtála[22] (SILC) rátaí na bochtaineachta comhsheasmhacha, atá i mbaol bochtaineachta agus díothachta in Éirinn.

Céatadán leanaí in Éirinn idir 0-17 mbliana d'aois	2021	2022	2023
I mbaol bochtaineachta	14.5	14.7	14.3
Ag fulaingt ó dhíothacht	17.3	18.8	21.4
Bochtaineacht leanúnach	6.3	7.0	4.8

Tá feabhas beag tagtha ar ráta na hÉireann atá i mbaol bochtaineachta ó 2021 i leith. Léiríonn an fhíor seo céatadán na leanaí atá ina gcónaí i dteaghlaigh a bhfuil níos lú ná 60% den ioncam coibhéiseach airmheánach acu.

Mar sin féin, tá méadú tagtha ar ráta díothachta na hÉireann, rud a d'fhéadfadh an ghéarchéim costais mhaireachtála reatha a léiriú. Tomhaiseann an ráta díothachta sciar na leanaí i dteaghlach atá ag fulaingt dhá cheann nó níos mó de na míreanna díothachta seo a leanas:

- Bhí an teaghlach gan teas ag am éigin le bliain anuas mar gheall ar easpa airgid
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach íoc as maidin, tráthnóna nó tráthnóna a chaitheamh amuigh le haghaidh siamsaíochta
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach dhá phéire bróg a fheistiú i gceart a thabhairt agus atá oiriúnach do ghníomhaíochtaí laethúla a cheannach
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach spóla rósta nó a choibhéis a cheannach uair sa tseachtain
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach béile le feoil, sicín, iasc nó coibhéis fheoilséantach gach dara lá a cheannach
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach éadaí nua (ní athláimhe) a cheannach

[22] "Suirbhé ar Ioncam agus Dálaí Maireachtála (SILC) 2023", An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2024. Ar fáil ag: https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-silc/surveyonincomeandlivingconditionssilc2023/poverty/.

- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach cóta te uiscedhíonach a cheannach
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach an teach a choinneáil te go leordhóthanach
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach troscán caite a athsholáthar
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach clann nó cairde a bheith acu le haghaidh deoch nó béile uair sa mhí
- Níl sé d'acmhainn ag an teaghlach bronntanais a cheannach do theaghlach nó do chairde ar a laghad uair sa bhliain

Tháinig feabhas suntasach ar sciar na hÉireann de leanaí atá ag fulaingt bochtaineacht chomhsheasmhach, lena n-áirítear iad siúd atá i mbaol bochtaineachta agus ag fulaingt dhá cheann nó níos mó de na míreanna díothachta thuas, in 2023, rud a thugann le tuiscint go bhféadfadh bearta spriocdhírithe a bheith éifeachtach chun aghaidh a thabhairt ar an ngrúpa seo.

Ráta tábhachtach eile, ar a dtugtar aghaidh air sa tuarascáil seo, is ea an Ráta Riosca Bochtaineachta nó Eisiaimh Sóisialta (AROPE). Is é sin an céatadán de dhaoine atá i mbaol bochtaineachta, atá i mbaol mór ó thaobh ábhair agus sóisialta de, nó atá ina gcónaí i dteaghlach le déine oibre an-íseal. Is é déine oibre teaghlaigh an cóimheas idir líon iomlán na míonna a d'oibrigh gach ball teaghlaigh in aois oibre le linn na bliana tagartha ioncaim agus líon iomlán na míonna a bhféadfadh na baill teaghlaigh céanna a bheith ag obair go teoiriciúil sa tréimhse chéanna. Is éard is déine oibre an-íseal ann ná nuair a bhíonn an cóimheas seo 20% nó níos lú, agus mar sin d'oibrigh baill teaghlaigh in aois oibre 20% nó níos lú dá gcuid ama oibre féideartha i mbliain. Sainmhínítear díothacht thromchúiseach ábhartha agus shóisialta anseo mar an céatadán den daonra a bhfuil easpa forfheidhmithe acu de sheacht gcinn ar a laghad de na míreanna díothachta seo a leanas.

Míreanna leibhéal tí:

- Acmhainn aghaidh a thabhairt ar chostais gan choinne
- Acmhainn íoc as seachtain saoire bhliantúil as baile
- Acmhainn chun déileáil le riaráistí íocaíochta (ar íocaíochtaí morgáiste nó cíosa, billí fóntais, tráthchodanna fhruilcheannaigh nó íocaíochtaí iasachta eile)
- Acmhainn íoc as béile le feoil, sicín, iasc nó coibhéis feoilséantach gach dara lá
- Acmhainn an baile a choinneáil te go leordhóthanach
- Rochtain ar charr/veain le haghaidh úsáid phearsanta
- Troscán caite a athsholáthar

Míreanna leibhéil aonair:

- Nasc idirlín a bheith agat

- Éadaí nua a chur in ionad éadaí caite
- Dhá phéire bróg a fheistiú i gceart (lena n-áirítear péire bróg uile-aimsire) a bheith agat
- Méid beag airgid a chaitheamh air/uirthi féin gach seachtain
- Gníomhaíochtaí fóillíochta rialta a bheith agat
- Teacht le chéile le cairde/teaghlach le haghaidh deoch/béile uair sa mhí ar a laghad

Conas a chuirtear leanaí in Éirinn i gcomparáid leis an Aontas Eorpach i gcoitinne?

Leagtar amach i gCreat Faireacháin an AE[23] don *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* comparáid idir torthaí na mBallstát' maidir leis an *Ráthaíocht*. Déanfaidh an chuid seo a leanas athbhreithniú ar thorthaí na hÉireann i gcomparáid le meáin an AE, ag baint úsáide as faisnéis sa chreat faireacháin, mura luaitear a mhalairt. Leagtar amach sa tábla seo a leanas sracfhéachaint ardleibhéil ar na comparadóirí seo, agus pléitear iad thíos. Tabhair faoi deara le do thoil nach bhfuil gach rud sa chreat san áireamh sa chuid seo, mar gheall ar infhaighteacht sonraí.

Tomhas	**Éire**	**Meán an AE**
Leanaí AROPE (2022)	22.7%	24.7%
Leanaí (<16 bliana d'aois) le srianta de bharr fadhbanna sláinte (2021)	5.3%	4.4%
Leanaí 15 bliana d'aois a bhfuil éachtaí ísle acu sa léitheoireacht, sa mhatamaitic agus san eolaíocht agus stádas socheacnamaíoch íseal acu (2018)	14.5%	23.5%
Leanaí faoi 16 AROPE atá ag fulaingt de bharr an easpa rochtana forghníomhaithe ar ghníomhaíochtaí fóillíochta rialta (2021)	15.0%	24.1%
Leanaí faoi 16 AROPE atá ag fulaingt de bharr easpa rochtana ar bhéile ina bhfuil feoil, sicín nó iasc (nó a choibhéis fheoilséantach) uair amháin sa lá ar a laghad (2021)	5.5%	10.1%
Leanaí faoi 16 AROPE a bhfuil sláinte "an-mhaith" acu (2021)	72.9%	62.7%
Leanaí AROPE ina gcónaí i dteaghlach nach bhfuil in ann an baile a choinneáil te go leordhóthanach (2022)	21.8%	24.4%

[23] "Tá creat nua ag an Ráthaíocht Eorpach do Leanaí chun faireachán níos fearr a dhéanamh ar rochtain leanaí ar oideachas, ar chúram sláinte agus ar choinníollacha tithíochta", An Coimisiún Eorpach, 2024. Ar fáil ag: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10740#:~:text=The%20European%20Child%20Guarantee%2C%20the,%2C%20healthcare%2C%20and%20adequate%20housing.

Rátaí bochtaineachta agus eisiamh sóisialta

Tá céatadán foriomlán leanaí na hÉireann atá riosca bochtaineachta nó eisiamh sóisialta (AROPE) acu níos ísle ná meán an AE. Nuair a dhéantar miondealú orthu de réir a gcomhpháirteanna éagsúla, áfach, tá sciar na hÉireann de leanaí AROPE a bhfuil cónaí orthu i dteaghlaigh le déine oibre an-íseal níos airde ná san AE. Tá drochráta leanaí na hÉireann AROPE i dteaghlaigh aontuismitheora i gcomparáid leis an AE i gcoitinne, cé go bhfuil feabhas tagtha air le roinnt blianta anuas. Tabhair faoi deara go mba é ráta AROPE na hÉireann de leanaí 0-17 bliana d'aois in 2023 ná 14.3%, laghdú suntasach ar fhigiúirí 2022 (22.7%)[24].

Léirigh sonraí SILC 2022 maidir le bochtaineacht agus díothacht gurbh é 7.2% an ráta comhsheasmhach bochtaineachta in 2020 do leanaí idir 0-17 mbliana d'aois, agus 7.5% in 2022. Léiríonn SILC 2023 go bhfuil an figiúr seo laghdaithe go 4.8%.

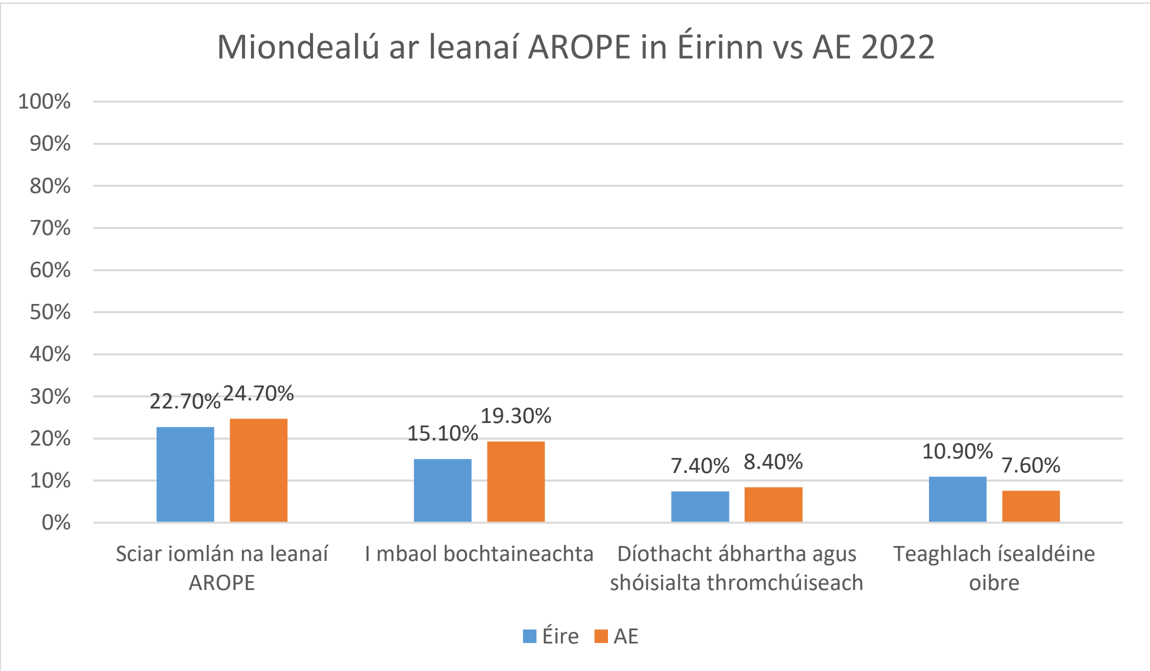

Cúram leanaí foirmiúil

Ag féachaint ar an ráta leanaí atá ag freastal ar chúram leanaí foirmiúil, tá 1.6% de leanaí AROPE in Éirinn faoi bhun trí bliana d'aois ag baint úsáide as cúram leanaí ionad-bhunaithe, agus tá 87% de leanaí AROPE in Éirinn idir trí bliana d'aois go haois éigeantach scoile ag baint úsáide as cúram leanaí

[24] "Suirbhé ar Ioncam agus Dálaí Maireachtála (SILC) 2023", An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2024. Ar fáil ag: https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-silc/surveyonincomeandlivingconditionssilc2023/poverty/.

ionad-bhunaithe[25]. Níl aon dualgas dlíthiúil ar leanaí in Éirinn freastal ar Fhoghlaim agus Cúram Luath-Óige, ná aon oibleagáid a bheith san oideachas go dtí sé bliana d'aois.

Oideachas

Go ginearálta, bíonn comparáid fhabhrach ag leanaí in Éirinn le leanaí eile san AE maidir le léitheoireacht, matamaitic agus eolaíocht, beag beann ar chúlra socheacnamaíoch (féach an tábla thuas). Mar sin féin, thuairiscigh níos mó teaghlach (AROPE agus iad siúd nach raibh i mbaol) go raibh deacrachtaí acu ag íoc as oideachas foirmiúil ná a gcomhghleacaithe san AE. Ar bhealach níos dearfaí, thuairiscigh leanaí na hÉireann torthaí níos fearr maidir le rochtain ar thurais scoile, imeachtaí scoile agus gníomhaíochtaí fóillíochta rialta.

Cothú

Maidir le cothú, tá 5.5% de leanaí AROPE in Éirinn ag fulaingt ó easpa rochtana laethúil ar bhéile ina bhfuil feoil, iasc nó rogha fheoilséantach (1.3% de leanaí uile na hÉireann). Tá 6.1% de leanaí AROPE ag fulaingt ó easpa laethúil torthaí agus glasraí úra (1.4% de na leanaí go léir). San AE i gcoitinne, is ionann na figiúirí seo agus 10.1% agus 7.6% faoi seach. Tá rátaí na leanaí a itheann bricfeasta faoi mheán an AE, beag beann ar stádas socheacnamaíoch.

Sláinte

Tuairiscíonn leanaí na hÉireann figiúirí an-ard maidir le sláinte "an-mhaith". Tá éagsúlacht shuntasach ann, áfach, agus is lú an seans go dtuairisceodh leanaí i mbaol bochtaineachta agus eisiaimh é seo, cé go bhfanann na figiúirí seo os cionn mheán an AE.

[25] Tá iontaofacht íseal ag na figiúirí seo.

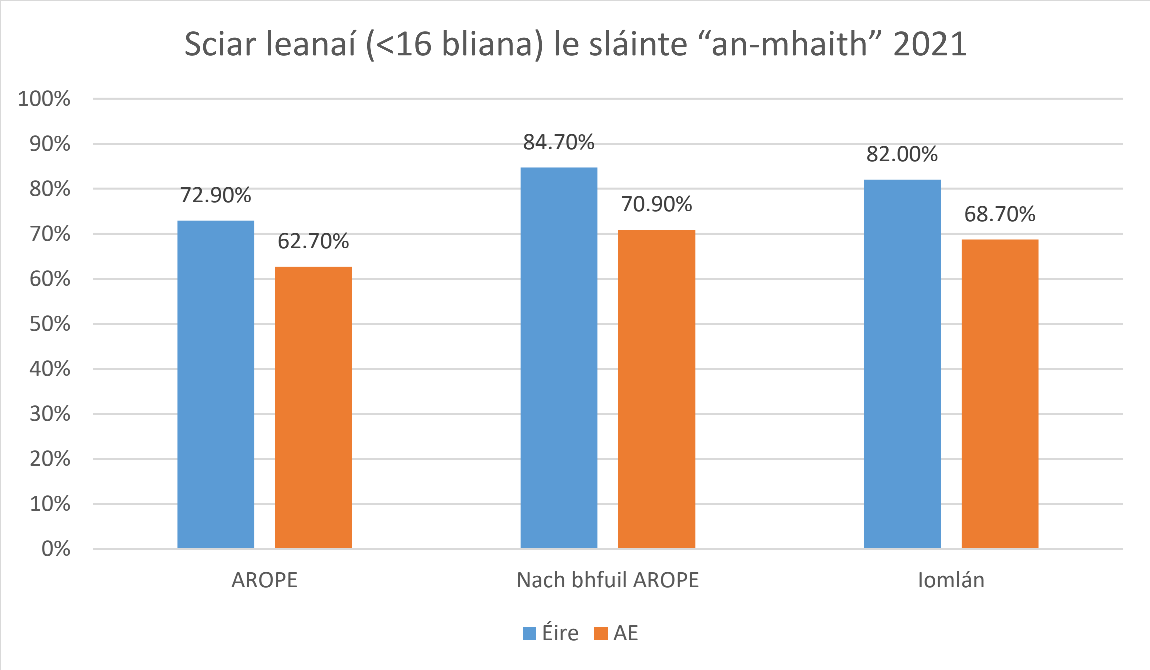

Tithíocht

Leanann tithíocht agus costais ghaolmhara de bheith ina ndúshlán in Éirinn agus san AE i gcoitinne. Cé go bhfuil comparáid mhaith idir táscairí tithíochta na hÉireann do leanaí AROPE agus meáin an AE, aithnítear go bhfuil dúshláin ar leith ann do ghrúpaí áirithe, lena n-áirítear baill de phobail an Lucht Siúil agus Romach in Éirinn.

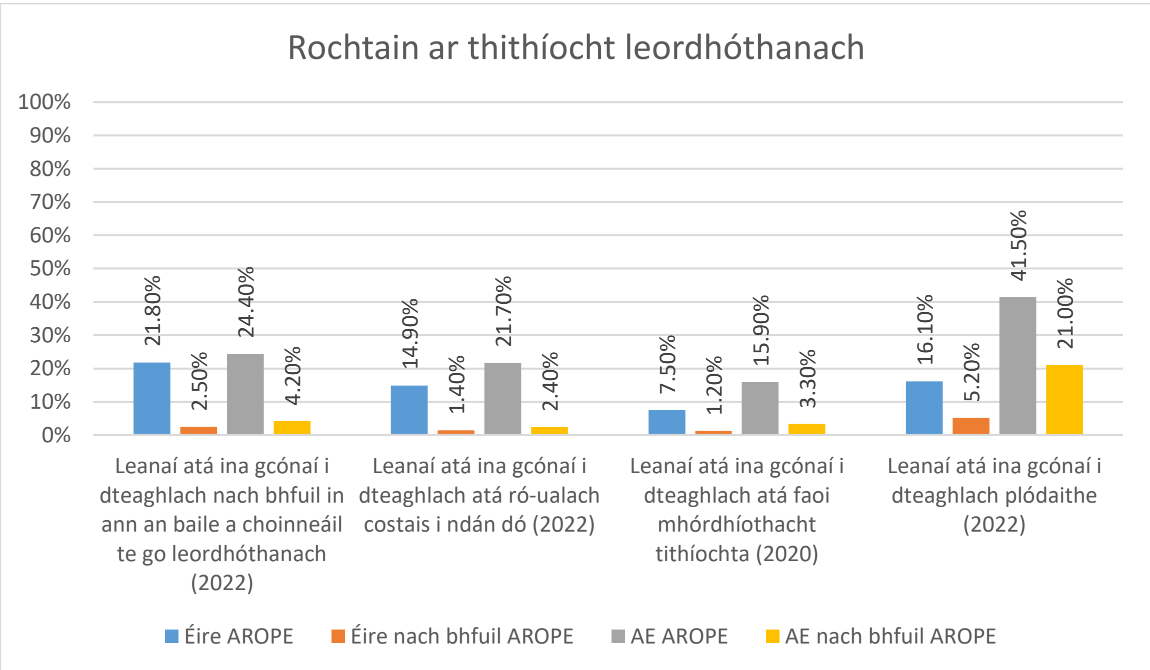

Grúpaí áirithe

Díríonn na hailt seo a leanas ar na míbhuntáistí a bhíonn ag grúpaí áirithe, mar a shainaithnítear i Roinn 11b den *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* (tabhair faoi deara, áfach, nár phléamar leanaí i gcásanna neamhbhuana[26] mar gheall ar shonraí teoranta, agus chuireamar leanaí LGBTI+ san áireamh, mar go bhfuil comhdhearcadh láidir i dtaighde idirnáisiúnta go bhfuil rioscaí suntasacha ó thaobh easpa dídine[27] os comhair daoine óga LGBTI+ agus go bhfuil ró-ionadaíocht orthu i measc an daonra daoine óga gan dídean[28][29]. Tá roinnt clár uilíoch ag Éirinn a bhaineann le gach leanbh, seachas a bheith ag díriú go sonrach ar ghrúpaí áirithe. Anuas orthu sin, tá roinnt idirghabhálacha spriocdhírithe tugtha faoi deara againn thíos, atá dírithe ar aghaidh a thabhairt ar ghrúpaí a bhfuil míbhuntáistí ar leith acu. Cé gurbh fhéidir nach ndéanann na grúpaí seo ionadaíocht ar fhormhór na leanaí agus na ndaoine óga in Éirinn, tá riachtanais agus dúshláin ar leith acu a dteastaíonn gníomh uathu.

Leanaí gan dídean nó leanaí atá faoi dhrochdhíothacht tithíochta

De réir na *Tuarascála ar Easpa Dídine* is déanaí, fuair 1,994 teaghlach rochtain ar chóiríocht éigeandála sa tseachtain 19-25 Feabhra 2024, agus bhí 4,170 leanbh cleithiúnach orthu.

Is é *Tithíocht do Chách - Plean Tithíochta Nua d'Éirinn*[30] straitéis náisiúnta na hÉireann chun soláthar tithíochta a mhéadú agus leibhéil easpa dídine náisiúnta a laghdú. Áirítear mar chuid den straitéis seo seirbhísí coiscthe agus luath-idirghabhála do theaghlaigh atá i mbaol gan dídean, agus dóibh siúd atá i gcóiríocht éigeandála.

---

[26] 'Ciallaíonn 'leanaí i gcásanna teaghlaigh neamhbhuana' leanaí atá faoi roinnt fachtóirí riosca éagsúla a d'fhéadfadh a bheith mar thoradh ar bhochtaineacht nó eisiamh sóisialta. Áirítear leis seo: ina gcónaí i dteaghlach aon tuilleamh; ina gcónaí le tuismitheoir faoi mhíchumas; ina gcónaí i dteaghlach ina bhfuil fadhbanna meabhairshláinte nó tinneas fadtéarmach; ina gcónaí i dteaghlach ina bhfuil mí-úsáid substaintí, nó foréigean teaghlaigh; leanaí de chuid saoránach den Aontas a bhog go Ballstát eile fad a d'fhan na leanaí féin ina mBallstát dúchais; leanaí a bhfuil máthair sna déaga acu nó atá ina máthair sna déaga; agus leanaí a bhfuil tuismitheoir i bpríosún acu - *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*, An Coimisiún Eorpach, 2021. Ar fáil ag: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0137&qid=1647980233530.

[27] *Risk Factors for Homelessness Among Lesbian, Gay, and Bisexual Youths: A Developmental Milestone Approach. Children and Youth Services Review* Rosario, M., Schrimshaw, E. W., agus Hunter, J, 2012.

[28] *You're Going to Be Straight or You're Not Going to Live Here: Child Support for LGBT Homeless Youth*, Lolai, D., 2015. Ar fáil ag: https://journals.tulane.edu/tjls/article/view/2876.

[29] *Challenges faced by homeless sexual minorities: comparison of gay, lesbian, bisexual, and transgender homeless adolescents with their heterosexual counterparts*, Cochran, B. et al., 2002. Ar fáil ag: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11988446/.

[30] *Tithíocht do Chách - Plean Tithíochta Nua d'Éirinn,* An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, 2021. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/ef5ec-housing-for-all-a-new-housing-plan-for-ireland/

Is straitéis 3 bliana í an *Straitéis do Dhaoine Óga gan Dídean 2023-2025*[31], a foilsíodh i mí na Samhna 2022, agus oibríonn sí i dtreo deireadh a chur le heaspa dídine do dhaoine óga idir 18-24 bliana d'aois trí chosc agus trí imeachtaí, agus eispéireas na ndaoine óga a fhaigheann rochtain ar chóiríocht éigeandála a fheabhsú. Glacann an straitéis seo cur chuige uile-rialtais chun dul i ngleic le heaspa dídine na hóige. Tugann sí an iliomad príomhpháirtithe leasmhara le chéile chun aghaidh a thabhairt ar shaincheisteanna bunúsacha maidir le heaspa dídine i measc daoine óga.

Tá an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta i gceannas ar scéim phíolótach a fhorbairt chun lóistín tacaithe a chur ar fáil do theaghlaigh a bhfuil riachtanais chasta acu atá gan dídean go fadtéarmach i gCathair agus i gContae na Gaillimhe. Táthar ag súil go gcuirfear tús leis an gclár píolótach seo in 2024, agus tá scéim phíolótach chomhchosúil beartaithe do Bhaile Átha Cliath freisin.

Oibríonn Tusla (an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach) i gcomhpháirtíocht le gníomhaireachtaí deonacha a sholáthraíonn tithíocht cheadaithe, ar nós Focus Ireland agus Iontaobhas Peter McVerry, lena chinntiú go dtugtar tosaíocht do lucht fágála cúraim do thithíocht. D'fhéadfadh go mbeadh daoine óga incháilithe freisin do dheontas iarchúraim chun cabhrú le híocaíocht cíosa/taisce agus costais a bhaineann le costais tosaigh bogadh tí.

Leanaí faoi mhíchumas

De réir Dhaonáireamh 2022, tá 13% de leanaí agus daoine óga na hÉireann faoi mhíchumas. Oibríonn an Clár Seirbhísí Míchumais do Leanaí agus Daoine Óga a Chur Chun Cinn[32] (PDS) chun feabhas a chur ar an mbealach a chuirtear seirbhísí ar fáil ar fud na tíre chun iad a dhéanamh cothrom agus comhsheasmhach do chách.

Is clár feabhsaithe seirbhíse é an *Treochlár um Fheabhsú Seirbhíse 2023-2026*[33] chun seirbhís ardchaighdeáin, inrochtana, chomhionann agus thráthúil a bhaint amach do gach leanbh a bhfuil riachtanais chasta acu mar thoradh ar mhíchumas agus ar a dteaghlaigh. Leagann sé amach an aidhm fhoriomlán do Sheirbhísí Míchumais Leanaí, go mbeadh óige d'eispéiris chuimsitheacha ag gach

[31] *Straitéis do Dhaoine Óga gan Dídean 2023-2025,* An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/69597-youth-homelessness-strategy/

[32] "Clár Seirbhísí Míchumais do Leanaí agus Daoine Óga a Chur Chun Cinn - An Clár PDS", Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte. Ar fáil ag: https://www.hse.ie/eng/services/list/4/disability/progressing-disability/pds-programme/.

[33] *Treochlár le haghaidh Feabhsú Seirbhíse 2023-2026 le haghaidh Seirbhísí Míchumais do Leanaí agus Daoine Óga*, Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, 2023. Ar fáil ag: https://www.hse.ie/eng/services/list/4/disability/progressing-disability/pds-programme/roadmap-for-service-improvement-2023-2026.pdf.

leanbh inar féidir leo spraoi a bheith acu, foghlaim, spéiseanna agus scileanna a fhorbairt, agus caidrimh dhearfacha a chruthú le daoine eile i raon suíomhanna éagsúla.

Díríonn gníomhartha sa *Treochlár* ar na príomhréimsí seo a leanas:

- Seirbhísí comhtháite idir Foirne Líonra Míchumais Leanaí, Cúram Príomhúil, Seirbhísí Meabhairshláinte Leanaí agus Ógánach agus Tusla;
- Rochtain agus feabhsú seirbhíse Fhoireann Líonra Míchumais Leanaí (lena n-áirítear measúnuithe ar riachtanais faoin *Acht um Míchumas 2005*[34];
- Lucht Oibre;
- Cumarsáid agus rannpháirtíocht; agus
- Rannpháirtíocht le comhghleacaithe san oideachas agus tacaíocht do scoileanna speisialta.

Leanaí a bhfuil fadhbanna meabhairshláinte acu

Léirigh an *Staidéar ar Iompar Sláinte i Leanaí Aois Scoile (HBSC) 2018*[35] gur bhraith 52% de leanaí idir 11-17 bliana d'aois sásta mar a bhí siad. Léirigh an staidéar céanna nach raibh ach 42.3% de dhaoine 11-17 mbliana d'aois an-sásta lena saol faoi láthair. In 2023, thuairiscigh an *Suirbhé Éire Shláintiúil*[36] go raibh fadhb mheabhairshláinte dhóchúil ag 18.5% de leanaí agus daoine óga idir 15-24 bliana d'aois ar an Innéacs Meabhairshláinte (MHI-5).

Tá iarrachtaí ar siúl chun aghaidh a thabhairt ar shaincheisteanna meabhairshláinte, agus i mBuiséad 2024, cuireadh infheistíocht bhreise ar fáil do sheirbhísí meabhairshláinte a bhfuil fócas láidir acu ar mheabhairshláinte na hóige, lena n-áirítear CAMHS (Seirbhísí Meabhairshláinte Leanaí agus Ógánach). Earcófar poist bhreise chuig CAMHS chun rochtain ar sheirbhísí a fheabhsú agus chun liostaí feithimh a laghdú, dírithe ar na ceantair ina bhfuil an t-éileamh is mó. Cabhróidh an fhoireann bhreise le moltaí na dtuarascálacha agus na n-iniúchtaí móra a chur i bhfeidhm, go háirithe maidir le cúram comhtháite agus laghdú a dhéanamh ar an éagsúlacht idir foirne go náisiúnta maidir le rátaí atreoraithe agus glactha isteach i seirbhísí.

[34] *An tAcht um Míchumas 2005*, Rialtas na hÉireann. Ar fáil ag: https://www.irishstatutebook.ie/eli/2005/act/14/enacted/en/html.
[35] *Staidéar ar Iompar Sláinte i Leanaí Aois Scoile (HBSC) 2018*, An Roinn Sláinte agus Ollscoil na hÉireann, Gaillimh, 2020. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/dc26c4-irish-health-behaviour-in-school-aged-children-study-2018/.
[36] *Suirbhé Éire Shláintiúil 2023*, Sláinte Éireann, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/73c9d-healthy-ireland-survey-2023/#mental-health.

Ina theannta sin, tá sé beartaithe feidhmchlár fón póca meabhairshláinte óige a fhorbairt freisin. Cuimseoidh an aip seo tacaíochtaí idirghníomhacha chun cabhrú le daoine óga meabhairshláinte agus folláine a chothabháil agus a fheabhsú, agus comharthaíocht dhinimiciúil a sholáthar do sheirbhísí leanaí agus óige sa phobal. Feidhmeoidh sé mar chineál ionad ilfhreastail chun rochtain a fháil ar sheirbhísí meabhairshláinte leanaí agus óige sa phobal.

Leanaí a bhfuil cúlra imirceach nó mionlach eitneach acu

Léiríonn Daonáireamh 2022 an éagsúlacht i sochaí na hÉireann. I gcatagóirí nua a cuireadh leis an daonáireamh seo, shainaithin 94,434 duine a raibh cónaí orthu in Éirinn mar Indiach, Pacastánach nó Banglaidéiseach; shainaithin 20,115 mar Arabach; agus 16,059 mar Romaigh. Bhí 17,971 de Lucht Siúil na hÉireann agus 6,319 Romach san aoisghrúpa 0-24 bliain.

Is féidir le trasnáil na bochtaineachta agus na heitneachta a bheith ina chúis le míbhuntáiste dé do leanaí imirceacha nó mionlaigh in Éirinn[37]. Tá cuid de na bagairtí is tromchúisí roimh leanaí an Lucht Siúil agus na Romach mar gur mó an seans go gcónaíonn siad i gcóiríocht atá mí-oiriúnach agus plódaithe ná a bpiaraí. Ina theannta sin, tá an tionchar ar a sláinte agus a bhforbairt fhisiciúil agus mheabhrach i mbaol comhsheasmhach. Is féidir le bacainní ar rochtain ar sheirbhísí cur leis an tionchar a bhíonn ag maireachtáil faoi bhochtaineacht lena n-áirítear na leanaí sin a bhfuil bacainní teanga orthu nó a bhfuil cónaí orthu i suíomhanna tuaithe.

Tá torthaí oideachais i bhfad níos ísle ag an Lucht Siúil ná mar atá ag an bpobal i gcoitinne, le rátaí rannpháirtíochta, coinneála agus críochnaithe níos ísle ag gach leibhéal. Ag breathnú ar an ngrúpa a luaigh an leibhéal oideachais is airde acu agus nach bhfuil san oideachas faoi láthair, léirigh Daonáireamh 2022 gurb é an meánoideachas uachtarach an leibhéal oideachais is airde a chríochnaigh 15.1% den Lucht Siúil. Cuireann sé seo i gcomparáid le 27.5% den daonra i gcoitinne (gach cúlra eitneach nó cultúrtha). Chríochnaigh 4.7% den Lucht Siúil oideachas tríú leibhéal, i gcomparáid le 47.7% den daonra i gcoitinne. Ina theannta sin, ní raibh aon oideachas foirmiúil ag seisear as gach deichniúr den Lucht Taistil nó cuireadh oideachas orthu go dtí an bunleibhéal ar a mhéad. Díobh siúd sa ghrúpa seo a luaigh an aois ar chríochnaigh siad oideachas, in 2022, bhí 40.4% den Lucht Siúil tar éis scor d’oideachas lánaimseartha faoi 16 bliana d’aois nó níos óige.

[37] Aithnítear an trasnáil seo agus ionchorpraítear í sa *Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta i gcoinne an Chiníochais 2023-2027*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: www.gov.ie/anti-racism.

Maidir le críochnú scoile, tugann an fhianaise atá ar fáil le tuiscint go n-éiríonn an Lucht Siúil níos deighilte ón gcóras oideachais de réir mar a théann siad in aois. Fuarthas amach i dtuarascáil[38] de chuid na hInstitiúide Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta in 2017 go mbíonn idirdhealú i dtimpeallacht na scoile ar leanaí agus déagóirí den Lucht Taistil, rud a d'fhéadfadh a bheith ina chúis le luathfhágáil na scoile. Léirítear an toradh seo i *S*uirbhé na Gníomhaireachta um Chearta Bunúsacha[39] (2020), a thugann faoi deara go ndeir 27% de thuismitheoirí nó de chaomhnóirí na hÉireann go ndéantar bulaíocht ar a bpáistí ar scoil toisc gur Lucht Siúil iad. Thar na sé thír AE a ndearnadh suirbhé orthu, dúirt 10% de thuismitheoirí an Lucht Siúil gurbh í timpeallacht naimhdeach na scoile nó an bhulaíocht an phríomhchúis le titim as an scoil roimh 15 bliana d'aois, agus dúirt 5% díobh siúd idir 18-24 bliana d'aois nár lean siad ar aghaidh leis an scoil. Mhothaigh 13% go ndearnadh leithcheal orthu mar gheall ar a bheith ina Lucht Siúil agus iad i dteagmháil le húdaráis scoile mar thuismitheoir/caomhnóir nó mar dhalta.

Is é daonra na Romach in Éirinn mar a áirítear i nDaonáireamh 2022 ná 16,059, ar leanaí nó daoine óga 6,319 díobh (0-24 bliana d'aois). Tá sé seo i gcodarsnacht le staitisticí neamhoifigiúla roimhe seo, a measadh go raibh thart ar 3,000-5,000 ar líon na Romach in Éirinn[40]. Chuir Pavee Point *Measúnú Náisiúnta ar Riachtanais na Romach*[41] 2018 i gcrích agus d'fhoilsigh sé, agus chuimsigh sé taighdeoirí Romaigh ag gach céim. Faoi láthair, is é an príomhfhoilseachán é a sholáthraíonn faisnéis ar na Romaigh in Éirinn. Bhí an próiseas taighde chun an measúnú a fhorbairt cainníochtúil le ceistneoirí agus cáilíochtúil le fócasghrúpaí agus agallaimh le Romaigh ar fud na hÉireann. Ghlac fir agus mná páirt agus bhí formhór na rannpháirtithe idir 18 agus 34 bliain d'aois. Rugadh gach rannpháirtí os cionn 18 mbliana d'aois lasmuigh d'Éirinn, ach rugadh 63.3% de mhionaoisigh in Éirinn. Míníodh sa tuarascáil go raibh saoránacht Éireannach ag thart ar 5% de na Romaigh aosaigh Éireannacha. Thug na torthaí le fios nach raibh aon tacaíocht leasa shóisialaigh ag 20% de na Romaigh lena n-áirítear sochar leanaí, gan aon tacaíocht tithíochta lena n-áirítear tacaíocht do dhaoine gan dídean, agus gan aon tacaíocht fostaíochta.

[38] *A social portrait of Travellers in Ireland*, An Institiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, 2017. Ar fáil ag: https://www.esri.ie/publications/a-social-portrait-of-travellers-in-ireland.
[39] *Roma and Travellers in six countries – Roma and Travellers Survey*, Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh um Chearta Bunúsacha, 2020. Ar fáil ag: https://fra.europa.eu/en/publication/2020/roma-travellers-survey.
[40] Áiríodh Romaigh mar eitneachas i nDaonáireamh 2022 den chéad uair. Mar is amhlaidh le figiúirí don Lucht Siúil, b'fhéidir go léiríonn an méadú seo muinín mhéadaithe i mbailiú sonraí eitneacha, seachas méadú ar an daonra.
[41] *Romaigh in Éirinn - Measúnú Náisiúnta ar Riachtanais*, Pavee Point Ionad an Lucht Siúil agus na Romach & An Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais, 2018. Ar fáil ag: https://www.paveepoint.ie/wp-content/uploads/2015/04/RNA-PDF.pdf.

Chomh maith leis na straitéisí a bhfuil cur síos orthu cheana faoi cheannteidil roimhe seo a mbeidh tionchar acu ar shaol na ndaoine sin de bhunadh mionlaigh eitnigh, de chúlraí imirceacha agus leanaí den Lucht Siúil nó Romach, tá straitéisí breise i bhfeidhm / ar siúl chun freastal ar na pobail seo amhail:

- An *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta i gcoinne an Chiníochais 2023-2027*[42];
- *Straitéis um Inimircigh a Chomhtháthú 2017-2021*[43] (tabhair faoi deara go bhfuil *Straitéis um Inimircigh a Chomhtháthú* nua á forbairt faoi láthair);
- Táthar ag súil go bhfoilseofar an *Straitéis Náisiúnta Oideachais don Lucht Siúil agus na Romach* atá le teacht níos déanaí in 2024; agus
- *An Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú an Lucht Siúil agus na Romach 2017-2021*[44] (tabhair faoi deara go bhfuil *Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú an Lucht Siúil agus na Romach* nua á forbairt faoi láthair).

Leanaí i gcúram malartach, go háirithe institiúideach

Tá céatadán ard leanaí agus daoine óga in Éirinn a bhfuil cónaí orthu i gcúram altrama pobalbhunaithe. Bhí 5,754 leanbh san iomlán faoi chúram ag deireadh Eanáir 2024. Tá 87% de na leanaí go léir atá faoi chúram, faoi chúram altrama (lena n-áirítear cúram altrama gaolta), tá 8% i gcúram cónaitheach agus tá 4% i socrúcháin cúraim "eile"[45]. Tugtar deiseanna do leanaí a chuirtear faoi chúram a nglór a chur in iúl maidir lena socrúcháin chúraim, chomh maith le tacaíocht chun a dtorthaí a fheabhsú.

Is féidir le leanaí a bheith ag tabhairt aghaidh ar shaincheisteanna éagsúla agus iad faoi chúram malartach nó institiúideach, go leor acu bunaithe ar chúlra na leanaí[46]. Go minic, bíonn deacrachtaí ag leanaí amhail bochtaineacht, fadhbanna le sláinte mheabhrach agus fhisiciúil, easpa cúraim chuí agus cumas teoranta a gcearta a chur in iúl. Maidir le torthaí, bíonn tionchar ollmhór aige seo ar ghnóthachtáil oideachasúil, agus ar a gcumas chun óige shona sásta a chaitheamh.

---

[42] *An Plean Gníomhaíochta Náisiúnta i gcoinne an Chiníochais 2023-2027*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: www.gov.ie/anti-racism.

[43] *An Straitéis um Inimircigh a Chomhtháthú 2017-2021: Treoirphlean don Todhchaí*, An Roinn Dlí agus Cirt, 2017. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/983af-migrant-integration-strategy/.

[44] *Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú an Lucht Siúil agus na Romach 2017-2021*, An Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais, 2017. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/c83a7d-national-traveller-and-roma-inclusion-strategy-2017-2021/.

[45] *Tuarascáil Mhíosúil ar Fheidhmíocht agus ar Ghníomhaíocht Seirbhíse, Eanáir 2024*, An Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach Tusla, 2024. Ar fáil ag: https://www.tusla.ie/uploads/content/Monthly_Service_Performance_and_Activity_Report_Jan_2024_V2.0.pdf.

[46] *Barriers to the Realisation of Children's Rights in Ireland*, Ombudsman do Leanaí, 2007. Ar fáil ag: https://www.oco.ie/app/uploads/2007/05/Barrierstorealisationofchildren_x0027_srights1.pdf.

Is tionscadal taighde agus sonraí é Eispéiris Chúraim: Turais trí chóras cúraim na hÉireann[47], a scrúdaíonn saol leanaí faoi chúram agus iarchúram agus iad siúd a bhí faoi chúram mar leanaí. Ó Eanáir 2022, tá an tionscadal á stiúradh ag an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige i ndlúthchomhar le Tusla (an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach) mar phríomh-chomhpháirtí. Tá ceithre ghné leis an tionscadal lena n-áirítear tionscadal sonraí a fhéachann le feabhas a chur ar thuiscint ar bhealaí trí chúram, staidéar ar dhaoine óga a d'fhág cúram 10 mbliana ó shin, staidéar fadaimseartha ar dhaoine óga a d'fhág cúram a leanfaidh iad siúd atá faoi chúram ag 16 bliana d'aois ar feadh deich mbliana go cúig bliana déag agus sraith staidéar níos lú saindeartha a dhéanfaidh iniúchadh ar shaincheisteanna tráthúla reatha.

Agus é ag cloisteáil go díreach ó ghuthanna leanaí agus daoine óga, soláthróidh an tionscadal Eispéiris Cúraim eolas nua faoi na dúshláin, an rath agus na deiseanna dóibh siúd a bhfuil eispéiris chúraim acu in Éirinn. Beidh an t-eolas nua seo riachtanach chun beartais agus seirbhísí a fhorbairt agus a fheabhsú amach anseo ar fud an chontanaim cúraim.

Leanaí agus daoine óga LGBTI+[48]

Tugadh faoi deara i *Staidéar Náisiúnta 2016 ar mheabhairshláinte agus folláine daoine leispiacha, aeracha, déghnéasacha, trasinscneacha agus idirghnéasacha in Éirinn*[49] gur gá do thimpeallachtaí scoile timpeallacht fháilteach agus chuimsitheach a sholáthar d'éagsúlacht scoláirí agus tugadh faoi deara freisin conas a dhéanfadh oideachas níos fearr ar fhéiniúlachtaí LGBTI laistigh den scoil é níos éasca do dhaoine LGBTI teacht amach. Bhí go leor den tuairim go rachadh oideachas na mac léinn ó aois óg, agus oideachas laistigh de scoileanna, go mór chun tairbhe, an fhéiniúlacht LGBTI a normalú dóibh siúd nach LGBTI iad. De réir thuarascáil suirbhé 2020 na Gníomhaireachta um Chearta Bunúsacha: *A long way to go for LGBTI equality*[50], i measc daoine óga (18-24), cuireann 41% faoi cheilt

[47] "Eispéiris Chúraim: Turais trí chóras cúraim na hÉireann", An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige. & Tusla An Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/campaigns/3d558-care-experiences-journeys-through-irish-care-system/.
[48] Tabhair faoi deara, is é "LGBTI+" an téarma a úsáidtear in *LGBTI+ Straitéis Óige Náisiúnta* na hÉireann. Léiríonn téarmaí eile sa roinn seo an téarmaíocht dhifriúil a úsáideann foinsí ábhartha.
[49] *An tuarascáil LGBTIreland: staidéar náisiúnta ar mheabhairshláinte agus folláine daoine leispiacha, aeracha, déghnéasacha, trasinscneacha agus idirghnéasacha in Éirinn*, GLEN agus BeLong To, 2016. Ar fáil ag: https://www.belongto.org/support-our-work/advocacy/lgbtq-research/the-lgbtireland-report/.
[50] *A long way to go for LGBTI equality*, Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh um Chearta Bunúsacha 2020. Ar fáil ag: https://fra.europa.eu/en/publication/2020/eu-lgbti-survey-results.

go bhfuil siad LGBTI ar scoil, agus do dhaltaí níos óige (15-17), thug 32% le fios gur chuir siad faoi cheilt go bhfuil siad LGBTI ar scoil in Éirinn.

Thug an *tAthbhreithniú Neamhspleách ar sholáthar Seirbhísí Meabhairshláinte do Leanaí agus Ógánach (CAMHS) sa Stát*[51] faoi deara leibhéil arda dúlagar, imní agus struis a bhíonn le sárú ag baill den phobal LGBTIQ+, lena n-áirítear céatadán ard de rannpháirtithe idirghnéasacha a thuairiscigh leibhéil imní déine/thar a bheith trom. Tá sé léirithe ag taighde náisiúnta agus idirnáisiúnta do bhaill an phobail LGBTIQ+ go bhfuil riosca méadaithe iompar féinmharaithe acu agus aithníodh iad mar ghrúpa tosaíochta laistigh de *Connecting for Life: Straitéis Náisiúnta na hÉireann chun Féinmharú a Laghdú 2015-2024*[52]. Léirigh *Staidéar Náisiúnta 2016 ar mheabhairshláinte agus folláine daoine leispiacha, aeracha, déghnéasacha, trasinscneacha agus idirghnéasacha in Éirinn* leochaileacht ar leith i measc daoine óga LGBTI, agus thuairiscigh sé go raibh rátaí féindochair dhá uair níos airde, agus rinneadh iarracht ar fhéinmharú trí huaire níos airde, i gcomparáid lena bpiaraí neamh-LGBTI. Thug an staidéar faoi deara go raibh scóir ag 46.8% de rannpháirtithe óga LGBTI a léirigh leibhéal éigin dúlagar.

In 2018, ba í Éire an chéad tír ar domhan a sheol *Straitéis Óige Náisiúnta LGBTI+ 2018-2020*[53] leis an sprioc timpeallacht shábháilte, thacúil agus chuimsitheach a chruthú do dhaoine óga LGBTI+; sláinte agus folláine mheabhrach, fhisiciúil agus ghnéasach an phobail LGBTI+ ar fad a fheabhsú; agus an timpeallacht taighde agus sonraí a fhorbairt chun tuiscint níos fearr a fháil ar shaolta daoine óga LGBTI+.

Comhlánaíodh an straitéis seo atá dírithe ar an aos óg le foilsiú na chéad *Straitéise Náisiúnta um Chuimsiú LADTI+ 2019–2021*[54] in Éirinn. Soláthraíonn an straitéis seo creat uile-rialtais chun saincheisteanna a aithint agus aghaidh a thabhairt orthu, a d'fhéadfadh cosc a chur ar dhaoine LGBTI+ taitneamh a bhaint as comhionannas iomlán i gcleachtas i sochaí na hÉireann. Is í an fhís fhoriomlán atá mar bhonn eolais don straitéis ná Éire atá sábháilte, cothrom agus uilechuimsitheach ina dtacaítear

---

[51] *Athbhreithniú Neamhspleách ar sholáthar Seirbhísí Meabhairshláinte do Leanaí agus Ógánach (CAMHS) sa Stát*, Cigire na Seirbhísí Meabhairshláinte agus an Coimisiún Meabhairshláinte, 2023. Ar fáil ag: https://www.mhcirl.ie/sites/default/files/2023-01/Independent%20Review%20of%20the%20provision%20of%20Child%20and%20Adolescent%20Mental%20Health%20Services.pdf.

[52] *Connecting for Life: Straitéis Náisiúnta na hÉireann chun Féinmharú a Laghdú 2015-2024*, An Roinn Sláinte, 2015. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/7dfe4c-connecting-for-life-irelands-national-strategy-to-reduce-suicide-201/.

[53] *LGBTI+ Straitéis Óige Náisiúnta 2018-2020*, An Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige, 2018. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/a6f110-lgbti-national-youth-strategy-2018-2020/.

[54] *An Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú Daoine LADTI+ 2019-2021*, An Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais,2019. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/bab0fe-launch-of-the-lgbti-inclusion-strategy-2019-2021/.

le daoine bláthú agus saolta cuimsitheacha, sláintiúla agus comhlíontacha a chaitheamh, is cuma cén treoshuíomh gnéasach, féiniúlacht inscne nó léiriú inscne, nó tréithe gnéis atá acu. Tá infheictheacht dhearfach agus ionadaíocht mhéadaithe neamh-steiritíopach ar fhéiniúlachtaí LGBTI+ ríthábhachtach chun tacú le hathrú fadtéarmach ar dhearcadh.

Tá athbhreithnithe ar an dá straitéis ar siúl faoi láthair. Táthar ag súil go nglacfaidh an chéad straitéis LGBTI+ eile cur chuige uile-saoil.

Caibidil 3 – Rolladh amach seirbhísí

Tá raon seirbhísí agus tacaíochtaí ar fáil do theaghlaigh agus do leanaí. Cé go bhfuil rochtain ag líon mór daoine ar na seirbhísí seo, tugtar faoi deara go bhféadfadh bacainní rochtana a bheith ag daoine áirithe. Tá *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* ar aghaidh a thabhairt ar na príomhbhacainní ar rochtain ar sheirbhísí agus ar thacaíochtaí. Aithníodh na bacainní seo mar nithe suntasacha le linn an phróisis chomhairliúcháin a rinneadh chun *Plean Gníomhaíochta Náisiúnta* na hÉireann a chur le chéile. Déantar plé sa chuid seo a leanas ar ghníomhaíochtaí atá ar siúl chun aghaidh a thabhairt ar na bacainní sin, faoi gach ceann de na sé réimse atá clúdaithe ag an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*.

3.1 – Oideachas agus cúram na luath-óige

Ceannteideal	Seirbhísí agus beartais pléite
Bacainní airgeadais agus neamhairgeadais	Clár Cúraim agus Oideachais na Luath-Óige An Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí Plean Gníomhaíochta Náisiúnta um Fheighlíocht Leanaí
Tús Cothrom	Tús Cothrom
Oideachas cuimsitheach	Beartas Fhoghlaim agus Cúram na Luath-Óige An tSamhail um Rochtain agus Cuimsiú Oiliúint do Chomhordaitheoir Cuimsithe
Scileanna a Chothú	An Plean Fórsa Saothair do FCLO agus CLAS
Iompar	Iompar

Bacainní airgeadais agus neamhairgeadais

Tá roinnt fachtóirí díreacha agus indíreacha ann a shainaithníonn na bacainní airgeadais agus neamhairgeadais ar rannpháirtíocht in Oideachas agus Cúram Luath-Óige, oideachas agus gníomhaíochtaí scoilbhunaithe do leanaí in Éirinn.

Tá athbhreithniú ar an gClár um Chúram agus Oideachas na Luath-Óige[55] (COLÓ), a sholáthraíonn dhá bhliain saor in aisce d'oideachas réamhscoile, mar réamhtheachtaí do bhunú sa reachtaíocht um theidlíocht dhlíthiúil ar réamhscolaíocht, tugtha chun críche, agus tá sé le foilsiú in 2024. Beidh forbairt an COLÓ sa todhchaí bunaithe ar thorthaí na tuarascála seo, a chuimsíonn leanaí, tuismitheoirí, soláthraithe, oideachasóirí agus saineolaithe náisiúnta agus idirnáisiúnta i réimse na Luathfhoghlama agus an Chúraim Leanaí.

Tá go leor feabhsuithe déanta ar an Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí[56] (SNCL) le trí bhuiséad anuas chun costas as póca cúram leanaí a laghdú go suntasach do gach teaghlach lena n-áirítear na teaghlaigh is mó atá faoi mhíbhuntáiste, agus mhéadaigh sé teidlíocht ar fhóirdheontais SNCL. Áiríonn sé seo méadú ar an bhfóirdheontas íosta arna dheonú faoin SNCL go €2.14 in aghaidh na huaire ó Mheán Fómhair 2024.

Tá méadú tagtha freisin ar infheistíocht san atreorú urraithe faoin SNCL, ar socrú speisialta é do leanaí agus do theaghlaigh leochaileacha a atreoraíonn comhlachtaí urraíochta áirithe ionas gur féidir leo Foghlaim agus Cúram Luath-Óige a fháil saor in aisce. Tá an líon is mó teaghlach ag fáil tacaíochta ón scéim anois. Idir 1 Eanáir agus 31 Nollaig 2023, bhain 182,443 leanbh leas as an SNCL. Bhain 123,457 leanbh leas as an scéim le linn na tréimhse céanna in 2022. Is ionann é seo agus méadú 48% ar an ráta glactha. Bhain 7,175 leanbh leas as scéim atreoraithe urraithe an SNCL in 2023, méadú 38% ar fhigiúirí 2022.

Ina theannta sin, tugadh isteach Bhunchistiú in 2022 chun tacú leis an earnáil ina hiomláine le maoiniú díreach ó thaobh an tsoláthair, i dteannta leis an gclár COLÓ agus leis an SNCL, chun timpeallacht airgeadais níos cobhsaí agus níos inbhuanaithe a chruthú.

Feabhsaíonn Bunchistiú na rudaí seo a leanas:

- inacmhainneacht do thuismitheoirí trí reo táillí a chur i bhfeidhm sna Seirbhísí Comhpháirtithe rannpháirteacha;
- rochtain tríd an acmhainn atá á tairiscint ag an earnáil a mhéadú, go háirithe do leanaí níos óige;
- cáilíocht lena n-áirítear trí phá, coinníollacha agus struchtúr gairme feabhsaithe arna thacú ag Orduithe Rialaithe Fostaíochta; agus

[55] "An Clár um Chúram agus Oideachas na Luath-Óige", Gov.ie, 2019. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/2459ee-early-childhood-care-and-education-programme-ecce/.
[56] "Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí", Gov.ie, 2024. Ar fáil ag: https://www.ncs.gov.ie/en/.

- cobhsaíocht agus inbhuanaitheacht do sholáthróirí.

Tá méaduithe gan fasach feicthe ag Éirinn ar mhaoiniú poiblí don earnáil le cúpla bliain anuas, agus sáraíodh Na *Chéad 5* sprioc infheistíochta de €1 billiún faoi 2028 in 2024 (cúig bliana roimh an am). Beidh sé mar aidhm ag infheistíocht chaipitil amach anseo rannpháirtíocht gach linbh i FCLO agus i CLAS a éascú, agus suíomhanna a chur chun cinn atá cuimsitheach agus inrochtana do gach leanbh, teaghlach agus oideoir agus cleachtóir, bunaithe ar Threoirlínte um Dhearadh Uilíoch.

Mheas sonraí ó shuirbhé Bliantúil Phróifíl Earnála na Luathbhlianta 2022/23[57] go raibh 213,154 leanbh cláraithe go náisiúnta sa Luathfhoghlaim agus sa Chúram agus sa Chúram Leanaí d'Aois Scoile. Is ionann é seo agus méadú 8% ar an mbliain roimhe sin agus méadú 3% thar 5 bliana ó 206,301 in 2018/19. Is dócha go raibh tionchar ag na figiúirí rollaithe le linn 2020/21 agus 2021/22 ag tionchar na paindéime Covid-19 ar ghlacadh FCLO agus go háirithe CLAS le linn na tréimhse ama sin.

Bliain	**Líon na rollaithe**
2022/23	213,154
2021/22	197,210
2020/21	181,565
2019/20	Níl sé ar fáil mar gheall ar shaincheisteanna cáilíochta sonraí a eascraíonn as cur isteach ar sheirbhís le linn na tréimhse tagartha
2018/19	206,301

Tá gealltanas sa *Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta um Fheighlíocht Leanaí 2021-2028*[58] rialáil agus tacaíochtaí a leathnú chuig feighlithe leanaí íoctha, neamhghaolta a oibríonn ina dtithe féin. Tá sé mar aidhm ag Céim a hAon den *Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta*, atá beagnach críochnaithe, an clárúchán a leathnú chuig gach feighlí leanaí, ag tabhairt rochtain do thuismitheoirí ar chúram leanaí

[57] "Na Deaiseanna Sonraí Luathfhoghlama agus Cúraim Leanaí", Pobal.ie, 2024. Ar fáil ag: https://www.pobal.ie/childcare/earlylearningandchildcaredata/.

[58] *Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta um Fheighlíocht Leanaí 2021-2028,* An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta, 2021. Ar fáil ag:https://www.gov.ie/en/campaigns/df207-national-action-plan-for-childminding-2021-2028/.

fóirdheonaithe i suíomh feighlíochta leanaí. Bainfear é seo amach trí rialacháin a bhaineann go sonrach le feighlí leanaí, agus tá dréachtrialacháin agus íoschaighdeáin foilsithe le haghaidh comhairliúcháin phoiblí. Áirítear na nithe seo a leanas freisin i gCéim a hAon:

- forbairt agus rolladh amach oiliúint shaincheaptha d'fheighlithe leanaí;
- leasú ar an reachtaíocht phríomha le cur ar chumas feighlithe leanaí clárú le Tusla (an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach); agus
- athscrúdú a dhéanamh ar an maoiniú agus ar na tacaíochtaí airgeadais atá ar fáil d'fheighlithe leanaí.

Tús Cothrom

Samhail chistithe is ea Tús Cothrom, agus sraith beart uilíoch agus spriocdhírithe chun tacú le rochtain agus rannpháirtíocht san Fhoghlaim agus Cúram na Luath-Óige (FCLO) agus i gcúram leanaí ar aois scoile (CLAS) do leanaí agus a dteaghlaigh atá faoi mhíbhuntáiste. D'fhormheas an Rialtas an tsamhail ar 14 Bealtaine 2024, agus seoladh í ar 20 Bealtaine 2024. Tá an tsamhail ina tosaíocht straitéiseach in *Ó Bhochtaineacht go hAcmhainneacht: Plean Cláir um Fholláine Leanaí* agus sainaithnítear é mar phríomhghníomh i bplean gníomhaíochta na hÉireann don *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí*.

Tá dearadh Tús Cothrom bunaithe ar an-chuid aiseolais agus comhairliúcháin le hoideachasóirí, tuismitheoirí, soláthraithe agus eagraíochtaí ionadaíocha. Glacfaidh Tús Cothrom cur chuige srathach, a ionchorpraíonn tacaíochtaí uilíocha, tacaíochtaí atá dírithe ar leanaí agus tacaíochtaí atá dírithe ar shuíomhanna. Déanfar an cur i bhfeidhm a chéimniú agus beidh rannpháirtíocht leanúnach le príomhpháirtithe leasmhara ar chéimeanna níos déanaí ina príomhghné den chur chuige forfheidhmithe.

Comhlánaíonn Tús Cothrom raon beartas eile a thacaíonn le leanaí faoi mhíbhuntáiste laistigh de FCLO agus CLAS. Is é an ceathrú eilimint den tsamhail mhaoinithe Le Chéile ar son Níos Fearr do shuíomhanna FCLO agus CLAS, a sholáthraíonn tacaíochtaí uilíocha agus spriocdhírithe comhlántacha tríd an gclár COLÓ agus AIM, an Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí, agus Bunmhaoiniú.

Tríd an tsraith beart seo, tá an Rialtas ag comhlíonadh gealltanas an *Chláir don Rialtas* chun an córas cúram leanaí a athchóiriú chun ceann a chruthú a thugann le chéile an soláthar cúraim leanaí is fearr sa phobal agus go príobháideach, atá dírithe ar chearta leanaí agus ar thorthaí ardchaighdeáin, a

laghdaíonn éagothroime, a thacaíonn le coinneáil foirne, agus a laghdaíonn go suntasach costais do thuismitheoirí.

Oideachas cuimsitheach

Tá cur chuige cuimsitheach glactha ag Éirinn i leith gach linbh, lena n-áirítear iad siúd ó chúlra mionlaigh agus imirceach, maidir le soláthar áiteanna scoile in oideachas príomhshrutha, agus lena chinntiú go bhfuil gach scoil ina háit fáilteach do gach leanbh. Leagann polasaí na hÉireann um Fhoghlaim agus Cúram Luath-Óige (FCLO) béim freisin ar chuimsiú agus ar cháilíocht CLAS do gach leanbh (lena n-áirítear iad siúd ó ghrúpaí mionlaigh).

Tugadh isteach an tSamhail um Rochtain agus Cuimsiú (AIM), samhail atá dírithe ar leanaí agus ar thuismitheoirí, i mí an Mheithimh 2016 chun cleachtas cuimsitheach a thógáil san earnáil FCLO. Soláthraíonn AIM tacaíochtaí uilíocha agus spriocdhírithe araon do bhreis agus 7,000 leanbh faoi mhíchumas a chumasaíonn a gcuimsiú iomlán agus a rannpháirtíocht fhiúntach i suíomhanna príomhshrutha. Soláthraíonn AIM treoir freisin maidir le húsáid na dtreoirlínte um shúgradh cuimsitheach agus dearadh uilíoch do sheirbhísí FCLO.

Áirítear ar na tacaíochtaí uilíocha Oiliúint Chomhordaitheora Cuimsithe le cur ar chumas oideachasóirí na Luathbhlianta a bheith ina gComhordaitheoirí Cuimsithe, a sholáthraíonn ceannaireachta laistigh de shuíomh na Luathbhlianta maidir le saincheisteanna éagsúlachta, comhionannais agus cuimsitheachta. Áirítear leis na tacaíochtaí spriocdhírithe maoiniú do Speisialtóirí Luathbhlianta a sholáthraíonn sainchomhairle oideachais agus meantóireacht d'oideoirí réamhscoile chun tacú le cuimsiú leanaí faoi mhíchumas.

Foilsíodh meastóireacht ar AIM go luath in 2024[59]. Beidh torthaí na meastóireachta mar fhaisnéis d'fhorbairt bhreise ar AIM, mar atá geallta sa *Chéad 5*, straitéis na hÉireann chun tacú le leanaí, leanaí óga agus a dteaghlaigh. Díreofar go háirithe ar thacaíochtaí spriocdhírithe AIM do leanaí atá rannpháirteach in COLÓ thar 15 uair an chloig de chláir COLÓ in aghaidh na seachtaine, a thiocfaidh i bhfeidhm ó Mheán Fómhair 2024.

[59] *End-of-year Three Evaluation of the Access and Inclusion Model (AIM)*, University of Derby, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/press-release/90564-new-report-shows-positive-impact-of-early-years-access-and-inclusion-model/.

Bhí tionchar suntasach ag AIM ar Fhorbairt Ghairmiúil Leanúnach (FGL) trí na nithe seo a leanas: Ceannaireacht don Chuimsiú (LINC), Éagsúlacht, Comhionannas agus Cuimsiú (ÉCC) agus oiliúint eile m.sh. Hanen, Lámh,[60] Próiseáil Chéadfach sa Luathfhoghlaim (SPEL)[61]. Áirítear le Bunchistiú agus scéimeanna maoinithe stáit eile maoiniú do sheirbhísí chun tacú le hoideachasóirí luathbhlianta a bheith rannpháirteach i FGL.

Scileanna a Chothú

Scileanna a Chothú: Tá sé mar aidhm ag an *bPlean don Lucht Saothair um FCLO Cúram agus CLAS 2022-2028*[62], a foilsíodh i mí na Nollag 2021, an próiseas leanúnach gairmiúlaithe a neartú dóibh siúd atá ag obair in FCLO agus CLAS. Áirítear sa phlean gníomhaíochtaí sonracha chun aistriú chuig fórsa saothair FCLO faoi cheannas céimithe faoi 2028, lena mbunaítear creat gairme don fhoireann a oibríonn san earnáil FCLO agus CLAS, lena n-áirítear próifílí róil agus riachtanais cháilíochta agus neartú na conairí gairme. Geallann *Scileanna a Chothú* éagsúlacht agus cuimsiú san fhórsa saothair a chur chun cinn trí mheicníochtaí a bhunú ar dtús chun monatóireacht a dhéanamh ar éagsúlacht san fhórsa saothair FCLO agus CLAS, agus ansin scrúdú a dhéanamh ar an scóip chun díriú ar Oideoirí Luathbhlianta / Cleachtóirí CLAS ó ghrúpaí nach bhfuil an oiread sin ionadaíochta acu san fhórsa saothair trí bhealaí iontrála traidisiúnta agus neamhthraidisiúnta.

Áirítear le *Scileanna a Chothú* gníomhartha freisin chun tacú le hearcú agus le coinneáil foirne leis na cáilíochtaí riachtanacha, agus oiliúint agus forbairt oideachasóirí leanúnacha, chun fórsa saothair a chruthú a bhraitheann go bhfuil meas air agus a léiríonn éagsúlacht na naíonán, na leanaí óga agus a dteaghlach.

Chun a chinntiú go bhfuil oideachasóirí a cháilíonn le dámhachtainí FCLO feasach ar a bhfreagrachtaí maidir le héagsúlacht agus cuimsiú in ionad oibre FCLO, tá treoirlínte cáilíochta do cháilíochtaí FCLO leagtha amach i gCritéir agus Treoirlínte um Dhámhachtainí Gairmiúla (CTDG) do chláir chéime NFQ Leibhéil 7 & 8 FCLO agus i dTuairisceoirí Cineál Dámhachtana Gairmiúla anótáilte FCLO (TCDG) le haghaidh NFQ Leibhéil 5 & 6 FCLO. Sonraíonn na treoirlínte cáilíochtaí seo éagsúlacht agus tá oideolaíocht chuimsitheach leabaithe sna curaclaim ag gach leibhéal den oiliúint tosaigh

[60] "Eolas Cúrsa Hanen agus Lámh", Gov.ie. Ar fáil ag: https://aim.gov.ie/homepage/resources/hanen-and-lamh.
[61] "Próiseáil Chéadfach sa Luathfhoghlaim (SPEL)", BetterStart.ie. Ar fáil ag: https://www.betterstart.ie/training-events/sensory-processing-in-early-learning.
[62] *Scileanna a Chothú: Plean don Lucht Saothair um FCLO agus CLAS 2022-2028,* An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta, 2021. Ar fáil ag:https://www.gov.ie/en/publication/97056-nurturing-skills-the-workforce-plan-for-early-learning-and-care-elc-and-school-age-childcare-sac-2022-2028/.

d'oideachasóirí Luathbhlianta, a chinntiú go bhfuil céimithe sásta cur chuige daonlathach agus cuimsitheach a ghlacadh a chuireann luach ar éagsúlacht ina seachadadh laethúil ar sheirbhísí FCLO.

Iompar

Is é an sprioc in Éirinn, faoin straitéis an *Chéad 5*, ná Foghlaim agus Cúram Luath-Óige atá inrochtana agus inacmhainne a sholáthar do gach leanbh. Nuair is féidir, déanfar an soláthar seo a fhorbairt laistigh d'achar siúil ó theach an teaghlaigh.

Nuair a chuireann seirbhísí Fhoghlaim agus Cúram Luath-Óige seirbhísí iompair ar fáil, de ghnáth déantar costas na seirbhísí seo a chomhtháthú i struchtúr táillí iomlán na seirbhísí. Mar sin, is ranníoc go páirteach é aon fhóirdheontas do tháillí a íocann an Stát le seirbhísí thar ceann tuismitheoirí chun costais an tsoláthair iompair sin a íoc.

3.2. Oideachas agus gníomhaíochtaí scoilbhunaithe

Ceannteideal	**Seirbhísí agus beartais pléite**
Rochtain ar Oideachas	Clár DEIS Ardoideachas
Bacainní airgeadais agus neamhairgeadais ar oideachas	Scéim Leabhar Scoile Saor in Aisce,
Rannpháirtíocht leanúnach san oideachas	Clár STAR Seirbhís Tacaíochta Oideachais Tusla
Tacaíochtaí riachtanas breise	Oideachas speisialta *Straitéis Litearthachta, Uimhearthachta agus Litearthachta Digití*
Ábhair oideachais	Clár Leathanbhanda na Scoileanna *Straitéis Dhigiteach do Scoileanna* Scéim Teicneolaíochta Cúnta
Rochtain ar ghníomhaíochtaí scoilbhunaithe	Scéim Iompair Scoile Corpoideachas

Rochtain ar oideachas

Mar bhreis ar na tacaíochtaí uilíocha atá ar fáil do gach scoil, is príomhthionscnamh beartais de chuid Roinn Oideachais na hÉireann é an Clár Comhionannas Deiseanna a Sholáthar i Scoileanna (DEIS) chun aghaidh a thabhairt ar mhíbhuntáiste oideachasúil comhchruinnithe ag leibhéal na scoile ar bhealach spriocdhírithe agus cothrom ar fud na hearnála bunscoile agus iar-bhunscoile.

Tá Éire tiomanta do mhaoiniú a sholáthar do bhunscoileanna agus iar-bhunscoileanna aitheanta sa Scéim Saoroideachais trí dheontais per capita. Is iad an dá phríomhdheontas ná an deontas

caipitíochta chun freastal ar chostais reatha mar théamh, soilsiú, glanadh, árachas, cothabháil ghinearálta, diúscairt dramhaíola srl., agus an deontas coimhdeach chun freastal ar an gcostas a bhaineann le foireann seirbhísí coimhdeacha a fhostú. Tá an tsolúbthacht ag scoileanna maoiniú caipitíochta a chuirtear ar fáil do chostais reatha ghinearálta agus maoiniú coimhdeach a chuirtear ar fáil do sheirbhísí feighlíochta agus rúnaíochta a úsáid mar dheontas coiteann ónar féidir leis an mbord bainistíochta a leithdháileadh de réir a thosaíochtaí féin.

I mí an Mhárta 2022, d'fhógair an tAire Oideachais an leathnú aonair is mó ar Chlár DEIS. Chuaigh sé seo chun sochair do 361 scoil. Tá thart ar 1,200 scoil sa chlár anois agus tacaíonn sé le tuairim is 260,000 dalta. Faigheann 1 dalta as 4 agus 30% de na scoileanna tacaíocht sa chlár anois. Chuir an leathnú seo €32 milliún breise le caiteachas na Roinne ar an gClár DEIS ó 2023, rud a thug leithdháileadh foriomlán na Roinne Oideachais don chlár go dtí os cionn €180 milliún.

An *Plean Náisiúnta Rochtana:* Athluaitear sa *Phlean Gníomhaíochta Straitéiseach um chothromas Rochtana, Rannpháirtíocht agus Rath san Ardoideachas 2022-2028*[63] an tiomantas seo do chothromas rochtana neamhspleách ar chúlra socheacnamaíoch, eitneachas, inscne, suíomh geografach, míchumas nó imthosca eile. Tá tuismitheoirí aonair agus déagóirí aitheanta go sonrach mar spriocghrúpa don phlean, faoin gcatagóir uileghabhálach de mhíbhuntáiste socheacnamaíoch. Is iad spriocanna an *Phlean Náisiúnta Rochtana* ná tacú le mic léinn staidéar a dhéanamh le teagasc agus foghlaim sholúbtha, tacaíochtaí táillí agus deontais, gairmthreoir agus rannpháirtíocht i gcinnteoireacht.

Bacainní airgeadais agus neamhairgeadais ar oideachas

Mar chuid de Bhuiséad 2023, d'fhógair an tAire Oideachais go gcuirfear leabhair in aisce ar fáil do dhaltaí bunscoile laistigh den Scéim Saoroideachais ó Mheán Fómhair 2023 ar aghaidh. Fógraíodh i mBuiséad 2024 maoiniú breise chun leabhair scoile agus acmhainní ranga saor in aisce a chur ar fáil do dhaltaí na Sraithe Sóisearaí in iar-bhunscoileanna sa Scéim Saoroideachais don scoilbhliain atá le teacht 2024/2025. Tá breis is 561,000 dalta i thart ar 3,230 bunscoil, lena n-áirítear breis agus 130 scoil speisialta ó Mheán Fómhair 2023, tar éis leas a bhaint as Scéim Leabhair Bunscoile in Aisce.

[63] *Plean Náisiúnta Rochtana: Plean Gníomhaíochta Straitéiseach um chothromas Rochtana, Rannpháirtíocht agus Rath san Ardoideachas 2022-2028*, An Roinn Breisoideachais agus Ardoideachais, Taighde, Nuálaíochta agus Eolaíochta, 2022. Ar fáil ag: https://hea.ie/policy/access-policy/national-access-plan-2022-2028/.

Tá an Rialtas tiomanta do chur chuige cuimsitheach i leith gach linbh, lena n-áirítear iad siúd ó chúlra mionlaigh agus imirceach, maidir le soláthar áiteanna scoile in oideachas príomhshrutha, agus lena chinntiú go bhfuil gach scoil ina háiteanna fáilteacha do gach leanbh. D'athluaigh an tAire Oideachais le déanaí a sheasamh ar thábhacht an oideachais chuimsithigh ina *Ráiteas Straitéise 2023–2025*[64], agus a fís do chóras oideachais ina mothaíonn gach leanbh agus duine óg go bhfuil meas air agus go dtugtar tacaíocht agus cothú gníomhach dó chun a lánacmhainneacht a bhaint amach a leagtar amach aici.

Rannpháirtíocht leanúnach san oideachas

Tá curaclam na hÉireann, ag leibhéal na bunscoile agus na hiar-bhunscoile araon, do gach foghlaimeoir beag beann ar chine, reiligiún, cúlra socheacnamaíoch, inscne nó treoshuíomh. Tá sé mar aidhm ag an Roinn Oideachais go mbeadh teacht ag gach leanbh ar oideachas cothrom agus go mothaíonn gach foghlaimeoir sábháilte agus sásta i dtimpeallacht na scoile, ag gach céim.

Leagann an *Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú an Lucht Siúil agus na Romach* amach gníomhartha oideachais atá dírithe ar chuimsitheacht agus torthaí oideachais a fheabhsú, agus bunaíodh clár píolótach (STAR) chun freastal, rannpháirtíocht agus coinneáil daoine óga den Lucht Siúil agus Romach a fheabhsú. Tá meastóireacht neamhspleách ar seo ar siúl faoi láthair agus, in éineacht le hobair leanúnach eile sa réimse seo, beidh sé mar bhonn eolais le forbairt *Straitéise Náisiúnta Oideachais do Phobal an Lucht Siúil agus na Romach* tá ar siúl faoi láthair freisin. Tá an Roinn Oideachais ag obair leis an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige chun ailíniú na straitéise seo leis an gcéad atriall eile den *Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú an Lucht Siúil agus na Romach* a chinntiú.

Léiríonn sonraí, cé go bhfuil rátaí coinneála scoile íseal i measc leanaí agus daoine óga den Lucht Taistil, go bhfuil siad ag feabhsú. Léiríonn na tuarascálacha is déanaí ón Roinn Oideachais go dtéann beagnach 90% den Lucht Siúil ar aghaidh chuig an tríú bliain den iar-bhunscoil. Maidir le scrúdú na Sraithe Sóisearaí, rinne níos mó ná 72% den chohórt is déanaí (2016) an scrúdú – méadú níos mó ná 10% i gcúig bliana. Rinne 31.4% den chohórt is déanaí (2016) scrúdú na hArdteistiméireachta – suas beagnach 10% le sé bliana. Tá na figiúirí coinneála do scrúdú na Sraithe Sóisearaí beagán níos airde do chailíní thar gach bliain, agus sa chohórt is déanaí (2016), bhí ráta coinneála de 76.6% ag cailíní, agus ráta coinneála de 67.5% ag buachaillí.

[64] *Ráiteas Straitéise 2023-2025*, An Roinn Oideachais, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/d7691-department-of-education-statement-of-strategy-2023-2025/.

Cohórt bliana	Scrúdú na Sraithe Sóisearaí	Scrúdú na hArdteistiméireachta
2011	61.6%	-
2013	64.4%	-
2014	69.3%	22%
2015	69%	27.1%
2016	72.2%	31.4%

Feidhmíonn an Roinn Oideachais beartais chuimsitheachta maidir le gach mac léinn, lena n-áirítear mic léinn den Lucht Taistil. Freastalaíonn líon níos airde den Lucht Siúil ar scoileanna sa Chlár DEIS ná ar scoileanna nach dtacaítear leo trí DEIS. Tá bearta agus tacaíochtaí breise chun dul i ngleic le míbhuntáiste ar fáil do scoileanna sa Chlár DEIS, agus áirítear leis na tacaíochtaí uilíocha atá ar fáil do gach scoil múinteoirí oideachais speisialta, cúntóirí riachtanas speisialta, agus tacaíochtaí ón tSeirbhís Náisiúnta Síceolaíochta Oideachais (NEPS). Tá maoiniú do sholáthar leithscartha don Lucht Siúil roimhe seo ionchorpraithe i scoileanna agus i sruthanna maoinithe foriomlána chun tacaíochtaí a sholáthar do dhaltaí an Lucht Siúil i scoileanna príomhshrutha. Cuirtear caipitíocht bhreise dalta ar fáil don Lucht Siúil ag ráta de €75 in aghaidh an dalta ag an mbunleibhéal, agus €213.50 in aghaidh an dalta ag leibhéal na hiar-bhunscoile, ar chostas reatha bliantúil de thart ar €1.3 milliún. I measc na dtacaíochtaí spriocdhírithe eile tá tacaíochtaí faoin Tionscadal Píolótach STAR, agus 10 bpost comhordaitheora Theagmhála Baile Scoile agus an Phobail (TBSP) breise in iar-bhunscoileanna neamh-DEIS le rolluithe arda don Lucht Siúil agus Romaigh.

Cuireann STOT tinreamh scoile, rannpháirtíocht agus coinneáil chun cinn. Oibríonn STOT i gcomhar le scoileanna, teaghlaigh agus seirbhísí ábhartha eile chun na torthaí oideachais is fearr a bhaint amach do leanaí agus do dhaoine óga atá i mbaol drochtinrimh nó luathfhágáil scoile.
Leagann Seirbhís Tacaíochta Oideachais Tusla béim ar thinreamh scoile, rannpháirtíocht agus coinneáil scoile a chur chun cinn. Tá trí shnáithe ag STOT:

- an tSeirbhís Reachtúil Leasa Oideachais (SRO), a bhfuil sé mar aidhm aici a chinntiú go bhfreastalaíonn gach leanbh ar scoil go rialta nó go bhfaigheann sé/sí íosmhéid oideachais ar bhealach eile, agus teidlíocht gach linbh ar oideachas a chinntiú agus a dhaingniú;
- an Scéim Theagmhála Baile Scoile agus Phobail (STBSP), a bhfuil sé mar aidhm aici torthaí oideachais a fheabhsú do leanaí trí thacú le tuismitheoirí/caomhnóirí; agus
- an Clár Críochnaithe Scoile (CCS), a bhfuil sé mar aidhm aige duine óg a choinneáil go dtí go gcríochnóidh sé/sí an ardteistiméireacht, cáilíocht choibhéiseach nó leibhéal oiriúnach gnóthachtála oideachais a chuireann ar a c(h)umas aistriú go breisoideachas, oiliúint nó fostaíocht.

Ó Mheán Fómhair 2023, tá oiliúint curtha i gcrích ag 1,497 (46%) de bhunscoileanna agus 352 (49%) iar-bhunscoileanna agus úsáid a bhaint as an *Ráiteas Beartais Folláine agus Creat Cleachtais*[65] chun tús a chur le hathbhreithniú chur chun cinn na folláine agus timthriall forbartha trí úsáid a bhaint as próiseas sé chéim na Féinmheastóireachta Scoile.

Tacaíochtaí riachtanas breise

Tá Éire tiomanta breis is €2.7 billiún a infheistiú chun tacú le hoideachas speisialta, arb ionann é sin agus méadú 5% ar bhuiséad an oideachais speisialta i mbliana agus 26% de leithdháileadh iomlán na Roinne. Tá infheistíocht san oideachas speisialta méadaithe ó 22% i mBuiséad 2020 go 26% i mBuiséad 2024. Faoi láthair, caitheann Éire níos mó ná 27% dá buiséad bliantúil oideachais agus oiliúna (€9.6 billiún san iomlán) ar sholáthar breise a dhéanamh do leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu. Tá cuimsiú rathúil mac léinn a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu san oideachas príomhshrutha, i scoileanna speisialta agus i ranganna speisialta ina thosaíocht ag an Rialtas i gcónaí.

Tá *Straitéis Litearthachta, Uimhearthachta agus Litearthachta Digití* comharba á forbairt faoi láthair do gach foghlaimeoir sa luath-óige agus i gcúram, i mbunscoileanna agus in iar-bhunscoileanna. Mairfidh sí ar feadh 10 mbliana agus tá sí á comhfhorbairt ag an Roinn Oideachais agus ag an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige. Tugadh faoi phróiseas fairsing taighde agus comhairliúcháin cheana féin, agus tá an straitéis nua le foilsiú in 2024. Beidh sí nasctha go soiléir leis an gcuraclam ag gach leibhéal agus le beartais agus straitéisí reatha amhail an *Straitéis Dhigiteach do Scoileanna go dtí 2027*[66], *Ráiteas Beartais Oideachais ETIM 2017-2026*[67], agus *An Straitéis Náisiúnta ar Oideachas don Fhorbairt Inbhuanaithe go dtí 2030*[68].

Leagann *Ráiteas Beartais Oideachais ETIM na Roinne Oideachais*, a foilsíodh i mí na Samhna 2017, na spriocanna agus na gníomhartha uaillmhianacha amach a theastaíonn chun taithí agus torthaí oideachais ETIMa bhaint amach agus a fheabhsú do gach foghlaimeoir. Aithnítear sa *Ráiteas Beartais*

---

[65] *Ráiteas Beartais Folláine agus Creat Cleachtais 2018-2023*, an Roinn Oideachais agus Scileanna, 2018. Ar fáil ag: *https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/24725/07cc07626f6a426eb6eab4c523fb2ee2.pdf#page=null*.

[66] *Straitéis Dhigiteach Do Scoileanna go dtí 2027*, An Roinn Oideachais, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/69fb88-digital-strategy-for-schools/.

[67] *Ráiteas Polasaí um Oideachas ETIM 2017-2026*, An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2017. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/policy-information/4d40d5-stem-education-policy/.

[68] *Straitéis Náisiúnta ar Oideachas don Fhorbairt Inbhuanaithe go dtí 2030*, Rialtas na hÉireann, 2018. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/02952d-national-strategy-on-education-for-sustainable-development-in-irelan/.

Oideachais ETIM go bhfuil gá le méadú ar líon na ndaoine a roghnaíonn na hábhair ETIM agus chun cur le foghlaim ETIM d'fhoghlaimeoirí de gach cúlra, cumas agus inscne, le béim ar leith ar roghnú na mban. Foilsíodh an dara plean cur chun feidhme, *Plean Forfheidhmithe Oideachais ETIM go dtí 2026*[69], i mí an Mhárta 2023. Is comhphlean é idir an Roinn Oideachais agus an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige. Déanann na gníomhartha a sainaithníodh torthaí próiseas láidir comhairliúcháin a mheas agus forálann siad don aistear leanúnach in oideachas ETIM.

Ábhair oideachais

Faoi Chlár Leathanbhanda na Scoileanna, tá nascacht leathanbhanda ardluais ag gach scoil anois. Leanfaidh scoileanna DEIS ar aghaidh ag fáil 10% sa bhreis i maoiniú deontais TFC mar aitheantas ar an ról is féidir le rochtain ar theicneolaíocht dhigiteach a imirt chun dul i ngleic le míbhuntáiste oideachasúil. Cuirtear méadú 20% ar fáil do dhaltaí i scoileanna speisialta nó do dhaltaí i mbunoideachas príomhshrutha a dteastaíonn acmhainní breise sonracha uathu.

I mí Aibreáin 2022, d'fhógair an Roinn Oideachais an *Straitéis Dhigiteach do Scoileanna* a leanfaidh le dul ar aghaidh na dteicneolaíochtaí digiteacha trasna an teagaisc, na foghlama agus an mheasúnaithe a chur chun cinn, ionas gur féidir le mic léinn na scileanna a fháil atá riachtanach chun an domhan digiteach atá ag athrú go tapa a threorú. I gcás ina dteastaíonn trealamh speisialta ó leanaí faoi mhíchumas níos casta chun rochtain a fháil ar churaclam na scoile, nach bhfuil acu cheana féin, nó nach féidir a sholáthar dóibh trí fhorálacha reatha na scoile féadfaidh scoileanna iarratas ar threalamh den sórt sin a dhéanamh chuig an gComhairle Náisiúnta um Oideachas Speisialta (NCSE) faoi théarmaí na Scéime um Theicneolaíocht Chúnta.

Cuireann an Roinn Oideachais an Scéim um Theicneolaíocht Chúnta ar fáil chun cur leis an gcur chuige iomlán maidir le maoiniú a sholáthar do scoileanna le haghaidh teicneolaíochta digiteach agus trealamh chun tacú le leanaí chun críocha oideachais. Tacaíonn an trealamh go léir a chuirtear ar fáil faoin scéim seo le leanaí faoi mhíchumas níos casta a dteastaíonn saintrealamh riachtanach uathu. Tá teicneolaíocht chúnta ina cumasóir ríthábhachtach dóibh siúd a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu chun an leas is fearr a bhaint as córas oideachais nua-aimseartha atá dírithe ar an teicneolaíocht agus léiríonn an leithdháileadh méadaithe seo an tiomantas leanúnach chun a chinntiú go bhfuil raon iomlán acmhainní, ní múinteoirí agus CRSanna amháin, ar fáil chun tacú leis na leanaí is mó a bhfuil gá

[69] *Plean Forfheidhmithe Oideachais ETIM go dtí 2026,* an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/policy-information/4d40d5-stem-education-policy/#stem-education-policy-plan-to-2026.

acu leis[70]. Tá athbhreithniú á dhéanamh ag an Roinn faoi láthair ar an scéim seo lena chinntiú go bhfuil sí ag obair do na páistí seo agus go bhfuil na hacmhainní á ndáileadh go cuí agus chomh héifeachtach agus is féidir.

Rochtain ar ghníomhaíochtaí scoilbhunaithe

Faoi Scéim Iompar Scoile na hÉireann, is féidir le daltaí bunscoile a bhfuil cónaí orthu 3.2km nó níos mó ón mbunscoil oiriúnach is gaire dóibh leas a bhaint as iompar scoile, ar tháille ainmniúil. Tá daltaí iar-bhunscoile a chónaíonn níos mó ná 4.8km ón scoil incháilithe freisin. Tá leanaí bunscoile agus iar-bhunscoile a bhfuil cárta leighis iomlán bailí acu díolmhaithe ón táille bhliantúil ticéid. Tá leanaí a bhfuil riachtanais bhreise acu incháilithe freisin d'iompar saor in aisce chuig agus ó scoileanna príomhshrutha, scoileanna speisialta agus ranganna a bhfuil acmhainní acu nó ar féidir acmhainní a sholáthar dóibh chun freastal ar a riachtanais speisialta oideachais. Mura bhfuil aon iompar foirmiúil scoile i gceantar (mar shampla, má tá níos lú ná 10 leanbh incháilithe i gceantar), tá deontais ar fáil chun cur leis na costais taistil ghaolmhara.

Tá sé molta in athbhreithniú ar an Scéim Iompar Scoile[71], a foilsíodh i mí Feabhra 2024, go leathnófaí rochtain ar an scéim ionas gur féidir leo 100,000 dalta breise a iompar faoi 2030. Molann an t-athbhreithniú sraith athruithe a thiocfaidh i bhfeidhm i Meán Fómhair 2024:

- Tionscadail phíolótacha nua le tosú i mí Mheán Fómhair ina mbeidh daltaí iar-bhunscoile ag taisteal chun na scoile ar bhealaí bus poiblí agus critéir achair laghdaithe;
- Tabharfar bealach nua isteach chun an t-achar riachtanais don Scéim Iompar Scoile a ríomh agus tabharfar teicneolaíocht léarscáilithe níos nua-aimseartha isteach in am do thús na scoilbhliana 2025/2026; agus
- Beidh méadú ar an Deontas Iompair Speisialta, a fhaigheann teaghlaigh ar fearr leo a gcuid iompair féin a sholáthar dá leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu nó nuair nach bhfuil seirbhís ar fáil.

Déanfar athbhreithniú faoi dheireadh 2024 ar théarmaí, coinníollacha agus rátaí pá do thart ar 4,000 coimhdeacht bus scoile a thaistealaíonn le leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu ar mhionbhusanna nó ar thacsaithe.

---

[70] *Assistive Technology/Equipment in Supporting the Education of Children with Special Educational Needs – What Works Best?*, An Chomhairle Náisiúnta um Oideachas Speisialta, 2016. Ar fáil ag: http://ncse.ie/wp-content/uploads/2016/07/NCSE-Assistive-Technology-Research-Report-No22.pdf.

[71] *Athbhreithniú ar an gCóras Iompar Scoile*, An Roinn Oideachais, 2024. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/press-release/8a354-minister-foley-announces-the-publication-of-school-transport-2030-the-review-of-the-school-transport-scheme/.

Tá curaclam an Chorpoideachais (PE) sna scoileanna neodrach ó thaobh inscne de, le deiseanna comhionanna do bhuachaillí agus do chailíní rochtain a fháil ar an gcuraclam. Tá an bhéim ar rannpháirtíocht do chách, i ngníomhaíocht choirp churaclaim agus seach-churaclaim araon. Áiríonn an tsonraíocht nua PE don tsraith shóisearach 135 uair ar a laghad thar na 3 bliana, ailínithe leis an gCreat don tSraith Shóisearach. Sa tsraith shinsearach, tá Corpoideachas ar fáil mar ábhar inscrúdaithe (Corpoideachas na hArdteistiméireachta) agus mar ábhar nach bhfuil scrúdú ann (Creat Corpoideachais na Sraithe Sinsearaí, a thacaíonn le múinteoirí foghlaim ardchaighdeáin Corpoideachais a phleanáil do dhaltaí uile na sraithe sinsearaí).

Tá Clár Samhraidh[72] do scoileanna, atá dírithe ar dhaltaí a bhfuil na riachtanais speisialta oideachais is casta acu agus orthu siúd atá i mbaol mór míbhuntáiste oideachais, á reáchtáil in Éirinn ó 2021 go dtí seo. Tá sé mar aidhm ag an gclár coicíse tacú le folláine na ndaltaí trína muinín a chothú agus trína mothú caidrimh lena scoil agus lena bpiaraí a fheabhsú. Féachann sé freisin le tacaíocht a thabhairt do leanaí agus do dhaoine óga atá ag príomhchéimeanna aistrithe dá gcuid oideachais dul ar aghaidh chuig a socrúchán oideachais pleanáilte i mí Mheán Fómhair. I measc na ngníomhartha tá campaí samhraidh litearthachta agus uimhearthachta, deiseanna rannpháirtíochta atá lárnach do mhic léinn san fhoghlaim, deiseanna foghlama gníomhacha, comhoibriú le piaraí agus piarfhoghlaim

3.3 Béile sláintiúil gach lá scoile

Ceannteideal	Seirbhísí agus beartais pléite
Clár Béilí Scoile	Clár Béilí Scoile
Scoileanna DEIS	Scoileanna DEIS

Clár Béilí Scoile

Tá an Rialtas tiomanta d’fheabhas a chur ar infhaighteacht béilí sláintiúla i scoileanna[73]. Bunaithe sa bhliain 2003, cuireann an Clár Béilí Scoile maoiniú ar fáil chun béilí rialta, saor in aisce, cothaitheacha a sholáthar do leanaí, chun tacú leo leas iomlán a bhaint as an oideachas a chuirtear ar fáil dóibh. Is comhpháirt thábhachtach de bheartais é an clár chun tinreamh scoile agus gaisce oideachais a spreagadh. Tar éis leathnú an chláir le blianta beaga anuas, tá thart ar 2,600 scoil agus eagraíocht, a chlúdaíonn 443,000 leanbh, incháilithe anois do mhaoiniú faoin gclár.

---

[72] *Clár Samhraidh* 2024, An Roinn Oideachais, 2024. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/5d15a-summer-programme/?referrer=https://www.gov.ie/summerprogramme/
[73] “Clár Béilí Scoile”, Gov.ie, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/service/29a3ff-school-meals-scheme/.

Laistigh de Chlár uileghabhálach na mBéilí Scoile, tugadh isteach an Clár Béilí Te Scoile in 2019 mar chlár píolótach beag le 30 scoil. Tá fás suntasach tagtha ar an gclár le blianta beaga anuas agus leathnaíodh é chun gach bunscoil DEIS a chuimsiú ó Mheán Fómhair 2023. Tá an clár á rolladh amach de réir a chéile faoi láthair chuig na bunscoileanna go léir atá fágtha. I mí Aibreáin 2024, thosaigh leanaí ó 900 bunscoil bhreise ag baint tairbhe as béilí te scoile, rud a fhágann go raibh breis agus 2,000 scoil incháilithe don chlár. Ciallaíonn an méadú seo gur féidir le 150,000 leanbh breise, 316,000 san iomlán, béile te cothaitheach a fháil le linn a lá scoile. Táthar ag súil go mbeidh deis ag níos mó bunscoileanna páirt a ghlacadh ann níos déanaí in 2024.

Tá roinnt soláthraithe in Éirinn ar féidir le scoileanna leas a bhaint astu, agus is féidir le scoileanna a soláthraí féin a roghnú ar an margadh oscailte. Roghnaítear soláthraithe trí phróiseas cothrom trédhearcach de réir rialacha soláthair. Tagraítear do chaighdeáin bhia i ndoiciméid tairisceana agus tá siad ar fáil do scoileanna ar shuíomh gréasáin an Aonaid um Sholáthar Scoileanna, agus sainmhíníonn doiciméid tairisceana freagrachtaí agus oibleagáidí an tairgeora rathúil go soiléir. Ar an 30 Márta 2023, d'fhoilsigh an Roinn Coimirce Sóisialaí meastóireacht neamhspleách ar Chlár na mBéilí Scoile[74]. Léirigh an mheastóireacht go bhfuil an clár an-éifeachtach, agus tá dóthain fianaise ann a thugann le fios go gcuireann sé feabhas ar thinreamh ar scoileanna agus go ndéanann sé difríocht do theaghlaigh, rud a shábhálann am agus airgead dóibh.

Ba chóir a thabhairt faoi deara nach bhfuil gach leanbh i scoileanna DEIS i mbaol bochtaineachta agus eisiata sóisialta. Os a choinne sin, ní fhreastalaíonn gach leanbh atá i mbaol bochtaineachta agus eisiata sóisialta ar scoileanna DEIS. Déantar tuilleadh pléite ar mhodh ainmnithe scoile DEIS thíos.

Scoileanna DEIS

Chun cáiliú mar scoil DEIS, ní mór don scoil a bheith i suíomh geografach le leibhéal ard díothachta. Tá sé seo bunaithe ar roinnt gnéithe amhail cúlra socheacnamaíoch na ndaltaí atá ag freastal uirthi, lena n-áirítear aicme sóisialta, leibhéil oideachais, rátaí tuismitheora aonair agus eile. Soláthraíonn an clár seo teagasc breise agus tacaíochtaí agus acmhainní eile do scoileanna, dírithe ar dhul i ngleic le míbhuntáiste oideachasúil.

[74] *Meastóireacht ar Chlár na mBéilí Scoile*, RSM Ireland, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/473a6-evaluation-of-the-school-meals-programme-december-2022/.

Soláthraíonn Innéacs HP Pobal modh chun saibhreas nó míbhuntáiste coibhneasta limistéar gheografaigh bhig a thomhas ag baint úsáide as sonraí a tiomsaíodh ón daonáireamh náisiúnta. Úsáideann go leor gníomhaireachtaí stáit é chun míbhuntáiste a aithint, mar shampla chun acmhainní a dhíriú ar na pobail a bhfuil gá is mó acu leo. Bhí na critéir a úsáideadh chun scoileanna a shainaithint le cuimsiú sa Chlár DEIS bunaithe ar chéatadán na ndaltaí i scoil ó cheantair bheaga a raibh innéacs HP de -10 nó níos lú acu, áit a léiríonn -10 an scór HP atá ina dhiall caighdeánach amháin faoi bhun an mheáin agus an phointe ag a gcuirtear an lipéad "faoi mhíbhuntáiste" i bhfeidhm. Ó Mheán Fómhair 2023, bhí 240,000 dalta i 1,200 scoil DEIS in Éirinn.

3.4. Cúram Sláinte

Ceannteideal	Seirbhísí agus beartais pléite
Brath agus cóireáil luath	Cártaí cuairte DG
Rochtain oftailmeolaíochta	Scagthástáil amhairc Seirbhísí optúla
Rochtain ar shláinte bhéil	Beartas sláinte béil
Cláir Vacsaínaithe	Clár Náisiúnta Imdhíonta
Cothú sláinte agus cosc galar	Éire Shláintiúil
Gníomhaíocht fhisiciúil	Éire Shláintiúil
Pobail faoi mhíbhuntáiste	Pobail Shláintiúil Sláintecare
Anás míosta	Anás míosta

Brath agus cóireáil luath

I mí Lúnasa 2023, leathnaíodh incháilitheacht do chárta cuairte DG ar bhonn aoise chuig leanaí sé agus seacht mbliana d'aois. Mar thoradh air sin, tá gach leanbh faoi bhun ocht mbliana d'aois i dteideal cárta cuairte DG anois, beag beann ar leibhéil ioncaim an teaghlaigh. Cuidíonn rochtain fheabhsaithe ar sheirbhísí GP do leanaí óga chun galair agus saincheisteanna forbartha a bhrath agus a chóireáil go luath.

Ina theannta sin, leathnaíodh incháilitheacht le haghaidh an chárta cuairte DG go hiomlán chuig gach duine a thuilleann suas go dtí an meánioncam teaghlaigh ó mhí na Samhna 2023. Méadaíodh na tairseacha airgeadais cáilitheacha do chárta cuairte DG a bhfuil tástáil ioncaim air dá réir, rud a chuir thart ar 430,000 duine aonair leo siúd a bhí incháilithe. Meastar go raibh 71,000 leanbh breise idir 8-17 mbliana d'aois incháilithe do chárta cuairte DG faoin leathnú seo. I mí Aibreáin 2023, cuireadh deireadh le táillí othar cónaitheach i ngach ospidéal poiblí, rud a mhaolaigh an t-ualach airgeadais do leanaí ag fáil rochtana ar chúram ospidéil.

Tá Éire tiomanta do sheirbhísí meabhairshláinte a fheabhsú, a fhorbairt agus a chur chun cinn do dhaoine óga. Áirítear leis seo cosc agus idirghabháil luath, rochtain fheabhsaithe, cúram comhtháite méadaithe agus liostaí feithimh laghdaithe i gcúram pobalbhunaithe agus i ngéaraonaid d'othair chónaithe. Réimse spotsolais is ea meabhairshláinte leanaí agus daoine óga in *Éire Óg*.

Rochtain oftailmeolaíochta

Faigheann gach leanbh, lena n-áirítear iad siúd nach bhfuil clúdaithe ag cárta leighis, scagthástáil amhairc ó Altra Sláinte Poiblí agus iad ar scoil náisiúnta. Soláthraíonn Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte (FSS) seirbhísí optúla saor in aisce do leanaí réamhscoile agus do leanaí scoile náisiúnta a atreoraítear ó scrúduithe na seirbhíse sláinte leanaí agus na seirbhíse sláinte scoile a aimsítear fadhbanna amhairc a bheith acu. Atreoraítear na leanaí seo chuig an sainchomhairleoir cuí le haghaidh cóireála. I gcúinsí den sórt sin, leanfar ar aghaidh ag soláthar na seirbhísí seo go dtí go mbeidh 16 bliana d'aois slánaithe ag an leanbh.

Rochtain ar shláinte bhéil

Maidir le cúram sláinte béil, tá obair ar bun chun an chéad tráinse de phacáistí cuimsitheacha cúram sláinte béil a fhorbairt, do leanaí ó bhreith go 2 bhliain, mar atá leagtha amach sa *Bheartas Náisiúnta um Shláinte Bhéil, Smile Agus Sláinte*[75]. Cinnteoidh sé seo gur féidir le leanaí rochtain a fháil ar chúram sláinte béil atá dírithe ar chosc ó bhreith, den chéad uair.

Cláir Vacsaínaithe

In Éirinn, cuirtear gach vacsaín a thugtar mar chuid den Chlár Náisiúnta Imdhíonta ar fáil saor in aisce. Tá an Clár Náisiúnta Imdhíonta bunaithe ar chomhairle an Choiste Chomhairligh Náisiúnta um Imdhíonadh (NIAC). Cuimsíonn an Clár Náisiúnta Imdhíonta an Clár Imdhíonta don Bhun-Óige (PCIP) agus an clár scoilbhunaithe a sholáthraíonn vacsaíní do leanaí. Ina measc seo tá na vacsaíní 4 in 1, na 6 in 1, an MMR agus na vacsaíní HPV a thugann cosaint in aghaidh réimse galar, lena n-áirítear diftéire, póilió, meiningíteas, an bhruitíneach agus ailse cheirbheacsach. Léiríonn an Tacar Táscairí Leanaí agus Daoine Óga gur 86% an líon imdhíonta do leanaí faoi 24 mí a fuair an dáileog deiridh den vacsaín Meiningítis C (MenC), agus b'ionann an chohórt céanna a fuair a gcéad dáileog den vacsaín don bhruitíneach, don leicneach agus don bhruitíneach dhearg (MMR) agus 89.5% in 2022.

---

[75] *Smile agus Sláinte: an Beartas Náisiúnta um Shláinte Béil*, An Roinn Sláinte, 2019. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/90687b-smile-agus-slainte-national-oral-health-policy/.

Cothú sláinte agus cosc galar

Is tionscnamh de chuid Rialtas na hÉireann é *Éire Shláintiúil*[76] agus tá sé á chomhordú ag an Aonad Sláinte agus Folláine sa Roinn Sláinte. Is í an fhís atá ag *Éire Shláintiúil* ná "Éire Shláintiúil, inar féidir le gach duine taitneamh a bhaint as sláinte agus folláine fhisiceach agus mheabhrach go lánacmhainneacht, ina gcuirtear luach ar an bhfolláine agus ina dtacaítear léi ag gach leibhéal den tsochaí agus ina bhfuil gach duine freagrach". Foilsíodh *Plean Gníomhaíochta Straitéiseach Éire Shláintiúil 2021-2025*[77] i mBealtaine 2021 agus leagann sé amach na tosaíochtaí suas go dtí 2025.

Áirítear sa *Chreat Éire Shláintiúil 2019-2025*[78] agus sa *Phlean Gníomhaíochta Straitéiseach* beartais bhreise, pleananna gníomhaíochta, straitéisí, cláir agus idirghabhálacha faoina sainchúram. Ina measc seo tá beartais maidir le gníomhaíocht choirp a chur chun cinn, aghaidh a thabhairt ar mhurtall, tobac agus alcól, agus sláinte ghnéis. Tá moltaí sonracha do leanaí agus do dhaoine óga i gcuid mhór de na beartais seo.

Gníomhaíocht fhisiciúil

Sprioc shainiúil de chuid an *Phlean Náisiúnta um Ghníomhaíocht Choirp*[79]*,* a foilsíodh in 2016, is ea cur chun cinn na gníomhaíochta coirp (PA) don tsláinte i measc leanaí agus daoine óga. Tacaíonn Éire Shláintiúil le raon tionscnamh chun PA a chur chun cinn, mar shampla Bratach na Scoile Gníomhaí, an Míle Laethúil, Junior Parkrun agus Clubanna Sláintiúla CLG.

Pobail faoi mhíbhuntáiste

Is tionscnamh tras-rialtais é an Clár um Phobail Shláintiúla Sláintecare, le maoiniú bliantúil de €13m ón Roinn Sláinte. Is comhpháirtíocht é an clár le FSS, údaráis áitiúla, pobail áitiúla, grúpaí reachtúla, deonacha agus pobail chun idirghabhálacha spriocdhírithe a sheachadadh sna réimsí seo a leanas: itheachán sláintiúil, scor tobac, tuismitheoireacht agus meabhairshláinte. Téann an clár seo chun sochair do dhaoine fásta agus do leanaí araon.

Tá Éire tiomanta d'fhórsa saothair tiomnaithe sláinte leanaí a fhorbairt. Bainfear úsáid as cur chuige bunaithe ar dhaonra ar dtús, i gceantair ina bhfuil dlús agus míbhuntáiste daonra ard ann, cé go

---

[76] "Éire Shláintiúil", Gov.ie, 2019. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/campaigns/healthy-ireland/
[77] *Plean Gníomhaíochta Straitéiseach Éire Shláintiúil 2021-2025*, Rialtas na hÉireann, 2021. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/441c8-healthy-ireland-strategic-action-plan-2021-2025/.
[78] *An Creat Éire Shláintiúil 2019-2025*, Rialtas na hÉireann, 2019. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/e8f9b1-healthy-ireland-framework-2019-2025/.
[79] *Plean Náisiúnta um Ghníomhaíocht Fhisiciúil*, Rialtas na hÉireann, 2016. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/policy-information/b60202-national-physical-activity/.

dtugtar faoi deara go mbeidh acmhainní breise ag teastáil don chur chuige seo. Cé gur cuireadh moill ar an tionscnamh seo mar thoradh ar COVID-19, tá sé seo fós ina thosaíocht, agus tá tús curtha le hobair arís sa réimse seo.

Anás míosta

Tagraíonn anás míosta do rochtain easnamhach ar shláinteachas míosta, lena n-áirítear táirgí tréimhse (e.g. pillíní sláintíocha agus súitíní), saoráidí agus oideachas níocháin agus bainistithe dramhaíola. Foilsíodh tuarascáil ar anás míosta in Éirinn in 2021[80] agus bhí raon moltaí inti chun aghaidh a thabhairt ar an tsaincheist seo atá á gcur chun cinn anois ag grúpa oibre idir-rannach faoi chathaoirleacht na Roinne Sláinte.

Tá maoiniú leithdháilte ar an Roinn Sláinte le haghaidh maolaithe ar anás míosta trína n-earnáil agus trína gcomhpháirtíochtaí féin. Dírítear an fócas is práinní ar bhaint amach dóibh siúd is mó a bhfuil gá acu leo (e.g., daoine gan dídean, iad siúd a bhfuil andúil acu, mionlaigh lena n-áirítear mná den Lucht Siúil agus Romach, agus iad siúd a bhfuil bochtaineacht chomhsheasmhach acu). Tá sé seo á dhéanamh trí chomhpháirtíochtaí le húdaráis áitiúla, Fóram Náisiúnta na nIonad Acmhainní Teaghlaigh, Oifig Náisiúnta FSS um Chuimsiú Sóisialta, Eagraíochtaí Sláinte Pobail agus eagraíochtaí neamhrialtasacha. Leithdháileadh maoiniú de €0.71m chuige seo i mBuiséad 2022 agus méadaíodh é go €0.81m in 2023. Mar gheall ar an éileamh ard ar an scéim, méadaíodh é seo arís go €0.91m in 2024.

I measc na dtionscnamh tá soláthar táirgí trí údarás áitiúil, ionaid acmhainní teaghlaigh agus comhpháirtithe carthanachta, grúpaí fócais agus feachtais feasachta poiblí áitiúla, agus foirgnimh agus áiseanna atá inrochtana go poiblí, arna reachtáil ag an rialtas náisiúnta agus áitiúil (e.g. leabharlanna) a fheistiú le dáileoirí gan chostas agus táirgí saor in aisce i seomraí folctha.

3.5. Cothú sláintiúil

Ceannteideal	Seirbhísí agus beartais pléite
Bochtaineacht bia	Taighde bochtaineachta bia
Caighdeáin chothúcháin do scoileanna	Clár Béilí Scoile Beartas murtall Foghlaim agus Cúram na Luath-Óige

80 *Anás Míosta in Éirinn*, An Fochoiste um Anás Míosta de Choiste Straitéise na Straitéise Náisiúnta do Mhná agus do Chailíní, 2021. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/264f4-period-poverty-in-ireland-discussion-paper-period-poverty-sub-committee-national-strategy-for-women-and-girls-20172020-february-2021/.

Eolas cothúcháin	Foghlaim sa seomra ranga Oifigigh bia agus cothaithe pobail
Éire Shláintiúil	*Plean Gníomhaíochta Straitéiseach* Treoirlínte cothaitheacha le haghaidh beartán bia

Taighde bochtaineachta bia

Tá taighde coimisiúnaithe ag grúpa oibre sa Roinn Coimirce Sóisialaí, a bhfuil cathaoirleacht air ag leibhéal an Aire, chun anailís a dhéanamh ar leitheadúlacht na bochtaineachta bia, ar na tiománaithe agus ar na gníomhartha chun aghaidh a thabhairt air, i réimsí roghnaithe cás-staidéir. Cuireadh tús leis in 2022 agus díreoidh sé ar dhaoine atá thíos le bochtaineacht bia, lena n-áirítear leanaí agus teaghlaigh. Faoi choimirce an Líonra Bochtaineachta Uile-Oileáin, forbraíodh caighdeáin chothaithe do bheartáin bhia chun a chinntiú go ndéanann gníomhaireachtaí bia a bhfuil ardluach cothaitheach orthu a dháileadh ar theaghlaigh leochaileacha.

Caighdeáin Chothúcháin do Bhéilí Scoile

Leag *Caighdeáin Chothaithe le haghaidh Béilí Scoile de chuid Éire Shláintiúil* agus *Caighdeáin Chothaithe do Bhéile Te Scoile*[81], arna dtáirgeadh faoin *mBeartas agus Plean Gníomhaíochta um Murtall 2016-2025*[82], na caighdeáin nach mór do gach soláthraí bia a chomhlíonadh. Ní mór do gach scoil rannpháirteach biachlár samplach a chur isteach lena n-iarratas ar mhaoiniú Béilí Scoile agus taifid mhionsonraithe a sholáthar ag deireadh gach scoilbhliana, chun maoiniú a fháil chun béilí a chomhlíonann na *Caighdeáin Chothaithe* a aimsiú agus a sholáthar. D'fhorbair grúpa oibre faoi stiúir an Chláir Sláinte agus Folláine na caighdeáin seo, i gcomhairle le Safefood agus an Clár Itheacháin Shláintiúil agus Maireachtála Gníomhaí i bhFeidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte.

Is faoi Bhord Bainistíochta gach scoile atá an fhreagracht as na béilí a fhoinsiú, ach chun maoiniú a fháil ní mór dóibh aontú ar dtús na caighdeáin atá leagtha amach a chur i bhfeidhm trí Chomhaontú Seirbhíse a shíniú a leagann amach go soiléir freagrachtaí na scoile agus oibleagáidí maidir le caighdeáin chothaithe. Foilsíodh uirlisí beartais um itheachán sláintiúil freisin do bhunscoileanna agus iar-bhunscoileanna, a bhfuil sé mar aidhm acu tacú le scoileanna a mbeartais itheacháin shláintiúla a fhorbairt.

81 "Béilí Scoile", Gov.ie, 2021. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/service/29a3ff-school-meals-scheme/.

82 *Meáchan Sláintiúil d'Éirinn: Beartas agus Plean Gníomhaíochta um Murtall 2016-2025*, an Roinn Sláinte, 2016. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/c778a9-a-healthy-weight-for-ireland-obesity-policy-and-action-plan-2016-202/.

Glacann an Roinn Coimirce Sóisialaí páirt ar bhonn rialta mar bhall de Ghrúpa Maoirseachta ar Chur i bhFeidhm Beartas Murtall na Roinne Sláinte (OPIOG), a sholáthraíonn maoirseacht, comhordú agus treoir straitéiseach do ghníomhaíochtaí tras-rannacha agus trasearnála sa réimse seo. Rachaidh an Roinn Coimirce Sóisialaí i dteagmháil le hÚdarás Sábháilteachta Bia na hÉireann chun a chinntiú go gcomhlíonann na béilí a chuirtear ar fáil gach reachtaíocht ábhartha um shábháilteacht bia.

Ní mholtar milseogra nó bia atá ard i salann, siúcra agus saille sna *Caighdeáin Chothaithe* agus níl siad clúdaithe le haghaidh aisíocaíochta faoin gClár Béilí Scoile. Tá oifigigh *Éire Shláintiúil* tar éis dul i dteagmháil le Coimisiún na Meán maidir le cóid a fhorbairt chun srian a chur le fógraíocht dramhbhia agus deochanna do leanaí mar chuid dá ngealltanais faoin *mBeartas agus faoin bPlean Gníomhaíochta um Murtall* agus leanfaidh sé ar aghaidh le bheith rannpháirteach de réir mar is gá amach anseo.

Ghlac Éire páirt i nGníomhaíocht Chomhpháirteach an AE Best ReMaP, a chríochnaigh in 2023. Bhí sé mar aidhm ag an tionscadal moltaí beartais a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm i dtrí mhórréimse cothaithe le tionchar suntasach ar roghanna bia níos sláintiúla a mhúnlú do leanaí; gníomhaíochtaí um athfhoirmliú bia, margaíocht dhochrach bia do leanaí a laghdú agus soláthairtí poiblí bia atá bunaithe ar cháilíocht. Déanfar na huirlisí atá deartha chun margaíocht bianna ard i saill, salann agus siúcra a laghdú agus torthaí eile ón tionscadal a mheas le haghaidh forbairt beartais amach anseo.

Seoladh *Caighdeáin Chothaithe do Sheirbhísí Luathfhoghlama agus Cúraim*[83] i mBealtaine 2023 bunaithe ar *Threoirlínte um Itheachán Sláintiúil do Leanaí 1-4 Bliana d'Aois*, a léiríonn sainriachtanais chothaithe i leanaí le linn na Luathbhlianta ríthábhachtacha. Tá sé mar aidhm ag na caighdeáin seo eolas a thabhairt d'fhorbairt agus do chur i bhfeidhm Beartas agus cleachtas um Itheachán Sláintiúil i Seirbhísí Luathfhoghlama agus Cúraim, chun comhaontú a chinntiú maidir le cur chun cinn bianna agus deochanna sláintiúla i bpríomhbhéilí, sneaiceanna agus ceiliúrthaí i gcomhpháirtíocht le leanaí, tuismitheoirí, soláthraithe seirbhíse agus an pobal i gcoitinne. Beidh na caighdeáin ina riachtanas mar chuid den Chreat Cáilíochta agus Rialála do sheirbhísí Luathfhoghlama agus Cúraim.

Eolas cothúcháin

Tugtar aghaidh ar an tsaincheist maidir le bia sláintiúil a chur chun cinn i scoileanna trí ábhair amhail Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte (OSPS), agus Eacnamaíocht Bhaile, chomh maith leis an gCorpoideachas. Cuirtear OSPS ar fáil ar bhonn éigeantach tríd an mbunleibhéal agus sa tsraith

[83] *Caighdeáin Chothaithe do Sheirbhísí Luathfhoghlama agus Cúraim*, an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag*:* https://www.gov.ie/en/publication/4b9dd-nutrition-standards-for-early-learning-and-care-services/

shóisearach. Tá sé mar aidhm na scileanna agus an t-eolas sin a thabhairt do dhaltaí le cur ar a gcumas roghanna cuí a dhéanamh maidir le stíleanna maireachtála sláintiúla.

Is tionscadal itheacháin shláintiúil do bhunscoileanna é Incredible Edibles, le 1,600 scoil agus 80,000 leanbh rannpháirteach in 2023. Is é aidhm an tionscadail oideachas a chur ar dhaltaí maidir le torthaí agus glasraí a fhás agus cur lena n-eolas ar bhunús agus ar cháilíocht bia. Is tionscadal scoile eile é Food Dudes a spreagann leanaí le níos mó torthaí agus glasraí a ithe. Seachadadh breis agus 3.1 milliún sciar de thorthaí agus de ghlasraí mar chuid den tionscadal sa scoilbhliain 2022-2023. Is feachtas feasachta poiblí é an Feachtas START do thuismitheoirí a chuireann comhairle maidir le sneaiceanna sláintiúla, sneaiceanna deasa, pleanáil bhiachláir agus rogha oideas.

Earcaíodh oifigigh Bia agus Cothaithe Pobail thar 19 gceantar pobail mar chuid de Chlár Pobail Shláintiúla Sláintecare. Tá siad ag obair le páirtithe leasmhara áitiúla - comhlachtaí poiblí agus pobail - chun freagraí éifeachtacha atá bunaithe ar fhianaise a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm maidir le feabhas a chur ar an timpeallacht bia i bpobail, chun aghaidh a thabhairt ar bhochtaineacht bia agus éagothroime sláinte a laghdú.

D'fhorbair comhpháirtithe *Éire Shláintiúil Treoirlínte Cothaithe do Bheartáin Bhia*[84] chun cabhrú le comhpháirtíochtaí agus eagraíochtaí a éascú amhail Pobail Shláintiúla Sláintecare, Food Cloud, Tionscnaimh Bia Pobail agus an Roinn Coimirce Sóisialaí bheartáin chothaithe bia a phleanáil.

Éire Shláintiúil

Is treochlár é an *Creat Éire Shláintiúil* chun Éire níos sláintiúla a chruthú. Tá sé bunaithe ar cheithre phríomhsprioc:

- líon na ndaoine atá sláintiúil ag gach céim den saol a mhéadú;
- chun éagothroime sláinte a laghdú;
- an pobal a chosaint ar bhagairtí ar shláinte agus ar fholláine; agus
- timpeallacht a chruthú inar féidir le gach duine aonair agus le gach earnáil den tsochaí a bpáirt a ghlacadh chun Éire shláintiúil a bhaint amach.

[84] *Treoirlínte Cothaithe do Bheartáin Bhia*, Éire Shláintiúil, Ar fáil ag: https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/235166/85107551-d69a-4692-bed6-33c234694037.pdf#page=null.

Soláthraíonn an *Plean Gníomhaíochta Straitéiseach Éire Shláintiúil* treochlár soiléir maidir le conas is féidir linn leanúint ar aghaidh ag obair le chéile chun dea-shláinte, rochtain ar sheirbhísí, timpeallachtaí sláintiúla, athléimneacht a chur chun cinn agus chun a chinntiú gur féidir le gach duine taitneamh a bhaint as a lánacmhainneacht sláinte agus folláine fisiciúla agus meabhraí a bhaint amach.

3.6. Tithíocht leordhóthanach

Ceannteideal	**Seirbhísí agus beartais pléite**
Tithíocht do Chách	*Tithíocht do Chách*
Cóiríocht do dhaoine gan dídean	Údaráis áitiúla a mhaoiniú Moil teaghlaigh Incháilitheacht ioncaim
Cosc a chur ar easpa dídine	An Coiste Náisiúnta Gníomhaíochta i leith Easpa Dídine *Straitéis Easpa Dídine don Aos Óg* Tacaíochtaí feabhsaithe tionóntachta Íocaíochtaí Cúnaimh Tithíochta
Tithíocht shóisialta	Sainghrúpa um Chóiríocht don Lucht Siúil

Tithíocht do Chách

Tá Éire tiomanta, mar aon le ballstáit eile, oibriú i dtreo deireadh a chur leis an easpa dídine faoi 2030. Faoi *Tithíocht do Chách*, plean tithíochta an Rialtais, déanfar 300,000 teach a sheachadadh idir 2021 agus deireadh 2030 lena n-áirítear 90,000 teach sóisialta, 36,000 teach inacmhainne agus 18,000 teach ar cíos de réir costais. Tá an Tuarascáil is déanaí ar Dhul Chun Cinn (R4 2023) ar *Thithíocht do Chách* ar fáil anseo: https://www.gov.ie/en/publication/53a08-housing-for-all-q4-2023-progress-report/.

Cóiríocht do dhaoine gan dídean

Cuireann Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta na hÉireann maoiniú ar fáil d'údaráis áitiúla ar bhonn réigiúnach i dtreo chostais oibriúcháin lóistín do dhaoine gan dídean agus seirbhísí gaolmhara. Spreagtar gach údarás áitiúil tionscadail chaipitil oiriúnacha a lorg chun a dtairiscint de chóiríocht do dhaoine gan dídean a leathnú agus chun spleáchas ar chóiríocht éigeandála phríobháideach agus ar chóiríocht tráchtála a laghdú. Cuireadh roinnt tionscadal i bhfeidhm nó tá siad ar siúl. Ó mhí Feabhra 2024, tá faomhadh maoinithe faighte ag 10 dtionscadal gníomhacha agus tá dul chun cinn á dhéanamh acu. Ba chóir a thabhairt faoi deara, áfach, go mbíonn moilleanna go minic ar thionscadail Chaipitil um Chóiríocht Éigeandála, mar gheall ar dheacrachtaí pleanála, agóidí ó phobail áitiúla, agus dúshláin maidir le foirgnimh a athchóiriú.

Tá 37 saoráid nó mol teaghlach-dhírithe ag Éirinn ag feidhmiú go náisiúnta, ag tairiscint 878 aonad cóiríochta teaghlaigh. Tugann moil teaghlaigh níos mó cobhsaíochta do theaghlaigh ná mar is féidir le hóstáin, le rochtain ar spás maireachtála agus stórála níos oiriúnaí chomh maith le saoráidí cócaireachta agus níocháin. Tacaíonn na húdaráis áitiúla ábhartha agus a gcomhpháirtithe soláthair seirbhíse le teaghlaigh i moil chun tionóntacht a aithint agus a chinntiú. Nuair a aithnítear riachtanas, tacóidh an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta le forbairt moil teaghlaigh bhreise ag údaráis áitiúla.

Soláthraíonn moil teaghlaigh cóiríocht éigeandála níos oiriúnaí do theaghlaigh. Ligeann moil teaghlaigh do thacaíochtaí níos déine a chur ar fáil nuair a bhíonn gá leo i dtéarmaí leasa, sláinte agus seirbhíse tithíochta. Cé go soláthraíonn na háiseanna seo níos mó slándála agus cobhsaíochta do theaghlaigh gan dídean ná mar is féidir i gcóiríocht óstáin, is é an bunchuspóir fós tithe a sholáthar do na teaghlaigh lena mbaineann. De réir mar a bheidh soláthar ar fáil, bogfaidh teaghlaigh isteach i dtithe agus in árasáin a chuirfear ar fáil faoi na tacaíochtaí tithíochta sóisialta éagsúla.

Cosc a chur ar easpa dídine

Tá Éire tiomanta do sheirbhísí tacaíochta teaghlaigh, coiscthe agus luath-idirghabhála a fheabhsú do leanaí agus a dteaghlaigh atá gan dídean trí fhreagra ilghníomhaireachta agus comhordaithe, ag scaipeadh cleachtas nuálaíoch. Bhreithnigh Coiste Náisiúnta na hÉireann um Ghníomhaíocht do Dhaoine gan Dídean (NHAC) idirghabháil luath do leanaí agus do theaghlaigh, agus rinne sé moltaí maidir le foréigean teaghlaigh, cothabháil tionóntachta, Tusla (an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach), agus Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte. Tá na moltaí seo ag céimeanna éagsúla den dul chun cinn.

Foilsíodh *Straitéis na hÉireann um Easpa Dídine* i mí na Samhna 2022. Tá sé mar aidhm ag an straitéis oibriú i dtreo deireadh a chur le heaspa dídine do dhaoine óga idir 18-24 bliain d’aois trí chosc agus trí dhul amach agus feabhas a chur ar eispéireas na ndaoine óga a fhaigheann rochtain ar chóiríocht éigeandála.

Tá trí cinn de na gníomhartha laistigh den straitéis críochnaithe anois agus tá tús curtha le hobair ar 22 gníomh eile. Go háirithe, tá an próiseas chun múnla phíolótach a fhorbairt d’idirghabháil tithíochta do dhaoine óga faoi lán seoil. Seolfar an clár píolótach Tithíocht Tacaithe don Óige in 2024. Bogfar 20 duine óg amach as lóistín éigeandála do dhaoine gan dídean agus isteach ina gcóiríocht féin le tacaíochtaí cuimsitheacha chun cabhrú leo bogadh i dtreo maireachtála neamhspleáiche.

Tá Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta na hÉireann i gceannas ar ghníomhartha chun tacaíochtaí feabhsaithe cothabhála tionóntachta a aithint agus a sholáthar do theaghlaigh atá gan dídean go fadtéarmach, chun cabhrú leo imeacht ó bheith gan dídean agus a dtithe a choinneáil, lena n-áirítear na teaghlaigh sin a bhfuil riachtanais chasta tacaíochta acu. Mar chuid de seo, tá scéim phíolótach á forbairt, chun cóiríocht tacaithe faoi stiúir na tithíochta a sholáthar do theaghlaigh a bhfuil riachtanais chasta acu i gCathair agus i gContae na Gaillimhe. Bunaíodh Grúpa Stiúrtha i mí an Mheithimh 2023 chun an scéim seo a fhorbairt, ar a bhfuil ionadaithe ón Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, Comhairlí Cathrach agus Contae na Gaillimhe, agus ionadaithe áitiúla ó Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte agus Tusla (an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach). Reáchtáladh comhairliúchán le príomhpháirtithe leasmhara an 3 Deireadh Fómhair 2023. Táthar ag súil go gcuirfear tús leis an gClár Píolótach sa chéad leath de 2024.

Tá Éire tiomanta do chinntiú go bhfuil leibhéil na nÍocaíochtaí Cúnaimh Tithíochta (ÍCT) (foirm de thacaíocht tithíochta sóisialta arna soláthar ag gach údarás áitiúil) leordhóthanach chun tacú le teaghlaigh leochaileacha, fad is a thagann méadú ar an soláthar tithíochta sóisialta. Is tacaíocht tithíochta é ÍCT ata treoraithe ag éileamh a fheidhmíonn laistigh den earnáil cíosa phríobháidigh. Cumasóidh leithdháileadh Buiséad 2024 tacaíocht leanúnach do thart ar 58,000 tionóntacht atá ann cheana féin agus táthar ag súil go gcuirfear cóiríocht ar fáil do 8,800 teaghlach nua i dtionóntachtaí le tacaíocht ÍCT. Is chuig cineálacha eile tithíochta sóisialta iad thart ar aon trian de na daoine a fhágann ÍCT. Coimeádtar leibhéal na tacaíochta a chuirtear ar fáil faoi athbhreithniú i gcúinsí athraitheacha an mhargaidh cíosa. Ó mhí Iúil 2022, tá discréid reachtúil ag gach údarás áitiúil aontú le híocaíocht ÍCT suas le 35% os cionn na huasteorann cíosa forordaithe nó suas le 50% i gcás teaghlach gan dídean i réigiún Bhaile Átha Cliath agus maidir le tionóntachtaí nua chun ráta na lánúine a shíneadh do theaghlaigh aon duine. Cinnteoidh sé seo níos mó tionóntachtaí agus cuirfear cosc ar dhaoine nua a bheith gan dídean. Déanann údaráis áitiúla an breithiúnas seo ar bhonn cás ar chás.

Ón 1 Bealtaine 2023, nuair a loiceann tionónta ÍCT ar a n-íocaíocht chíosa difreálach leis an údarás áitiúil, tairgfear an rogha plean íocaíochta dóibh chun cabhrú leo a dtionóntacht a choinneáil agus chun ligean don íocaíocht ÍCT leanúint ar aghaidh le húinéir na maoine. Má mhainníonn an tionónta cíos difreálach nó an plean íocaíochta a íoc, faoin Ráthaíocht Íocaíochta do Thiarnaí Talún, déanfar an íocaíocht ÍCT leis an tiarna talún a ráthú ar feadh tréimhse 12 mhí (nó níos luaithe má thagann deireadh leis an tionóntacht). Ba cheart go spreagfadh cur i bhfeidhm an bhirt seo tiarnaí talún chun fanacht sa mhargadh cíosa príobháideach agus áitribh a chur ar fáil do thionóntaí ÍCT.

Tithíocht shóisialta

Tá taighde mionsonraithe coimisiúnaithe ag an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta (atá beagnach críochnaithe) a scrúdaíonn na teorainneacha ioncaim tithíochta sóisialta atá ann faoi láthair i gcomhthéacs na gcoinníollacha margaidh agus daonra reatha. Nuair a bheidh sé ar fáil, déanfaidh an Roinn athbhreithniú eile, lena n-áirítear comhairliúchán le páirtithe leasmhara. Éascóidh sé seo ullmhú roghanna le breithniú i R4 2024, mar atá leagtha amach i nuashonrú an *Phlean Gníomhaíochta Tithíocht do Chách*. Chomhaontaigh an Rialtas freisin na tairseacha ioncaim bonnlíne a mhéadú faoi €5,000 do gach údarás áitiúil ón 1 Eanáir 2023.

Gheall *Tithíocht do Chách* athbhreithniú a dhéanamh ar incháilitheacht ioncaim do thithíocht shóisialta freisin. Críochnaíodh athbhreithniú agus cheadaigh an tAire Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta cur i bhfeidhm a mholtaí, lena n-áirítear roghanna a scóipeáil agus a fhorbairt le haghaidh múnla incháilitheachta ioncaim tithíochta sóisialta nua. Féachfaidh an múnla nua le tacú, inter alia, le teaghlaigh faoi mhíbhuntáiste agus le teaghlaigh leochaileacha eile nach bhfuil in ann cóiríocht dhóthanach a fháil óna gcuid acmhainní féin. Chomh maith leis sin, chomhaontaigh an Rialtas na tairseacha ioncaim bonnlíne a mhéadú faoi €5,000 do gach údarás áitiúil le héifeacht ón 1 Eanáir 2023.

Cóiríocht don lucht siúil

Bhunaigh an Roinn Sainghrúpa um Chóiríocht don Lucht Siúil in 2018 chun athbhreithniú a dhéanamh ar an Acht um Chóiríocht don Lucht Siúil 1998 agus ar reachtaíocht eile a imríonn tionchar ar sholáthar agus ar sheachadadh cóiríochta don Lucht Siúil. Chuir an Grúpa Saineolaithe a thuarascáil, *Athbhreithniú Saineolaithe ar Chóiríocht don Lucht Siúil*, i láthair i mí Iúil 2019. Leagann an tuarascáil amach sraith chomhtháite moltaí atá beartaithe chun feabhas a chur ar éifeachtúlacht na socruithe chun cóiríocht a sholáthar do bhaill den Lucht Siúil. Tá Bord Cláir, ar a bhfuil ionadaíocht ag an Lucht Siúil, bunaithe chun maoirsiú a dhéanamh ar chur i bhfeidhm mholtaí an tSainghrúpa um Chóiríocht don Lucht Siúil, lena n-áirítear buiséid athbhreithnithe agus méadaithe agus cuimsiú aitheantóra do bhaill an Lucht Siúil ar an bhfoirm iarratais ar thacaíocht tithíochta sóisialta. Caitheadh €21.1 milliún san iomlán ar chóiríocht a bhaineann go sonrach leis an Lucht Siúil in 2022, lena n-áirítear soláthar buiséid de €18 milliún do chóiríocht a bhaineann go sonrach leis an Lucht Siúil agus méid caipitil breise de €2.6 milliún ag eascairt as coigilteas in áiteanna eile sa Roinn. Caitheadh €29.8 milliún ar chóiríocht shonrach don Lucht Siúil in 2023.

Tá tuairisc tugtha ag an mBord Cláir, a bunaíodh chun cur i bhfeidhm na moltaí sa *Tuarascáil Athbhreithnithe Saineolaithe*, a chur chun cinn anseo: https://www.gov.ie/ga/foilsiuchan/37910-traveller-accommodation-expert-review-programme-board-update/. As na 32 moladh a rinne an Grúpa Saineolaithe, thuairiscigh Bord an Chláir go bhfuil 10 gcinn acu sin críochnaithe anois, agus dul chun cinn déanta ar 17 ngníomh eile. Aithníodh na cúig ghníomh eile do chláir oibre amach anseo. Áirítear ar na gníomhartha atá tugtha chun críche go dtí seo aitheantóir eitneach a thabhairt isteach ar iarratais ar thithíocht shóisialta, chomh maith le hathbhreithniú agus treoir a eisíodh chuig údaráis áitiúla ar mhaoiniú do chóiríocht a bhaineann go sonrach leis an Lucht Siúil.

3.7 – Gníomhartha Ábhartha Eile

Tá na gníomhaíochtaí seo a leanas atá ar siúl ábhartha maidir leis an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* a chur chun feidhme, ach níl siad teoranta d'aon mholadh ar leith. Tá na gníomhartha seo mar chuid de fhreagairt na hÉireann ar an gcuspóir foriomlán deireadh a chur le bochtaineacht leanaí.

Pleananna Bochtaineachta Leanaí Ceantair Áitiúil

Tá gealltanas i *bPlean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann* pleananna gníomhaíochta bochtaineachta leanaí a bhunú ag leibhéal an cheantair áitiúil i limistéir na gCoistí Seirbhísí Leanaí agus Daoine Óga (CSLDÓ). Aithneofar láithreáin phíolótacha chun pleananna áitiúla a chur i bhfeidhm, chun an fhoghlaim a uasmhéadú, agus chun féidearthacht gníomhartha i gceantair thuaithe agus uirbeacha a mheas. I measc na ngnéithe eile a bhreithneofar agus na cláir phíolótacha á roghnú tá dlús daonra, leibhéil díothachta, soláthar seirbhísí áitiúla, agus éagsúlacht úsáideoirí seirbhíse. Táthar ag súil go gcuirfear tús leis na cláir phíolótacha seo i lár 2024.

Cód Sábháilteachta ar Líne

Tá dréacht-*Chód Sábháilteachta Ar Líne* ullmhaithe ag Coimisiún na Meán na hÉireann, agus táthar ag súil go bhfoilseofar é in 2024. Tá sé beartaithe leis an gCód a áirithiú go ndéanfaidh seirbhísí agus soláthraithe ardán comhroinnte físeán bearta iomchuí chun leanaí a chosaint ar ábhar díobhálach, lena n-áirítear ábhar mídhleathach agus ábhar atá míchuí ó thaobh aoise de. Chomh maith leis sin, tá sé beartaithe an pobal i gcoitinne a chosaint ar ábhar arb ionann é agus gríosú foréigin nó fuatha, briogadh chun cion sceimhlitheoireachta a dhéanamh, scaipeadh ábhar mí-úsáide gnéis leanaí, cionta a bhaineann le ciníochas nó seineafóibe chomh maith le cumarsáidí tráchtála áirithe.

Feasacht a ardú ar sheirbhísí atá clúdaithe ag an Ráthaíocht Eorpach do Leanaí

Tá pleanáil ar bun do mhapáil náisiúnta de sheirbhísí tacaíochta tuismitheora uile Tusla. Is é cuspóir an tionscadail seo rochtain ar sheirbhísí tacaíochta tuismitheoireachta a dhéanamh níos éasca do thuismitheoirí, agus comharthaíocht chuig na seirbhísí sin a dhéanamh níos éasca do chleachtóirí. Tá clár píolótach ar bun ag Tusla faoi láthair chun na sonraí riachtanacha a bhailiú ar sheirbhísí áitiúla. Bainfear úsáid as na sonraí píolótacha seo chun mapáil gheospásúil a dhéanamh ar sheirbhísí tuismitheoireachta. Tá daingniú agus comhtháthú seirbhísí sláinte poiblí, cúnamh teaghlaigh agus tuismitheora, agus folláine mar phríomhfhócas freisin ar an *bPlean Cláir 2.5 bliana nua maidir le Bochtaineacht agus Folláine Leanaí*.

Caibidil 4 - Táscairí, spriocanna agus monatóireacht

Spriocanna uileghabhálacha

Tá an *Treochlár um Chuimsiú Sóisialta* tiomanta do sprioc náisiúnta nua bochtaineachta leanaí a leagan síos. Seoladh comhairliúchán poiblí mar chuid den phróiseas seo an 20 Samhain 2023, agus is é an 19 Eanáir 2024 an spriocdháta. Táthar ag súil go socrófar sprioc náisiúnta nua na hÉireann maidir le bochtaineacht leanaí in 2024.

Cuirfidh forbairt sprice náisiúnta nua bochtaineachta leanaí isteach sa chur chuige uile-rialtais níos leithne chun aghaidh a thabhairt ar bhochtaineacht leanaí, lena n-áirítear Oifig an Chláir um Bochtaineacht agus Folláine Leanaí a bunaíodh le déanaí i Roinn an Taoisigh.

Creat Monatóireachta an AE a fhorbairt

Tá creat monatóireachta don *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* á fhorbairt ag Foghrúpa Táscairí an Choiste Coimirce Sóisialaí agus ag an gCoimisiún Eorpach. Tá sé mar aidhm ag an gcreat seo rianú a dhéanamh ar an gcaoi a bhfuil an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* á cur chun feidhme ag na Ballstáit trí tháscairí nithiúla staidrimh. Tá an creat monatóireachta bunaithe ar thacar táscairí Eurostat chomh maith le foinsí náisiúnta. Foilsíodh an chéad leagan den chreat monatóireachta i mí na Nollag 2023.

Tacar Táscairí Leanaí agus Daoine Óga

Chun dul chun cinn i dtreo na dTorthaí Náisiúnta seo a thomhas mar atá leagtha amach in *Éire Óg*, d'fhorbair an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíocht agus Óige Tacar Táscairí Leanaí agus Daoine Óga a chabhraíonn le dul chun cinn i saolta leanaí agus daoine óga idir 0-24 bliain d'aois a rianú. Rianaíonn sé an dul chun cinn trasna gach toraidh, ag baint úsáide as táscairí ábhartha a thugann, le chéile, tuairim ar conas atá ag éirí le leanaí agus daoine óga. Sainaithníonn agus

comhcheanglaíonn na táscairí sonraí ó raon foinsí, suirbhé riaracháin agus sonraí daonáirimh ina measc. Foilsíodh leagan nuashonraithe den Tacar Táscairí in éineacht le *hÉire Óg*. Thar shaolré an chreata beartais seo agus na *Ráthaíochta Leanaí*, déanfar an acmhainn seo a fhorbairt tuilleadh, ionas go mbeidh rochtain ag gach duine ar shonraí tráthúla ábhartha maidir le saolta agus torthaí leanaí agus daoine óga.

Ag Fás Aníos in Éirinn (GUI)

Is é *Ag Fás Aníos in Éirinn*[85] an staidéar náisiúnta fadaimseartha ar leanaí agus daoine óga, comhthionscadal idir an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige agus an Phríomh-Oifig Staidrimh (CSO). Ó 2006, chuir an staidéar bonn fianaise ar fáil don rialtas chun cinntí eolasacha beartais a dhéanamh ar raon leathan saincheisteanna bunaithe ar shonraí ó leanaí agus daoine óga atá ina gcónaí in Éirinn.

Le breis agus 15 bliana, lean an staidéar dul chun cinn dhá ghrúpa leanaí: 8,000 leanbh 9 mbliana d'aois (Cohórt '98) agus 10,000 leanbh 9 mí d'aois (Cohórt '08). Tá baill Cohórt '98 25-26 bliain d'aois anois agus tá baill Cohórt '08 timpeall 16 bliana d'aois. In 2023, sheol an staidéar tríú cohórt nua leanaí a bheidh 9 mí d'aois in 2024.

Staid Leanaí an Náisiúin

Soláthraíonn tuarascáil *Staid Leanaí an Náisiúin* (SONC)[86] pictiúr cuimsitheach de shaol leanaí trí phríomhfhaisnéis ar thorthaí sláinte, iompraíochta agus oideachais leanaí a chur i láthair chomh maith lena gcaidreamh lena dtuismitheoirí agus lena gcairde. Cuireann sí sonraí i láthair freisin ar thacaíochtaí agus ar sheirbhísí atá ar fáil do leanaí. Soláthraíonn *SONC* na sonraí is cothroime le dáta ar Thacar Náisiúnta táscairí um Fholláine Leanaí. Rianaíonn an tuarascáil folláine leanaí in Éirinn, rianaíonn sí athruithe le himeacht ama, agus déanann sí tagarmharcáil ar dhul chun cinn in Éirinn i gcomparáid le tíortha eile.

Foilsíodh an tuarascáil *SONC* is déanaí i mí Eanáir 2024. Ó 2020, tá athrú agus nuachóiriú déanta ag Éirinn ar sheachadadh na tuarascála trí aistriú chuig leagan gréasáin, ina bhfuil naisc curtha ar fáil do na táblaí sonraí bunúsacha, i dTairseach Oscailte Sonraí na Príomh-Oifige Staidrimh, PxStat. Tá go leor buntáistí ag baint leis an bhformáid nua seo d'úsáideoirí, lena n-áirítear go mbíonn rochtain ag

[85] "Ag Fás Aníos in Éirinn", Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/organisation-information/699d8f-growing-up-in-ireland/.
[86] *Staid Leanaí an Náisiúin*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2024. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/campaigns/1f703-state-of-the-nations-children/.

úsáideoirí i gcónaí ar an leagan is déanaí de na sonraí agus rochtain a bheith acu ar shonraí roimhe seo agus anailís bhreise ar na sonraí nach bhfuil tuairisc orthu sa tuarascáil. De réir Tionscnamh Sonraí Oscailte an Rialtais tá na sonraí ar fáil i bhformáid oscailte atá inléite ag meaisín.

Creat Monatóireachta Éire Óg

Tá an creat monatóireachta d'*Éire Óg* á fhorbairt faoi láthair. Is clár de chuid an Aontais í an Ionstraim um Thacaíocht Theicniúil (TSI) a chuireann saineolas teicniúil saincheaptha ar fáil do Bhallstáit an Aontais chun athchóirithe a dhearadh agus a chur chun feidhme ar an leibhéal náisiúnta i gcomhréir le tosaíochtaí an Aontais. D'éirigh leis an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige iarratas a dhéanamh ar thacaíocht theicniúil faoin tionscnamh seo in 2022.

Dar teideal, *I dtreo creat rialachais nua do bheartais leanaí agus óige in Éirinn*, tá an tionscadal ailínithe le haidhmeanna *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* agus scrúdaíonn sé bochtaineacht leanaí in Éirinn trí thaighde agus saineolas a sholáthar i dtreo chur i bhfeidhm an Chreata Bheartais seo. Cheap Coimisiún an AE an ECFE don ról agus don fheidhm tacaíochta teicniúla seo. Tá aschuir eatramhacha ón tionscadal bunaithe ar dhearadh agus ar ábhar *Éire Óg* cheana féin, agus foilsíodh an tuarascáil deiridh i mí Aibreáin 2024. Tabharfaidh sé seo eolas d'fhorbairt creata monatóireachta agus meastóireachta d'*Éire Óg* lena n-áirítear an *Ráthaíocht Leanaí*.

Caibidil 5 - Cúrsaí Airgeadais

Ní furasta difreáil a dhéanamh ar chaiteachas na hÉireann ar bhearta *Ráthaíochta Eorpach do Leanaí*. Tá rannpháirtíocht il-ranna ag teastáil i roinnt beart, agus féadann téarmaí tagartha na ranna athrú de réir mar a thagann athruithe ar an rialtas. Tugann an chuid seo forbhreathnú ar chuid de chaiteachas na hÉireann ar shaincheisteanna a bhaineann le leanaí atá i mbaol bochtaineachta nó eisiamh sóisialta, chomh maith le bearta uilíocha. Cé go mbaineann na bearta sin moltaí *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* amach agus go gcomhlánaíonn siad iad, níl siad go léir á gcur chun feidhme go sonrach mar fhreagra air sin, toisc go raibh roinnt gníomhaíochtaí ar siúl cheana féin roimh Mholadh an Choimisiúin. Dá bhrí sin níl an maoiniú a leithdháiltear le haghaidh cur chun feidhme go sonrach chun an *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* a chur chun feidhme.

Tugann an chuid seo a leanas sracfhéachaint ardleibhéil ar chuid de chaiteachas na hÉireann, agus é briste amach sna réimsí éagsúla atá clúdaithe ag an *Ráthaíocht*, chomh maith le caiteachas eile lasmuigh de na réimsí seo a mbíonn tionchar acu ar bhochtaineacht leanaí.

Oideachas agus Cúram Luath-Óige

- Tá méadú suntasach go dtí €287 milliún tagtha ar bhunmhaoiniú don earnáil Oideachais agus Chúraim Luath-Óige;
- Tháinig méadú thart ar 40% ar mhaoiniú don Mhúnla Rochtana agus Cuimsithe (AIM);
- Leithdháileadh €4.5 milliún do thabhairt isteach Tús Cothrom, a fhéachann le rannpháirtíocht chothrom a chur chun cinn do gach leanbh i suíomhanna luathfhoghlama agus cúraim d'aois scoile, le fócas ar leith ar leanaí atá faoi chineálacha éagsúla míbhuntáiste;
- Tá an ráta urraíochta faoin NCS do leanaí atá aon bhliain d'aois agus níos sine méadaithe go €5.30, ó íosmhéid €4.31-€5.00, ag brath ar aois an linbh;
- Tá maoiniú méadaithe €50 milliún tugtha do Tusla in 2024 le haghaidh socrúcháin cúraim chónaithe do leanaí (ardú 8%) – tacóidh sé seo le héileamh méadaithe, chomh maith le hoscailt 16 aonad cúraim chónaithe nua a mhaoiniú in 2024;
- Tá €1.1 billiún leithdháilte ar an Luathfhoghlaim agus ar Chúram in 2024, chun rochtain a sholáthar ar chúram leanaí faoi bhun cúig bliana d'aois, atá sábháilte, ar ardchaighdeán, agus atá oiriúnach don fhorbairt agus d'aois scoile; agus
- Tá Deontas Forbartha Feighlíochta Leanaí de €250,000 in 2023 i bhfeidhm chun cabhrú le feighlithe leanaí a chuireann seirbhís feighlíochta leanaí ar fáil ina dteach féin.

Infheistíocht bhliantúil i gcúram leanaí

Bliain	Iomlán Infheistíochta	Méadú na hInfheistíochta	Scéal infheistíochta
2018	€485 milliún	€20 milliún	Tugadh isteach an dara bliain iomlán de réamhscolaíocht saor ó ECCE. Cuireann sé seo le forbairt 2018 a leathnaigh an scéim ó 38 seachtain, go dtí 61 seachtain ar an meán do leanaí, ag brath ar a ndáta breithe agus aois ag tosú ar scoil. Seoladh an *Chéad 5* i mí na Samhna 2018.
2019	€574 milliún	€89.6 milliún	I mBuiséad 2019, leithdháileadh €89.6 milliún breise ar an Luathfhoghlaim agus Cúram agus cúram leanaí d'aois scoile – arb ionann é sin agus níos mó ná 18% den sprioc infheistíochta poiblí.
2020	€638 milliún	€63.5 milliún	Rinneadh tuilleadh dul chun cinn i mBuiséad 2020 le leithdháileadh breise de €63.5 milliún don earnáil - 31% carnach den sprioc infheistíochta poiblí. Ba é leithdháileadh 2020 do LFC agus CLAS ná €638 milliún.

2021	€638 milliún	N/B	Leibhéil mhaoinithe 2020 do chúram leanaí a choinneáil: • Freastal ar chostais bliana iomlána uaireanta breise de chúram leanaí fóirdheonaithe ar ioncam, a tugadh isteach i Meán Fómhair na bliana seo. • Úsáid a bhaint as coigilteas ar ECCE chun feabhas a chur ar sheachadadh seirbhíse clár lena n-áirítear an Múnla Rochtana agus Cuimsithe (AIM) do leanaí faoi mhíchumas. • Leanúint ar aghaidh ag tacú le gach soláthróir cúram leanaí trí rochtain ar an Scéim Fóirdheontais Pá Fostaithe go dtí deireadh mhí an Mhárta 2021 ar a laghad ar chostas measta €60m.
2022	€716 milliún	€78 milliún	Le linn na paindéime COVID-19 2020-2022, leithdháileadh thart ar €1 billiún i dtacaíochtaí Stáit ar an earnáil LFC agus CLAS. Ar leithligh, fuair Buiséad 2022 €78 milliún breise le haghaidh ELC agus SAC (lena n-áirítear maoiniú aonuaire do ELC agus SAC de €37 milliún chun an bhearna idir deireadh tacaíochtaí COVID-19 agus tabhairt isteach scéime maoinithe nua a líonadh - Croímhaoiniú).
2023	€1.025 billiún	€346 milliún	D'éirigh le Buiséad 2023 €1.025 billiún a fháil don earnáil LFC agus CLAS – ag baint amach sprioc infheistíochta cúig bliana na *Chéad 5* roimh an am.
2024	€1.1 billiún	€83 milliún	Pacáiste infheistíochta ar fiú €1.1 billiún é don luathfhoghlaim agus cúram leanaí do 2024, ag cur leis an infheistíocht shuntasach i mBuiséad 2023 agus méadú 70% ar infheistíocht iomlán an Stáit á sheachadadh san earnáil ó 2020 i leith.

Oideachas agus gníomhaíochtaí scoilbhunaithe

- Déanfar táillí iontrála scrúduithe stáit a tharscaoileadh arís in 2024, ar chostas bliantúil measta €11 milliún. Rinne os cionn 135,000 mac léinn scrúduithe stáit in 2023;
- Leithdháileadh €180 milliún ar Chlár DEIS do 2024, ag tacú le thart ar 260,000 mac léinn;
- Tá €200 milliún leithdháilte chun gléasanna a sholáthar d'ardáin foghlama, bogearraí agus forbairt bonneagair na teicneolaíochta digití do gach bunscoil agus iar-bhunscoil aitheanta, faoin *Straitéis Dhigiteach do Scoileanna*;
- Leanfaidh scoileanna DEIS ar aghaidh ag fáil 10% sa bhreis i maoiniú deontais TFC mar aitheantas ar an ról is féidir le rochtain ar theicneolaíocht dhigiteach a imirt chun dul i ngleic le míbhuntáiste oideachasúil;
- Cuirtear méadú den chineál céanna ar fáil do dhaltaí i scoileanna speisialta nó do dhaltaí i mbunoideachas príomhshrutha a dteastaíonn acmhainní breise sonracha uathu;

- Tá €5.7 milliún curtha ar fáil do scoileanna faoin *Scéim um Theicneolaíocht Chúnta* in 2022 agus 2023 i dtreo chostas ríomhairí agus saintrealamh chun críocha oideachais, do leanaí faoi mhíchumas casta a bhfuil an trealamh speisialta seo de dhíth orthu;
- Tá maoiniú de €50 milliún in 2023 agus €68 milliún in 2024 leithdháilte chun leabhair agus acmhainní a sholáthar do mhic léinn, atá dírithe ar chostais oideachais a dhíchur, agus a rachaidh chun sochair 561,000 leanbh;
- Tá €196.8 milliún leithdháilte ar an gClár Youthreach ó 2021-2027, a chuireann dhá bhliain d'oideachas comhtháite, oiliúint agus taithí oibre ar fáil do luathfhágálaithe scoile dífhostaithe idir 15-20 bliain d'aois nach bhfuil aon cháilíochtaí nó gairmoiliúint acu;
- Leithdháileadh €18 milliún in 2024 ar Sheirbhís Tacaíochta Oideachais Tusla (TESS), a chuireann tinreamh, rannpháirtíocht agus coinneáil scoile chun cinn; agus
- Leithdháileadh €35 milliún in 2024 ar an gClár Críochnaithe Scoile (SCP), a bhfuil sé mar aidhm aige duine óg a choinneáil go dtí go gcríochnóidh sé/sí an ardteistiméireacht, cáilíocht choibhéiseach nó leibhéal oiriúnach gnóthachtála oideachais.

Béile sláintiúil gach lá scoile

- Leithdháileadh maoiniú de €376.3 milliún in 2022-2024 chun béilí rialta, saor in aisce, cothaitheacha a sholáthar do 443,000 mac léinn, chun cabhrú leo leas a bhaint as a gcuid oideachais. Áirítear leis sin méadú €42.5 milliún ar an mbuiséad náisiúnta do 2024 chun leathnú an Chláir a éascú.

Cúram Sláinte

- Seachadann an Clár um Phobail Shláintiúla Sláintecare idirghabhálacha spriocdhírithe sna réimsí seo a leanas: ithe sláintiúil, scor tobac, tuismitheoireacht agus meabhairshláinte, ar chostas bliantúil de €13 milliún;
- Tá sé mar aidhm ag deireadh a chur le táillí othar cónaitheach i ngach ospidéal poiblí i mí Aibreáin 2023 an t-ualach airgeadais do leanaí a fhaigheann rochtain ar chúram ospidéil a mhaolú;
- I mí Lúnasa 2023, leathnaíodh incháilitheacht don chárta cuairte DG ar bhonn aoise chuig leanaí sé agus seacht mbliana d'aois, rud a chiallaíonn go bhfuil gach leanbh faoi ocht mbliana d'aois incháilithe anois;
- Leathnaíodh incháilitheacht do chárta cuairte DG go hiomlán dóibh siúd go léir a thuilleann suas go dtí an meánioncam teaghlaigh ó mhí na Samhna 2023, rud a chiallaíonn go bhfuil thart ar 71,000 leanbh breise incháilithe anois; agus

- Clár Tacaíochta do Thuismitheoirí Óga - tá €7.2 milliún leithdháilte do 2023-2027 chun folláine déagóirí atá ag iompar clainne agus déagóirí agus a gcuid leanaí a chur chun cinn agus a fheabhsú. Cómhaoiníodh é seo mar chuid de Chlár ESF+ na hÉireann do 2021-27: Fostaíocht, Cuimsiú, Scileanna agus Oiliúint (EIST).

Cothú sláintiúil

- Tugadh €0.3 milliún breise don Chlár um Phobail Shláintiúla i mBuiséad 2024, chun ceathrar Oifigeach Pobail Bia agus Cothaithe (CFNO) breise a earcú;
- Chun a chinntiú go gcomhlíonann na béilí a chuirtear ar fáil faoi *Chlár na mBéilí Scoile Caighdeáin Chothaithe Éire Shláintiúil,* ní mór do scoileanna biachlár samplach a chur isteach agus iad ag déanamh iarratais ar mhaoiniú, agus taifid mhionsonraithe a sholáthar ag deireadh gach scoilbhliana. Cinntíonn sé seo go mbíonn béilí scoile cothaitheach agus oiriúnach don fheidhm; agus
- Is tionscadal scoile eile é Food Dudes a spreagann leanaí le níos mó torthaí agus glasraí a ithe. Seachadadh breis agus 3.1 milliún sciar de thorthaí agus de ghlasraí mar chuid den tionscadal sa scoilbhliain 2022-2023.

Tithíocht leordhóthanach

- Leithdháileadh €1.5 milliún ar CSLDÓ (Coistí Seirbhísí Leanaí agus Daoine Óga, a thugann le chéile gach eagraíocht agus gníomhaireacht mhór a oibríonn go háitiúil ar son leanaí agus daoine óga chun comhordú agus comhoibriú éifeachtach idirghníomhaireachta a chinntiú), ar méadú é €200,000, seirbhísí do leanaí agus do theaghlaigh i gcóiríocht um Chosaint Idirnáisiúnta a fhorbairt, a fheabhsú agus a leathnú;
- €11 milliún breise chun cabhrú le daoine a thagann isteach (lena n-áirítear leanaí) ón Úcráin agus Iarratasóirí ar Chosaint Idirnáisiúnta; agus
- Tá maoiniú de €242 milliún leithdháilte in 2024 chun seirbhísí um chosc ar an easpa dídine, cóiríocht éigeandála agus tacaíochtaí eile a sholáthar do theaghlaigh atá gan dídean.

Bochtaineacht leanaí

- Leithdháileadh €60.9 milliún in 2024 chun an ráta íocaíochta do leanaí cáilitheacha i bhformhór na n-íocaíochtaí leasa shóisialaigh a mhéadú;
- Leithdháileadh €37 milliún in 2024 le haghaidh cnapshuime costais mhaireachtála aonuaire do gach leanbh cáilitheach in íocaíochtaí leasa shóisialaigh;

- Leithdháileadh €4.7 milliún in 2024 chun Íocaíocht Idirnáisiúnta um Chosaint Leanaí a fhorbairt;
- Tá méadú €1.5m ar mhaoiniú leithdháilte in 2024 chun seirbhísí do leanaí agus do theaghlaigh i gcóiríocht cosanta idirnáisiúnta a fheabhsú agus a leathnú;
- Tá €4.2 milliún leithdháilte do 2023-2027 chun conair chaighdeánaithe a sholáthar do thacaíocht teaghlaigh laistigh de Tusla, chun tacú le tuismitheoirí agus le leanaí sa chóras Cosanta Idirnáisiúnta (faoi ESF+);
- Do theaghlaigh i bhfostaíocht, ó Eanáir 2024 ar aghaidh ardófar tairseach na hÍocaíochta do Theaghlaigh i bhFostaíocht (WFP) faoi €54 in aghaidh na seachtaine, beag beann ar mhéid an teaghlaigh;
- Cnapshuim costas maireachtála de €300 a íocfar le gach teaghlach a fhaigheann Liúntas Breosla in 2024, ar chostas €123 milliún;
- Cabhróidh méadú €12 ar na rátaí íocaíochta seachtainiúla do Scéimeanna Leasa Shóisialaigh d'Aois Oibre in 2024 le bochtaineacht leanaí a laghdú nuair a bhíonn leanaí ina gcónaí sna teaghlaigh seo;
- Leithdháileadh €100,000 an ceann ar phleananna gníomhaíochta bochtaineachta leanaí ag leibhéal an cheantair áitiúil, chun pleananna áitiúla a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm, chun an fhoghlaim a uasmhéadú, agus chun féidearthacht na ngníomhartha a mheas;
- An maoiniú don Chlár um Cheartas i leith an Aosa Óig (lena n-áirítear Tionscadail Cheartais don Aos Óg; fianaise taighde ar bheartas, cláir agus cleachtas; an Baile Glas; agus an Scéim Maoirseachta ar Bhannaí) méadaithe 17.4% i mBuiséad 2024;
- Tháinig méadú €4.6 milliún ar mhaoiniú do SICAP, an Clár um Chuimsiú Sóisialta agus Gníomhachtú Pobail, in 2024;
- Tá maoiniú de €7 milliún curtha ar fáil in 2024 do SSNO (Scéim chun Tacú le hEagraíochtaí Náisiúnta), a chuireann bunmhaoiniú ar fáil d'eagraíochtaí náisiúnta a sholáthraíonn cláir agus seirbhísí, lena n-áirítear roinnt acu a dhíríonn go sonrach ar bhochtaineacht leanaí a laghdú agus folláine a chur chun cinn, agus a oibríonn go minic i raon réimsí seirbhíse; agus
- Mhéadaigh neamhaird ioncaim don Liúntas Cúramóra i mBuiséad 2024 (ó €350 do dhuine singil agus €750 do lánúin go €450 agus €900 faoi seach i mí an Mheithimh 2024), rud a mhéadóidh an t-ioncam indiúscartha atá ar fáil do theaghlaigh níos boichte, a bhfuil leanaí ag cuid acu, toisc go bhféadfadh costais bhreise a bhaineann le míchumas a bheith orthu siúd a bhfuil freagrachtaí cúraim orthu.

Tionchar na hinfheistíochta in aistrithe sóisialta agus i gcúram leanaí ar bhochtaineacht leanaí

Léirigh go leor staidéar na tionchair dhíreacha agus indíreacha atá ag infheistíocht i gcúram leanaí agus aistrithe sóisialta ar bhochtaineacht leanaí. Mar shampla, trí rochtain a chumasú ar Chúram agus Oideachas na Luath-Óige trí infheistíocht mhéadaithe féadtar rátaí rannpháirtíochta sa mhargadh saothair a fheabhsú i measc tuismitheoirí, rud a d'fhéadfadh tionchar suntasach a bheith aige ar rátaí bochtaineachta a laghdú i measc leanaí agus a dteaghlaigh. Léiríonn sonraí ó SILC 2023 dá ndéanfaí gach aistriú sóisialta a eisiamh, go mbeadh an ráta iomlán i mbaol bochtaineachta ag 34.1%, i gcomparáid leis an ráta iarbhír de 10.6% don bhliain sin.

Fuarthas amach i dtuarascáil na hInstitiúide um Thaighde Eacnamaíochta agus Sóisialta *Headline Poverty Target Reduction in Ireland and the Role of Work and Social Welfare*[87] go bhfuil an tionchar is mó ar bhochtaineacht in Éirinn ag aistrithe sóisialta a dhíríonn ar leanaí (lena n-áirítear méaduithe do Leanbh Cáilithe, agus athruithe ar Íocaíochtaí do Theaghlaigh i bhFostaíocht). Tá sé seo fíor don daonra iomlán ach go háirithe i gcás leanaí agus daoine a bhfuil cónaí orthu i gcóiríocht ar cíos, na grúpaí is mó atá i mbaol bochtaineachta. Fuarthas amach go raibh leasú ar an Íocaíocht do Theaghlach Oibre tríd an teorainn tuillimh a mhéadú an-éifeachtach chun bochtaineacht ioncaim a laghdú. De réir na tuarascála, d'fhéadfadh tionchar mór a bheith ag beartais níos leithne chun costais mhaireachtála a laghdú ar theaghlaigh le leibhéil ísle acmhainní, lena n-áirítear gníomhaíochtaí ar thithíocht inacmhainne, cúram leanaí inacmhainne, agus rochtain ar chúram sláinte.

Is féidir le rannpháirtíocht sa mhargadh saothair a bheith ina tháscaire láidir ar stádas eacnamaíoch, agus ar dhóchúlacht na díothachta. Measann Tuarascáil na hInstitiúide um Thaighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, *An Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí a leathnú chuig Feighlithe Leanaí: Costas agus Éifeacht Dáilte*[88], dá mbeadh laghdú 10% ar chostais chúram leanaí, thiocfadh méadú 1.2% ar a rannpháirtíocht sa mhargadh saothair do mháithreacha leanaí óga in Éirinn, agus go n-ardóidís a gcuid uaireanta oibre 0.9%. Fuarthas amach gur mhéadaigh síntí ar an Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí le déanaí an ráta rannpháirtíochta agus an ráta fostaíochta lánaimseartha do mháithreacha leanaí óga. Meastar sa tuarascáil go bhféadfaí an ráta iomlán i mbaol bochtaineachta a laghdú ó 13.6% in 2022 go

[87] *Headline Poverty Target Reduction in Ireland and the Role of Work and Social Welfare*, An Instiitiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, 2022. Ar fáil ag: https://www.esri.ie/publications/headline-poverty-target-reduction-in-ireland-and-the-role-of-work-and-social-welfare.

[88] *An Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí a leathnú chuig feighlithe leanaí: Costas agus éifeacht dáileacháin*, An Institiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, 2023. Ar fáil ag: https://www.esri.ie/system/files/publications/BP202403_0.pdf.

11.5% dá ndéanfaí duine fásta amháin a dhreasú chun dul isteach sa mhargadh saothair. D'fhéadfadh tionchar suntasach a bheith ag rannpháirtíocht mhéadaithe na mban sa mhargadh saothair freisin, ag laghdú an ráta i mbaol bochtaineachta go 10.7%.

I staidéar ar sheacht dtír Eorpacha, fuair Leventi et al. (2019)[89] amach, i bhformhór na dtíortha, gurb iad na bearta a laghdaíonn bochtaineacht ar an mbealach is éifeachtúla ó thaobh costais de ná sochair leanaí agus cúnamh sóisialta a mhéadú. Cé go bhfeicfeadh méadú ar shochar leanaí tionchar an-teoranta ar laghdú iomlán na bochtaineachta mar gheall ar a nádúr uilíoch, tá tionchar suntasach ag méadú ar íocaíochtaí Leanaí Cáilithe ar bhochtaineacht leanaí.

Fuarthas amach sa tuarascáil go bhféadfadh laghdú níos suntasaí ar bhochtaineacht chomhsheasmhach a bheith mar thoradh ar thionchar beag ar rátaí bochtaineachta ar an iomlán.

Ar deireadh, leag *Technical Paper on the Measure of Basic Deprivation and Consistent Poverty in Ireland*[90] de chuid na hInstitiúide um Thaighde Eacnamaíochta agus Sóisialta in Éirinn béim ar an ról atá ag tairbhí neamhairgid amhail cártaí leighis agus tacaíocht cúram leanaí chun dul i ngleic le díothacht ábhartha. Ba cheart go mbeadh tionchar suntasach dearfach ag infheistíocht leanúnach na hÉireann i dtacaíocht chúram leanaí agus aistrithe sóisialta spriocdhírithe ar shaol na leanaí agus na dteaghlach atá thíos le bochtaineacht nó díothacht.

Tionchar bearta costais mhaireachtála ar bhochtaineacht leanaí in 2023

Tuairiscíonn an Phríomh-Oifig Staidrimh gur laghdaigh bearta sealadacha costais maireachtála a d'fhógair an rialtas an ráta i mbaol bochtaineachta do leanaí (0-17) ó 16.0% go 14.3% in 2023. Ar an gcaoi chéanna, tháinig laghdú ó 5.4% go 4.8% ar an ráta comhsheasmhach bochtaineachta do leanaí mar thoradh ar na bearta. Tháinig laghdú ó 24.7% go 19.2% ar an ráta atá i mbaol bochtaineachta do dhaoine a bhfuil cónaí orthu i dteaghlaigh le leanbh amháin ar a laghad faoi 18 mbliana d'aois, atá i measc na gcomhdhúile teaghlaigh is leochailí. Tháinig laghdú ar ráta comhsheasmhach bochtaineachta an ghrúpa chéanna ó 9.3% go 7.1% mar thoradh ar bhearta costais mhaireachtála a thabhairt isteach.

---

[89] *Improving poverty reduction in Europe: What works best where?*, Leventi, C., Sutherland, H. agus Tasseva, I. V., 2019. Ar fáil ag: https://doi.org/10.1177/0958928718792130.
[90] *Technical Paper on the Measure of Basic Deprivation and Consistent Poverty in Ireland*, An Roinn Coimirce Sóisialaí, 2021. Ar fáil ag: https://assets.gov.ie/202902/95a51237-bead-451c-9d4a-b42ef1a34009.pdf.

Áiríodh leis na bearta seo íocaíocht cnapshuime €400 a íocadh le teaghlaigh a bhí ag fáil íocaíocht Liúntais Bhreosla, agus íocaíocht Sochair Linbh dúbailte go déanach in 2022[91].

Ina tuarascáil *Bochtaineacht Leanaí i Lár an tSaibhris*[92], luann CÉINAL go dtreisíonn Éire bearta a bhaineann le leanaí chun dul i ngleic leis an mbochtaineacht, agus tá Éire ar an 12ú háit san AE agus san ECFE as a ráta bochtaineachta leanaí a ísliú ó 2012 i leith.

Buiséad 2024

I mBuiséad 2024, b'ionann an pacáiste croíchaiteachais agus €6.4 billiún, agus leithdháileadh €2.7 billiún breise ar na bearta um chostais mhaireachtála shealadacha, ag cur le téama láidir an chostais mhaireachtála i mBuiséad 2023. Ina Réamh-Athbhreithniú ar Bhuiséad 2024, ríomh Oifig an Bhuiséid Pharlaimintigh gurb iad na teaghlaigh sa deicíl ioncaim is ísle a bhainfeadh an tairbhe is mó as, le harduithe ioncaim 7.0%, agus tiocfaidh méaduithe 1.2% ar theaghlaigh sa deicíl ioncaim is airde[93]. De réir na hInstitiúide um Thaighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, déanfaidh bearta cánach agus leasa a tugadh isteach faoi Bhuiséad 2024 an chuid is mó de na teaghlaigh a chosaint ó ardú praghsanna, agus laghdóidh siad an ráta atá i mbaol bochtaineachta i measc formhór na ngrúpaí, lena n-áirítear leanaí, in 2024. Tugann sé dá aire, áfach, go mbaintear é sin amach go príomha trí bhearta sealadacha agus iarrann sé ar an rialtas bearta buana a thabhairt isteach chun feabhsuithe suntasacha fadtéarmacha a bhaint amach ar chaighdeáin mhaireachtála na dteaghlach ar ioncam íseal[94].

Ról boilscithe

I dtéarmaí ainmniúla, bhí méaduithe suntasacha ar an nglanioncam do gach ceann de na cineálacha teaghlaigh idir 2021 agus 2024 arna measúnú ag Oifig Buiséid na Parlaiminte. Tá sé seo fíor go háirithe i gcás saothraithe Íosphá Náisiúnta mar gheall ar arduithe suntasacha ar a bpá in aghaidh na huaire ó €10.50 go €11.30 faoi Bhuiséad 2023, agus ag ardú arís go €12.70 faoi Bhuiséad 2024. Tugann an Réamh-Athbhreithniú ar Bhuiséad 2024 faoi deara, i bhfianaise na tréimhse ard-bhoilscithe ó 2021, go

---

[91] "Suirbhé ar Ioncam agus Dálaí Maireachtála (SILC) 2023: Tionchar Bearta Costais Mhaireachtála ar Bhochtaineacht", an Phríomh-Oifig Staidrimh, 2024. Ar fáil ag: https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-silc/surveyonincomeandlivingconditionssilc2023/impactofcostoflivingmeasuresonpoverty/.
[92] *Bochtaineacht Leanaí i Lár an tSaibhris*, CÉINAL, 2023. Ar fáil ag: UNICEF-Innocenti-Report-Card-18-Child-Poverty-Amidst-Wealth-2023.pdf
[93] *Réamh-Athbhreithniú ar Bhuiséad 2024*, Oifig Buiséid na Parlaiminte, 2023. Ar fáil ag: https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/parliamentaryBudgetOffice/2023/2023-10-10_preliminary-review-of-budget-2024_en.pdf.
[94] "Budget 2024 tax and welfare measures likely to increase real income next year", An Institiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, 2023. Ar fáil ag: https://www.esri.ie/news/budget-2024-tax-and-welfare-measures-likely-to-increase-real-income-next-year.

bhfuil ardú i bhfad níos lú ar an bpá glan i ndáiríre. Mar shampla, feicfidh cúramóir leanaí singil a thuilleann an tÍosphá Náisiúnta méadú ainmniúil de 22.7% ar thuilleamh idir 2021 agus 2024, ach fíor-athrú 4.1%, a luaithe a chuirtear boilsciú san áireamh. Mar an gcéanna, d'ardaigh an íocaíocht mhéadaithe do leanbh cáilithe (faoi 12) 9.5% idir 2023 agus 2024, agus 21.1% idir 2021 agus 2024, ach ba é an t-athrú iarbhír sna tréimhsí seo ná 6.1% agus 2.7% faoi seach.

Buiséadú leanaí

Aithníonn *Éire Óg* buiséadú leanaí mar phríomhghníomh i dtimpeallacht chumasúcháin an chreata beartais. Ina chéad bhliain, d'fhorbair agus chuir Oifig an Chláir um Bochtaineacht agus Folláine Leanaí cur chuige tras-rialtais i bhfeidhm chun fócas a chur ar bhochtaineacht leanaí i mBuiséad 2024. Ba é buaic an phróisis seo ná foilsiú na tuarascála, *Ag Briseadh an Timthrialla: Bearta Nua i mBuiséad 2024 chun Bochtaineacht Leanaí a Laghdú agus Folláine a chur chun cinn*[95]. Léiríodh sa tuarascáil caiteachas buiséid nua agus méadaithe thar 12 roinn rialtais, agus tugadh le fios conas atá fócas an bhuiséid nua ag luasghéarú agus ag doimhniú uaillmhian chomhchoiteann do leanaí.

In 2022, d'fhoilsigh an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige treoirstaidéar[96] a leagann amach modheolaíocht thrédhearcach atá éasca le tuiscint chun caiteachas stáit a théann chun sochair leanaí a ríomh. Scrúdóidh tuilleadh forbartha ar úsáid buiséadaithe leanaí an leithdháileadh agus an measúnú ar thorthaí trasna na gcúig Thoradh Náisiúnta. Leathnófar anailís ar bhuiséadú leanaí in 2025 chun ranna rialtais a bhfuil an leibhéal caiteachais is airde acu a théann chun sochair leanaí (na Ranna Oideachais; Sláinte; Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta; Dlí agus Cirt; Forbartha Tuaithe agus Pobail; agus Coimirce Sóisialaí).

Tá gealltanais san áireamh in *Éire Óg* freisin chun scrúdú a dhéanamh ar an gcaoi a leithdháiltear caiteachas leanaí, agus má tá comhardú an chaiteachais cosúil le tíortha forbartha eile, chomh maith le measúnú a dhéanamh ar thorthaí do leanaí maidir le cé chomh héifeachtach agus atá an caiteachas seo chun folláine leanaí a fheabhsú. Tá sé mar aidhm ag Éirinn meastachán ar chaiteachas an Rialtais ar leanaí a fhoilsiú faoi dheireadh na bliana 2024.

---

[95] *Ag Briseadh an Timthrialla: Bearta Nua i mBuiséad 2024 chun Bochtaineacht Leanaí a Laghdú agus Fholláine a chur chun cinn*, Roinn an Taoisigh, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/d399e-budget-2024/.

[96] *Caiteachas Rialtas na hÉireann ar Leanaí in 2019: Staidéar Píolótach ar an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2022. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/22313-spending-review-the-irish-governments-expenditure-on-children-in-2019/.

Tacaíocht ioncaim

Aithnítear go forleathan go bhfuil gá le soláthar seirbhíse imleor thar roinnt réimsí beartais, mar aon le leibhéil chuí tacaíochta ioncaim, chun aghaidh a thabhairt go hiomlán ar na saincheisteanna a bhaineann le bochtaineacht agus cuimsiú sóisialta[97]. Féachann Roinn Coimirce Sóisialaí na hÉireann le bochtaineacht leanaí a mhaolú agus a chosc trí raon tacaíochtaí ioncaim a sholáthar do theaghlaigh le leanaí, chomh maith le tionscnaimh ghníomhachtaithe sa mhargadh saothair. Tá foráil déanta sna buiséid le déanaí le haghaidh feabhsuithe ar go leor de na bearta sin, atá dírithe ar theaghlaigh agus ar leanaí ar ioncam íseal.

Áirítear ar na tacaíochtaí seo (a bhfuil sonraí fúthu ar thairseach an rialtais www.gov.ie):

- Sochar Linbh (íocaíocht uilíoch i leith leanaí);
- Méadú do Leanbh Cáilithe (go dtí íocaíochtaí leasa shóisialaigh tosaigh);
- Liúntas Éadaí agus Coisbhirt chun Filleadh ar Scoil;
- Íocaíocht Teaghlaigh Aontuismitheora agus Íocaíocht Idirthréimhseach do Lucht Cuardaigh Fostaíochta (tacaíochtaí spriocdhírithe do thuismitheoirí aonair);
- Íocaíocht do Theaghlaigh i bhFostaíocht (íocaíocht d'fhostaithe a bhfuil leanaí acu ar ioncam íseal);
- Díbhinn Teaghlaigh um Fhilleadh ar Obair (íocaíocht chun cabhrú le daoine a bhfuil leanaí acu aistriú ó leas go fostaíocht);
- Sochar Máithreachais, Sochar Atharthachta, Sochar Tuismitheora, Sochar Uchtaíoch agus Sochar Sláinte agus Sábháilteachta; agus
- Liúntas Cúraim Bhaile (íocaíocht mhíosúil do leanbh faoi mhíchumas trom a dteastaíonn cúram agus aire leanúnach uaidh, go mór sa bhreis ar an gcúram agus ar an aire a theastaíonn ó leanbh den aois chéanna).

Ina theannta sin, tá íocaíochtaí eile, cé nach bhfuil siad dírithe go sonrach ar theaghlaigh le leanaí, a d'fhéadfadh a bheith ar fáil do na teaghlaigh sin ag brath ar a gcúinsí, amhail Sochar Cúramóra, Liúntas Cúramóra agus an Deontas Tacaíochta Cúramóra. Tá Liúntas Míchumais iníoctha le faighteoirí incháilithe atá 16 bliana d'aois nó níos sine freisin.

[97] *Páipéar Teicniúil ar na Táscairí Bochtaineachta do Chuimsiú Sóisialta in Éirinn*, An Institiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta, 2023. Ar fáil ag: https://www.esri.ie/publications/technical-paper-on-the-poverty-indicators-for-social-inclusion-in-ireland.

Íocaíocht Idirnáisiúnta um Chosaint Leanaí

Tá tabhairt isteach na hÍocaíochta Idirnáisiúnta um Chosaint Leanaí (IPCP) ina phríomhghealltanas sa Pháipéar Bán chun Deireadh a chur le Soláthar Díreach agus le Seirbhís Tacaíochta Idirnáisiúnta um Chosaint a Bhunú[98]. Rannchuideoidh an IPCP leis an gcostas a bhaineann le leanbh a thógáil, cosnóidh sé in aghaidh bochtaineachta leanaí, agus cumasóidh sé rannpháirtíocht i sochaí na hÉireann. Is gealltanas tábhachtach é an IPCP chun cabhrú le dul i ngleic leis na rátaí arda bochtaineachta a bhíonn ag an ngrúpa leanaí seo ag teacht leis an bhfócas ar leith ar bhochtaineacht leanaí i mBuiséad 2024.

Beidh an IPCP iníoctha le duine fásta atá ag fanacht ar chinneadh ar iarratas IP agus atá ina chónaí i gcóiríocht IPAS maidir le gach leanbh cleithiúnach, suas go dtí 18 mbliana d'aois, atá faoina gcúram. Fuarthas leithdháileadh de €4.7m chun soláthar a dhéanamh don IPCP in 2024. Tá ceadú don bheart nua faighte ón Roinn Caiteachais Phoiblí, Seachadadh agus Athchóirithe an Phlean Forbartha Náisiúnta ar aon dul leis na rialacha agus na nósanna imeachta a rialaíonn caiteachas poiblí.

Tá sé aontaithe ag an Roinn Coimirce Sóisialaí an íocaíocht a riar thar ceann na Roinne Leanaí, Comhionannais, Lánpháirtíochta agus Óige. Tá obair ar siúl idir an dá roinn chun an íocaíocht a oibríochtú agus tá sprioc íocaíochtaí á ndéanamh le linn ráithe a dó de 2024.

Caibidil 6 - Ceachtanna foghlamtha agus forbairt bhreise

Tógfaidh na blianta beaga atá romhainn de chur i bhfeidhm na hÉireann ar *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* ar an obair atá ar siúl cheana féin, agus díreofar ar thorthaí níos fearr a sholáthar do leanaí atá i mbaol bochtaineachta. Is éard a bheidh i gceist leis seo ná foghlaim leanúnach ó thaithí an ama a chuaigh thart, chomh maith le tarraingt ar thaighde agus sonraí leanúnacha, agus dul i gcomhairle le páirtithe leasmhara lena n-áirítear leanaí agus daoine óga.

Taighde agus sonraí

Tá forbairt á déanamh le fiche bliain anuas ar úsáid taighde mar bhonn eolais do cheapadh beartais do leanaí agus do dhaoine óga. Faoi Sprioc Náisiúnta go mbeidh 'tuiscint níos fearr ar shaol leanaí', chuir an chéad *Straitéis Náisiúnta Leanaí*[99] ó 2000 go 2010 béim ar fhorbairt taighde agus faisnéise

[98] *Páipéar Bán chun Deireadh a chur le Soláthar Díreach agus chun Seirbhís Tacaíochta Cosanta Idirnáisiúnta Nua a Bhunú*, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/en/publication/5f68b-white-paper-on-ending-direct-provision/.
[99] *Ár Leanaí – A Saolta: An Straitéis Náisiúnta Leanaí 2000-2010*, Oifig Náisiúnta Leanaí, 2010. Ar fáil ag: https://hubnanog.ie/our-children-their-lives-national-childrens-strategy-2000-2010/.

chun tacú le lucht déanta beartas, bainisteoirí oibriúcháin, gairmithe agus daoine eile a sholáthraíonn seirbhísí do leanaí cinntí eolasacha a dhéanamh. Faoin straitéis seo, bunaíodh *Ag Fás Aníos in Éirinn*, aithníodh táscairí folláine leanaí, agus foilsíodh an chéad *Tuarascáil ar Staid Leanaí an Náisiúin*. Ó shin i leith, tá tuilleadh dul chun cinn déanta ar thaighde agus ar shonraí faoi leanaí, agus tá sé de buntáiste ag an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige anois go bhfuil aonad taighde agus meastóireachta agus aonad sonraí agus anailíse ar fáil. Tá tionscnaimh nua á mbunú amhail an Tionscadal Eispéiris Chúraim, i gcomhpháirtíocht leis an bPríomh-Oifig Staidrimh, chun léargais a bhfuil géarghá leo a sholáthar ar shaol na leanaí atá faoi chúram eile.

I gcomhthéacs an tírdhreacha dea-fhorbartha taighde agus sonraí seo, tá gá le scrúdú a dhéanamh ar na bearnaí agus conas a chinntímid go bhfuil sonraí níos fearr againn ar chohóirt leanaí leochaileacha nó faoi mhíbhuntáiste. Tá gá freisin le tuiscint níos fearr a fháil ar a dtrasnaíonn éagothroime, nuair is dóichí i gcásanna áirithe go mbeidh torthaí diúltacha eile ag baint le cineál amháin míbhuntáiste. Mar shampla, is féidir le fadhbanna meabhairshláinte cur le daoine óga áirithe a bheith gan dídean, agus is féidir le heaspa dídine fadhbanna meabhairshláinte a dhéanamh níos measa.

Chun aghaidh a thabhairt ar na bearnaí seo agus chun cur le hacmhainní sonraí agus taighde na hÉireann, leagann *Éire Óg* amach gníomh chun Clár Taighde Tras-Rialtais do Leanaí agus do Dhaoine Óga a fhorbairt, ag tosú le tírdhreach taighde agus anailís ar bhearnaí. Úsáidfear an anailís chun eolas a thabhairt do leithead agus raon feidhme cláir nua taighde ó 2024 go 2028 agus le gníomhaíochtaí a chur in ord tosaíochta. Cuireann *Éire Óg* sonraí leanaí laistigh de shonraí comhionannais níos leithne freisin, agus tá an *Straitéis Sonraí Comhionannais* le foilsiú i mbliana. Cuirfidh an *Straitéis Sonraí Comhionannais* bailiú, caighdeánú, úsáid agus monatóireacht sonraí comhionannais go léir chun cinn, ina measc sonraí a bhaineann le leanaí agus daoine óga, chun aird a tharraingt ar neamhionannais a d’fhéadfadh a bheith faoi cheilt murach sin. Má dhéantar staidéar ar shonraí leanaí agus daoine óga mar chuid d’fhócas ar chomhionannas, feabhsófar ár dtuiscint freisin ar conas is féidir leis na tréithe seo idirghníomhú, agus cabhróidh sé le dul i ngleic leis na héagothroime agus leis an mhíbhuntáiste a eascraíonn as.

Chomh maith leis sin, scrúdóimid an tuarascáil *SONC* agus an Tacar Táscairí Leanaí agus Daoine Óga[100] (tacar táscairí LDÓ). Tá 32 réimse táscairí le sonrú sa dá phíosa taighde, lena n-áirítear déimeagrafaic, luathshaol, míchumas, bochtaineacht, iompraíochtaí sláinte contúirteacha, oideachas, murtall agus

[100] “Sraith Táscairí Leanaí agus Daoine Óga”, An Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag:https://www.gov.ie/en/publication/03f4b-children-and-young-peoples-indicator-set/.

gníomhaíocht fhisiciúil, bulaíocht, féindochar agus meabhairshláinte, an ceantar, atreorú na hóige, saol an bhaile agus stádas cúraim. Tugaimid faoi deara go bhfuil trasnaíocht ar leith idir na tacair táscairí, agus ní mór an dá cheann a nuashonrú go bliantúil, rud a thógann am agus acmhainní. Tá roinnt easnamh tugtha faoi deara freisin maidir le háisiúlacht an dá thacar táscairí i bhfianaise a méide. Mar thoradh air seo, tá tionscadal taighde coimisiúnaithe ag an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige chun:

- an trasnaíocht agus an fiúntas féideartha a bhaineann leis an dá phíosa taighde a chur le chéile in aon tacar táscairí nua amháin a mheas;
- tacar táscairí comhdhlúite agus nuashonraithe a fhorbairt don tacar táscairí LDÓ (nó comhthacar táscairí) chun a chinntiú go n-úsáidfear go leanúnach é i bhforbairt beartais; agus
- táscairí nua a bhaineann le réimsí ábhartha eile, nach raibh chomh feiceálach nuair a cruthaíodh an réamhtheachtaí don tacar táscairí LDÓ, a mheas (e.g. tionchar saincheisteanna comhshaoil ar leanaí agus daoine óga).

Ina theannta sin, tá a fhios againn nach é an rialtas an t-aon bhailitheoir nó úsáideoir sonraí maidir le leanaí agus daoine óga. Trína gcuid oibre, bailíonn agus úsáideann ár gcomhpháirtithe neamhreachtúla sonraí chun riachtanais a n-úsáideoirí seirbhíse a thuiscint agus aghaidh a thabhairt orthu agus chun an soláthar a fheabhsú. In 2023, sheol an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige ciste chun tacú le heagraíochtaí na sochaí sibhialta a gcumas sonraí a fhorbairt, agus déanfar meastóireacht ar an gciste seo in 2024.

Is gá éifeachtacht na gclár do leanaí agus do dhaoine óga a thuiscint freisin. Sheol an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige an What Works Evidence Hub[101] chun rochtain ar chláir chosc éifeachtacha agus luath-idirghabhála a mhéadú, tríd an bhfianaise is fearr maidir le cad a oibríonn a chur ar fáil do lucht déanta beartas, do choimisinéirí seirbhíse, do sholáthraithe agus do lucht féachana eile.

Comhordú

Aithnímid go bhfuil gá le comhordú feabhsaithe maidir le tacaíocht agus rochtain ar sheirbhísí do leanaí agus daoine óga, agus a chinntiú go bhfuil an tseirbhís cheart ar fáil dóibh nuair a bhíonn sé de dhíth orthu. Tugann an *Plean Cláir um Bochtaineacht agus Folláine Leanaí* le fios go bhfuil comhordú idirghníomhaireachta ríthábhachtach chun torthaí maithe a bhaint amach do leanaí. Ba théama láidir

[101] "What Works Evidence Hub", an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige, 2023. Ar fáil ag: https://whatworks.gov.ie/hub-search/.

é seo sna comhairliúcháin a rinneadh i bhforbairt *Éire Óg* freisin. Tá roinnt cleachtas nuálach a bhfuil tionchar acu maidir le comhleanúnachas seirbhíse, mar atá sna réimsí tacaíochtaí tuismitheoireachta, foirne ildisciplíneacha i suíomhanna oideachais, agus an Clár Tusla Meitheal. Tá gá le cur chuige náisiúnta a fheabhsú tuilleadh trí chur leis an dea-chleachtas seanbhunaithe. Tá comhtháthú seirbhísí a fheabhsú ar cheann de na sé phríomhréimse tosaíochta d'Oifig an Chláir, agus chomh maith le monatóireacht a dhéanamh ar dhul chun cinn ar fud an chórais, beidh sé mar aidhm ag an Oifig dlús a chur le teacht chun cinn cultúir agus cleachtais um chomhtháthú seirbhísí, trí roinnt gníomhaíochtaí saindírithe a dhéanamh:

- Tacú le forbairt creata do shonraí atá ann cheana chun riachtanais seirbhíse agus infhaighteacht seirbhíse araon a mhapáil ag an leibhéal áitiúil (ag obair leis an bPríomh-Oifig Staidrimh);
- Próifíl a dhéanamh ar dhea-chleachtas i gcomhoibriú idirghníomhaireachta agus béim a chur ar fhoghlaim inaistrithe ó na tionscnaimh seo;
- Nuálaíocht a phróifíliú agus a spreagadh chun feabhas a chur ar sheirbhísí comhtháite agus monatóireacht a dhéanamh ar thionchar na dtionscnamh nua um chomhtháthú (lena n-áirítear iniúchadh a dhéanamh ar thionchar na nuálaíochta amhail comhordú limistéir áitiúil, bunús reachtach do chomhtháthú seirbhísí, buiséid chomhthiomsaithe, spriocanna agus cuntasacht roinnte, prótacail le haghaidh comhair agus comhroinnte sonraí, úsáid seirbhísí comhroinnte;
- Tacaíocht agus ceannaireacht institiúideach a spreagadh trí cheannairí eagraíochta ardleibhéil a ainmniú a bheidh freagrach as gach gníomhaíocht a bhaineann le leanaí a chomhordú; agus
- Forbairt táscaire chun comhtháthú seirbhíse agus a thionchar ar leanaí agus teaghlaigh a thomhas.

Tá gá le comhleanúnachas níos láidre ag leibhéal déanta beartas tras-rannach. Tá go leor beartas agus straitéisí ag Éirinn a théann i bhfeidhm go díreach nó go hindíreach ar leanaí agus ar dhaoine óga, mar atá leagtha amach san Aguisín leis an tuarascáil seo. Cruthaíonn sé sin dúshláin maidir le dúbailt a sheachaint agus aghaidh a thabhairt ar bhearnaí, chomh maith leis na dúshláin riaracháin a bhaineann le rialachas agus monatóireacht láidir a áirithiú. Ceann de na chéad chéimeanna chun an dúshlán seo a aithint agus aghaidh a thabhairt air ná an cinneadh *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* a ionchorprú i struchtúir fhoriomlána rialachais agus mhonatóireachta *Éire Óg*. Chomh maith leis sin, éascóidh sé seo forbairt creata monatóireachta agus meastóireachta atá láidir agus éifeachtach chun dul chun cinn a chinntiú.

Pléann an ECFE na dúshláin a leagtar amach thuas ina dtuarascáil *Le Chéile do Leanaí agus Daoine Óga in Éirinn: I dTreo Creata Nua Rialachais*, arna fhoilsiú an 9 Aibreán 2024[102]. Tugann an tuarascáil seo moltaí maidir le comhordú idir-rannach agus idirghníomhaireachta a chuíchóiriú, ceapadh beartais agus seirbhísí atá bunaithe ar fhianaise a chur chun cinn, creataí cuntasachta a neartú, *Éire Óg* a chur i bhfeidhm agus comhleanúnachas beartais a chur chun cinn.

Ag cinntiú go bhfuil leanaí agus daoine óga i gcroílár na cinnteoireachta

Leagann *Éire Óg* roinnt gníomhartha córasacha amach chun breithniú leanaí agus daoine óga a chur i gcroílár na cinnteoireachta trí uirlisí a fhorbairt do lucht déanta beartas ar fud an rialtais. Trí chearta leanaí a leabú trasna ranna agus gníomhaireachtaí trí úsáid a bhaint as na huirlisí seo, tabharfar comhfhócas ar an tionchar a bheidh ag gach ceapadh beartais ar leanaí agus ar dhaoine óga. Áirítear leis na huirlisí seo measúnuithe tionchair ar chearta an linbh a fhorbairt, buiséadú leanaí, oiliúint ar chearta leanaí, agus treoir maidir le táirgeadh ábhar atá oiriúnach do leanaí.

Aithníonn Éire a thábhachtaí atá sé éisteacht le tuairimí leanaí agus daoine óga sa chinnteoireacht agus tá struchtúir agus meicníochtaí láidre forbartha aici chun tacú leis an bprionsabal seo, agus leanfaimid ar aghaidh a bheith ag cur leis an obair seo. Seolfar *Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga i gCinnteoireacht: Plean Gníomhaíochta 2024-2028* na hÉireann an 12 Aibreán 2024.

Ba chóir go n-éistfí le tuairimí leanaí an-óga sa chinnteoireacht freisin. Chun an cuspóir seo a chur chun cinn, bhunaigh an Roinn Leanaí, Comhionannais, Míchumais, Lánpháirtíochta agus Óige agus Mol na nÓg Grúpa Oibre Luathbhlianta comhdhéanta de pháirtithe leasmhara ó na hearnálacha beartais, acadúla, cruthaitheacha agus luathbhlianta a bhfuil saineolas acu sa réimse seo. Beidh an fhoireann uirlisí a bheidh mar thoradh air (gan ainm fós) ina acmhainn phraiticiúil agus ina uirlis mhachnamhach don fhoireann agus d'oibrithe deonacha a oibríonn le leanaí 0-5 bliana d'aois, le gníomhaíochtaí agus modhanna is féidir a oiriúnú do raon leathan suíomhanna Luathbhlianta. Áireofar leis seo treoir maidir le modhanna praiticiúla agus gníomhaíochtaí a oiriúnú chun a chinntiú go bhfuil siad ag teacht le dea-chleachtas.

[102] *Le Chéile do Leanaí agus Daoine Óga in Éirinn: I dTreo Creata Nua Rialachais*, ECFE, 2024. Ar fáil ag: https://www.oecd.org/ireland/together-for-children-and-young-people-in-ireland-12f4dfb2-en.htm.

Caibidil 7 – Conclúidí

Tá sé mar aidhm ag *Ráthaíocht Eorpach do Leanaí* gach leanbh san Aontas Eorpach a chur ar bhonn cothrom, le deiseanna chun a lánacmhainneacht a bhaint amach, is cuma cé hiad nó cén áit ar tháinig siad. Tá Éire lántiomanta don uaillmhian seo a bhaint amach.

Tá treallús agus móiminteam láidir ann faoi láthair chun aghaidh a thabhairt ar bhochtaineacht leanaí in Éirinn. Léiríonn foilsiú *Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta* na hÉireann, bunú Oifig an Chláir um Bochtaineacht agus Folláine Leanaí i Roinn an Taoisigh, agus foilsiú *Éire Óg: an Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus Daoine Óga* uaillmhian chun a chinntiú go dtugtar tacaíocht do leanaí a bheith sláintiúil agus sona. Ciallaíonn sé seo aghaidh a thabhairt ar bhochtaineacht agus ar dhíothacht má tá rath le bheith ar a leithéid d'uaillmhian.

Tá dul chun cinn suntasach déanta ag Éirinn le blianta beaga anuas. Tá tionchair dhearfacha aitheanta ag forbairtí san oideachas agus san Oideachas agus Cúram Luath-Óige.[103] Aithníonn aiseolas ó eagraíochtaí na sochaí sibhialta mar an Chomhghuaillíocht um Chearta Leanaí ina *gCárta Tuairisce Bliantúil* dul chun cinn, go háirithe in Oideachas agus i gCúram agus Oideachas na Luath-Óige. Mar sin féin, tá i bhfad níos mó le déanamh maidir le tithíocht, easpa dídine, seirbhísí meabhairshláinte, agus leanaí faoi chosaint idirnáisiúnta. Príomhdhúshlán é pearsanra cáilithe a earcú agus a choinneáil chun oibriú le leanaí agus teaghlaigh agus chun tacú leo, saincheist a aithnítear i *bPlean an Chláir um Bochtaineacht agus Leas Leanaí* agus in *Éire Óg*.

Chomh maith leis sin, aithnítear go láidir go dteastaíonn cur chuige tras-rialtais le dul i ngleic le bochtaineacht leanaí agus lena bunghnéithe – ní féidir le roinn amháin é a réiteach. Is féidir le saincheisteanna trasnaithe míbhuntáistí a mhéadú, rud a fhágann go bhfuil sé níos deacra roinnt leanaí a thógáil amach as an mbochtaineacht. Ní mór d'Éirinn iarrachtaí a chruthú agus a chothú chun feabhas a chur ar chomhordú agus, nuair is cuí, ar chomhtháthú beart ag gach leibhéal, ó fhorbairt beartais go cur i bhfeidhm agus soláthar seirbhíse. Tá sé mar aidhm ag an timpeallacht chumasúcháin a bhfuil cur síos uirthi in *Éire Óg* breithniú na leanaí agus na ndaoine óga a leabú mar phríomhchuid den chinnteoireacht ar fud an rialtais, ag neartú tuilleadh cur chuige tras-rialtais. Is trí iarrachtaí tras-rialtasacha láidre agus marthanacha is féidir le hÉirinn cur leis an méid atá bainte amach aici go dtí seo agus leanúint ar aghaidh le feabhsuithe a fheiceáil ar thorthaí do leanaí agus do dhaoine óga.

---

[103] *Cárta Tuairisce Bliantúil 2024*, Comhghuaillíocht um Chearta Leanaí, 2024. Ar fáil ag: https://childrensrights.ie/reportcards/report-card-2024/.

Aguisín: Liosta de bheartais, de straitéisí agus de chláir a thacaíonn le Plean Gníomhaíochta Náisiúnta na hÉireann um Ráthaíocht Leanaí na hEorpa

Beartais agus Straitéisí Uileghabhálacha

- Torthaí Níos Fearr Todhchaí Níos Gile: An Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus Daoine Óga 2014-2020
- Ó Bhochtaineacht go Lánchumas: Plean Cláir um Fholláine Leanaí 2023-2025
- Straitéis Chuimsithe LGBTI+ na nÓg 2018-2020
- An Plean Gníomhaíochta Náisiúnta i gCoinne an Chiníochais 2023-2027
- Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú Daoine LADTI+ 2019-2021
- An Creat Náisiúnta do Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga i gCinnteoireacht 2015–2020
- An Straitéis Náisiúnta um Chuimsiú an Lucht Siúil agus na Romach 2017-2021
- Rannpháirtíocht Leanaí agus Daoine Óga i gCinnteoireacht: Plean Gníomhaíochta 2024–2028
- Treochlár um Chuimsiú Sóisialta 2020-2025
- Éire Óg: An Creat Beartais Náisiúnta do Leanaí agus Daoine Óga 2023-2028

Beartais agus Straitéisí san Oideachas

- Straitéis Dhigiteach do Scoileanna go dtí 2027
- Straitéis Litearthachta, Uimhearthachta agus Litearthachta Digití (ag teacht go luath)
- Ráiteas Straitéise an Aire Oideachais 2023–2025
- An Straitéis Náisiúnta um Oideachas don Fhorbairt Inbhuanaithe go dtí 2030
- An Straitéis Náisiúnta chun an Litearthacht agus an Uimhearthacht a Fheabhsú i measc Leanaí agus Daoine Óga 2011-2020
- Plean Forfheidhmithe Oideachais ETIM go dtí 2026
- Ráiteas Polasaí Oideachais ETIM 2017–2026

Beartais agus Straitéisí sna Luathbhlianta

- Na Chéad 5: Straitéis Uile-Rialtais do Naíonáin, Leanaí Óga agus a dTeaghlaigh 2019-2028
- An Plean Gníomhaíochta Náisiúnta um Fheighlithe Leanaí 2021-2028
- Scileanna a Chothú: An Plean Fórsa Saothair do LC agus CLAS 2022-2028

Beartais agus Straitéisí i Sláinte agus Cothú

- Nascadh ar feadh an tSaoil, Straitéis Náisiúnta na hÉireann chun Féinmharú a Laghdú 2015–2024
- An Creat Éire Shláintiúil 2019-2025

- Plean Gníomhaíochta Straitéiseach Éire Shláintiúil 2021-2025
- Beartas Náisiúnta Sláinte Béil, Smile Agus Sláinte 2019-2026
- Plean Náisiúnta um Ghníomhaíocht Fhisiciúil
- Beartas agus Plean Gníomhaíochta um Otracht 2016-2025
- Sláintecare

Beartais agus Straitéisí i dTithíocht

- Tithíocht do Chách - Plean Nua Tithíochta d'Éirinn go dtí 2030
- Straitéis Easpa Dídine don Aos Óg 2023-2025

Beartais agus Straitéisí i dTacaíocht Ioncaim

- Bealaí chun na hOibre 2021-2025

Cláir Uileghabhálacha

- Clár Meitheal (Tusla)
- Clár um Chuimsiú Sóisialta agus Gníomhachtú Pobail (SICAP)
- Clár Píolótach STAR (Ag Tacú leis an Lucht Siúil agus na Romaigh)
- An Clár Seirbhísí Míchumais (PDS) do Leanaí agus Daoine Óga a Dhul Chun Cinn
- Ráiteas Beartais Folláine agus Creat Cleachtais
- Clár Tacaíochta do Thuismitheoirí Óga

Cláir san Oideachas

- Scéim Teicneolaíochta Cúnta
- An Clár Soláthar Comhdheiseanna sna Scoileanna (DEIS)
- Scéim Oideachais saor in aisce
- Scéim na Leabhar Bunscoile in aisce
- Creat na Sraithe Sóisearaí
- Scéim Iompair Scoile
- Clár Leathanbhanda na Scoileanna
- Creat Corpoideachais na Sraithe Sinsearaí
- Deontas Iompair Speisialta
- Seirbhís Tacaíochta Oideachais Tusla (TESS)
    - Seirbhís Leasa Oideachais Reachtúil (EWS)
    - Scéim Theagmhála Baile, Scoile agus an Phobail (HSCL)
    - Clár Críochnaithe Scoile (SCP)

Cláir sna Luathbhlianta

- An tSamhail um Rochtain agus Cuimsiú (SRC)
- An Clár um Chúram agus Oideachas na Luath-Óige (COLÓ)
- Tús Cothrom
- An Scéim Náisiúnta Cúraim Leanaí (SNCL)

Cláir i Sláinte agus Cothú

- Seirbhísí Meabhairshláinte do Leanaí agus d'Ógánaigh (CAMHS)
- Clár Sláinte agus Folláine
- Clár Itheacháin Shláintiúil agus Maireachtála Gníomhaí
- Treoirlínte maidir le Bia Sláintiúil do leanaí 1-4 bliana d'aois
- Clár Béilí Te Scoile
- Clár Náisiúnta Imdhíonta
- Caighdeáin Chothaithe do Sheirbhísí Luathfhoghlama agus Cúraim
- Caighdeáin Chothúcháin do Bhéilí Scoile
- Clár Béilí Scoile
- Clár Pobail Shláintiúil Sláintecare

Cláir sa Tithíocht

- Íocaíocht Cúnaimh Tithíochta

Cláir i dTacaíocht Ioncaim

- Liúntas Éadaí agus Coisbhirt chun Filleadh ar Scoil
- Díbhinn Teaghlaigh um Fhilleadh ar Obair
- Sochar Linbh
- Liúntas Cúraim Baile
- Liúntas Breosla
- Méadú do Leanbh Cáilithe (go dtí íocaíochtaí leasa shóisialaigh tosaigh)
- Íocaíocht Idirnáisiúnta um Chosaint Leanaí
- Sochar Máithreachais, Sochar Atharthachta, Sochar Tuismitheora, Sochar Uchtaíoch agus Sochar Sláinte agus Sábháilteachta
- Íocaíocht Teaghlaigh Aontuismitheora agus Íocaíocht Idirthréimhseach Cuardaitheora Poist
- Íocaíocht don Teaghlach i bhFostaíocht